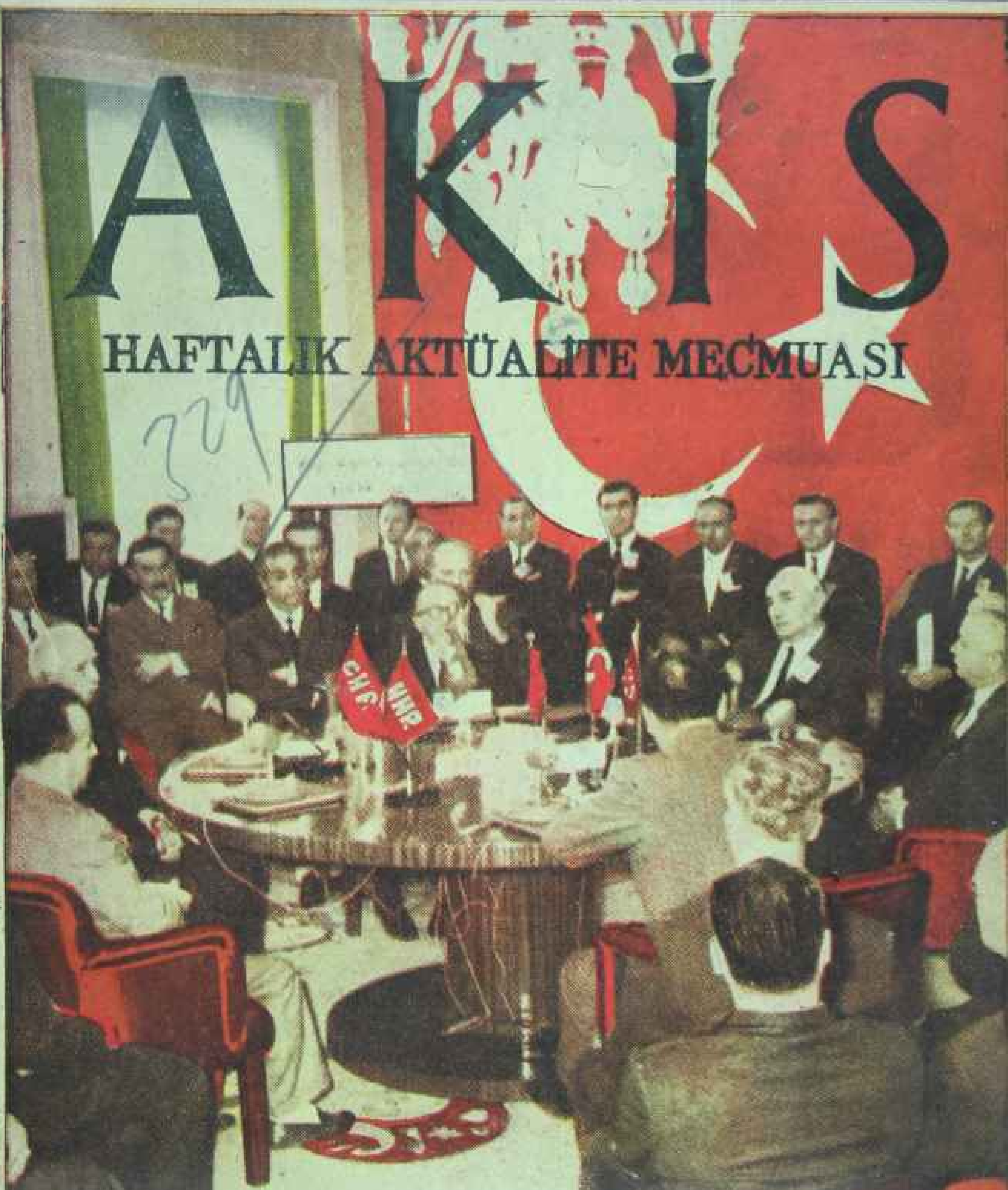
11 EYLÜL 1961 SAYI: 376

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Aydın Yalçın Hadisesi ve Sonrası

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ VE DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXII, Sayı: 376

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 92 — 10 61 96
P. K. 588 Ankara

*

İdare:
Rüzgârlı Sokak No:
Rüzgârlı Matbaa
Tel : 11 52 21

*

Başyazar
Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak: 1.500 TL.

İlan işleri :
Telefon : 11 52 21

Dizildiği yer :
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 10.9.1961

Kapak resmimiz
Yuvarlak Masa
Arefe

K e n d i A r a m ı z d a .

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Metin Toker Yassıadada

Bu hafta cuma günü, takvimlerin 15 Eylülü, saatlerin 9.30'u gösterdiği sırada, Yassıadadaki Yüksek Adalet Divanı uzun çalışmalarının neticesini tefhim için toplandığında bütün memleketi bir heyecan dalgası saracaktır. O gün orada bir AKİS muhabiri, Metin Toker, sizlere heyecanın mihrakı olan salonu anlatmak için hazır bulunacak ve hâdiseyi bir bastan ötekine izleyecektir.

AKİS, Yassıada Duruşmalarının başlangıç safhasında da hadiseyi Metin Tokerin idaresindeki bir ekibe tâkip ettirtmiştir. O günlerde, duruşmaları bu mecmuanın nasıl değişik ve alâka çekici tarzda vermeye muvaffak olduğu hatırlardadır. Daha sonra, duruşmaların uzaması ve yeni hadiselerin umumi efkâr nazarında birinci plana geçmesi mecmuada Yassıadaya ayrılan sayfaların hacminde değişiklik yapmıştır. Buna rağmen, alâkanın o yana tekrar döndüğü her safhada AKİS'in baş kısmı yeniden Yassıadaya çevrilmiştir.

Gelecek sayımızda da okuyucularımız, kapağı Salim Başolun portresiyle süslü ve baştaki geniş bir kısmı Yassıadadaki karar celsesine -veya celselerine- ayrılmış bir AKİS bulacaklardır. Bu yüzdendir ki AKİS, hâdiseyi, işin başında olduğu gibi gene Metin Tokere takip ettirtmektedir. Onun kaleminden çıkacak intibalar, celselerin hikâyesi, cazip portreler ve salonun havası AKİS'in o sayısını dikkatle saklanması gereken önemde bir sayı yapacak, yarın öbür gün bu sayı ibretle ve dikkatle okunacaktır. O bakımdan, fazla baskı yapılmakla beraber, okuyucularımızın mecmualarım almakta acele etmelerinde fayda bulunacaktır.

*

Bitirdiğimiz hafta, gene dopdolu bir hafta oldu ve başkentteki AKİS'ciler oradan oraya koşturttu. Zaten, seçimlere gidildiği şu devrede bütün haftaların aynı hararette geçeceği şüphesizdir. Tansiyon gittikçe yükselecek, hadiseler birbirini kovalayacaktır. 15 Eylül kararlarını seçim propagandası, ona seçimlerin ta kendisi tâkip edecektir. Daha sonra, yeni iktidarın kurulması ve işe girişmesi, alınacak kararlar milletin dikkatini hep başkente çevirecektir.

Bitirdiğimiz haftanın hadisesi, Yuvarlak Masa Toplantısıydı. Toplantıyı, AKİS adına Kurtul Altuğ yerinde tâkip etmiştir. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızdaki "Demokrasi" başlıklı yazımız okunduğunda Çankayada cereyan eden törenin gazetelere geçmemiş tafsilâtının AKİS'e has üslûp içinde anlatıldığı görülecektir. Yuvarlak Masa Toplantısını, aynı mahiyette bir Türk Basın Andlaşması tâkip etmiştir. Yazıda, o törenin de hikâyesi yer almaktadır.

Spektaküler toplantılar devam ederken, partilerde de faaliyet bitirdiğimiz hafta içinde ilerledi. Bu sayısında AKİS, objektifini bunlardan ikisi üzerine çevirmektedir: 1 numaralı parti CH.P. ve son derece tipik "Aydın Yalçın Hadisesi" üzerine aktüalitede ön yeri alan Y.T.P. AKİS okuyucuları, her iki yazıyı süsleyen çerçeveli notlarda hadiselerin en ilgi çekici hususiyetlerini belirten kuvvetli çizgileri bulacaklardır.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, Sayı: 376

A K İ S

11 EYLÜL 1961

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Yuvarlak Masa Toplantısında salonda müşahitler

Türk milleti adına...

Millet

Uyanık olma zamanı

Bitirdiğimiz haftanın en alâka çekici hâdisesi, çarşamba günü Adapazarında cereyan etti. O gün Milliyet gazetesi, büyük puntolarla Y.T.P. Genel Başkanı Ekrem Alicanın bir demecini yayıyordu. Alicanın dediği şuydu: *"Biz,* D.P. nin devamı değiliz!"

Gazetenin satışa çıktığı sırada, bir heyecanlı zatın bunların topunu toplama gayreti içinde bulunduğu görüldü. Heyecanlı zat, Ekrem Alicanın partisinin D.P. nin Sakarya il idare kurulu Üyeliğinden müdevver Sakarya ü idare kurulu üyesi Avukat Mustafa Tığlı idi.

Evvelâ, gayretin sebebi pak anlaşılamadı. Öyle ya, beyanat Y.T.P. Genel Başkanının beyanatıydı. Y.T.P. aleyhinde bir söz bulunması bahis konusu değildi ki.. Fakat kısa süren bir araştırma gerçeği ortaya çıkarmaya yetti. Ekrem Alicanın daha önce başka gazetelere manşet olan "DP. nin devamı biziz" yolundaki demecini ve partinin aydın liderlerinin aynı istikametteki yazılarını, beyanlarını oy avlarının temeli yapan Y.T.P. idarecileri şimdi Genel Başkanın "şartların icabı" yaptığı açıklamayı Sakaryalı seçmenlerin gözünden saklamak İstiyorlardı. Endişeleri, 1 numaralı rakipleri A.P. nin ekmeğine yağ sürmekti. Zira Mustafa Tığlı atik davranmasa gazeteleri mutlaka A.P. liler toplayacaklardı. Ama onlar, bunları köylere göndermek için... "İşte" diyeceklerdi, "DP. nin devamı onlar değil, biziz. Bakın, Alican ne diyor!" Nitekim, Alican Ankarada Referandum günü için Y.T.P. lilere Evet'i tavsiye ederken onlar Sakaryada Hayır'daki hayırın propagandasını yapıyorlardı.

Şimdi, milletçe bir hayale hiç kapılmamak lâzımdır: Kademelerini D.P. nin teşkilât kademeleri mesullerinden kuran, propagandalarım C.H.P. düşmanlığı esası üzerine bina eden, Yassıada sâkinlerinin kaderini koz olarak ele alan, malt desteklerini eski devrin hesap vermekte olan vurguncu bazı milyonerlerinin kasalarında bulan, aday listelerinin başına yeni yeni Menderesler, Ağaoğlular, Gedikler geçirme yarışında olan, kongrelerine Yassıada avukatları vasıtasıyla "sevdiklerinizden selâm" gönderten partiler seçim platformu olarak mutlaka ye mutlaka Milli Andlaşma prensiplerinin aksi prensipleri kullanacaklardır. Bu, eşyanın tabiatı icabıdır ve dünyada her şeyi değiştirmek kabildir, eşyanın tabiatım asla!

Milli Andlaşma, en iyimser M.B.K. üyelerinin dahi ifade ettikleri gibi, yarın bir takım yalanları yalancıların yüzüne vurmak için kullanılacak vasıta olma bakımından fayda sağlayacaktır. Ama millet açısından, deve kuşunun tehlike karşısında başım gömdüğü kum rolünü oynarsa faydasının çok üstünde zarar vermiş olur. Keçiyi Allaha emanet etmek çok akıllıca bir davranıştır. Ama sağlam kazığa bağlayarak...

Bu gerçeği hatırda tuttuktan ve gereğini yaptıktan sonra, Milli Andlaşma millete kutlu ve mutlu olsun.

Demokrasi

Söz bir, namus bir

(Kapaktaki Toplantı)

Bitirdiğimiz haftanın içinde bir akşam üzeriydi. Çankaya Köşkünün şehre bakan kısmındaki büyük salonun camlarından süzülen sonbahar güneşi, kırmızı koltukları yaladı, sonra ağır ağır Dikmen sırtların-

Haftanın içinden

Siyaset Hayatımız

Metin TOKER

Önümüzde açılan yeni hayat devresinde dekoratif kıymeti gerçek tesir kudretinden şüphesiz fazla olacak Yuvarlak Masa Toplantısında, iki siyaset adamı bir gerçeğin iki yönünü ifade etmiş bulamıyorlar. C.H.P. nin tecrübeli Genel Başkanı sayın İnönü deklarasyonda bulunan esasların ötedenberi üzerinde işlenmiş, şikâyet edilmiş, tartışılmış konular olduğunu kendine has açık kalpliliğlyle belirttikten sonra Devletin iyi niyetli Başkanı sayın Gürsel şöyle demiştir: "Bu teşebbüs normal bir cemiyette hatıra bile gelmez. Fakat on senedir memleketi idare edenler cemiyette o kadar his, fikir, inanç ve iman kargaşalığı yarattılar ki eğer böyle bir anlaşmaya varılmasa idi müteakip hayatımızın felâketlere sürüklenmesi daima düşünülebilirdi." Gerçekten, herkesin bildiği ve tekrarladığı bir takım basit prensiplerin, riayet edilmesi zaten şart bazı hususların altına parlak törenlerle imzalar basılması son on yılın siyaset hayatımıza düşürdüğü gölgenin neticesinden başka şey değildir. O gölge, bir hayal sukutunun âmme vicdanında uyandırdığı güvensizlik duygusudur.

D.P. liderlerinin en büyük günahı nedir diye sorulsa, sebep oldukları bu hayal sukutunu göstermek lâzımdır. Tarih şahittir ki milletlerin başına iki sınıf insan geçmektedir. Bir sınıf, cemiyeti aldığı noktadan dana ileriye götürmeği, yâni yöneticilik ödevini birinci plânda tutmağı gerçek gaye bilenlerin teşkil ettikleri sınıftır. Bu sınıfa mensup olabilme, idealizm ile birlikte bir takım üstün vasıflara ihtiyaç göstermektedir. Sokaktan gelip te bir milletin başına geçenler çok görülmüştür ama, bunlardan bir teki dahi cemiyeti aldığı noktanın ilerisine götürememiştir. Zira bu, bir formasyon meselesidir ve güdücülük ile yöneticilik ayrı ayrı şeylerdir. Cumhuriyetimizin tarihinde peşpeşine iki lider Türk cemiyetini doğunun karanlıklarından alıp batının aydınlığına kavuşturmuş, dana sonra da ona demokratik hayatın zevkini, lezzetini, gururunu tadtırmıştır. Nöbeti devralanların bu sınıfa değil do ötekine mensup bulunmasıdır ki Türk milletinin talihsizliğini teşkil etmiştir.

Sayarlar, Menderesler gibi idareciler her memleketin tarihinde yer almıştır. Bunlar, en ileri cemiyetlerde bile mevcut iptidai, vahşi, faziletsiz cereyanları istismar suretiyle, mevkilerinde kalabilmeyi statükonun muhafazasında veya daha da geriye dönmede görmüşler, gayretlerini o noktada toplamışlardır. Başarı süreleri, şartlara ve cemiyetteki ileri cereyanların kudret derecesine göre uzun veya kısa olmuş, fakat hiç biri devrine kendi şahsiyetinin, ya da şahsiyetsizliğinin damgasını vuramamıştır. Zararları, sebep oldukları hayal kırıklığından ve o cemiyetin medeniyet yolundaki gecikmesinden ibaret kalmıştır.

Teni seçimlerin arefesinde bulunduğumuz bugün, kim ne derse desin, siyaset hayatımızın kaderi cemiyetimizi eline teslim edeceğimiz 1 numaralı şahsiyetin çapıyla alâkalı olacaktır. Sayın Gürselin teşhisi çok doğrudur. On senedir memleketi idare edenler öyle bir his, fikir, inanç ve iman kargaşalığı yaratmışlardır ki cemiyet her rüzgâra göre istikamet almaya hazır bir yelken durumundadır. Ama bunun yanında, kendi siyasi menfaatlerini geçmiş devir idarecilerinin istismar ettikleri hislerin, hattâ bizatihi o idarecilerin kendilerinin veya adlarının istismarında gören bir idareci takımının mevcudiyetini görmemek imkânı var imdir? D. P. "Hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla gayrımeşrıı bir baskı ve zulüm idaresi haline gelmiş bir iktidar" mıdır, yoksa memlekete bir "Altın Devir" hediye eden iktidar mı? "Milli vicdanın mahkûm ettiği D.P. zihniyetini ve onu temsile veya devam ettirmeye teşebbüs mahiyetindeki her türlü davranışı şiddetle reddederiz" ibaresi mi samimidir, yoksa D.P. nin devamı olma iddiası mı? "Yüksek Adalet Divanının vereceği hükümlere tesir edebilecek her hangi bir beyanda bulunmayacağız" ahdi ile hakkında yayın yasağı kararı alınmadı zaruretine yol açan demeçler aynı şeyler midir? Bu suallerin cevabını marşlı, bayraklı, nutukla törenlerden ziyade, önümüzdeki günlerin davranıştan ve propagandası verecektir. Ama, bir imzanın belirli sınıfa mensup politikacılar için kudretli bir mâni teşkil edebileceğine İnanmak biraz fazla hayalperestliktir.

Zira, bir memleketin siyaset hayatını o cemiyetin şartlarından ayırmanın imkânı yoktur. Cemiyette hangi cereyanlar varsa siyaset hayatında o cereyanların istismarcıları mutlaka çıkacaktır. Bunu ne deklarasyonlar, ne taahhütler, ne yeminler, ne ahidler önleyebilir. Buna biri oysa öteki uymaz. Tâ ki o cereyanların istismarının fayda sağlamadığı en kalın kafalara adamakıllı girsin, yerleşsin. Bu ise, cemiyetin olgunluğu meselesidir. Bir ihtilâl bile bizde, D.P. nin kullandığı kozların kullanılmaması gereken kozlar olduğuna bu kafalara sokamamıştır.

Ama, önümüzdeki seçimlerde bu gayretler millet tarafından bir defa daha mahkûm edilirse o zaman aynı yolun yolcusu olma hevesleri inanılmaz derecede kırılacaktır. Bugün siyaset hayatımızda hâlâ bir inanç, açıkça söylenmese de yüreklerde muhafaza edilmektedir. Bu inanç, D.P. kozlarının Türk cemiyeti içinde elan geçer akçe olduğu, Türk milletinin aynı usûllerle kandırılabileceği. Menderesin kütleler tarafından seçimle değil, Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından bir darbeyle düşürüldüğü inancıdır. Menderes devrini "Altın Devir" sayanlar, Menderesin usûllerinin cemiyetin içinde bulunduğu şartlar karşısında mükemmel usûller olduğuna sıkı sıkıya inanmaktadırlar. Bir süre önce D.P. vârisleri arasında başlayan yarış, bu hesabın neticesidir. Hiç kimsenin şüphesi olmasın, böyle düşünenler "Milli Andlaşmayı imzaladıktan için" değil, "Milli Andlaşmayı imzalamalarına rağmen" oylan toplayabilecekleri ümidi içindedirler ve bunu, tıpkı Referandumda Hayırı tavsiye ettikleri gibi el altından kendi müşterilerine duyurmak için hiç bir gayretten geri kalmayacaklardır. Halbuki hesabın yanlış olduğunun ilk işaretini Referandumun neticeleri vermiştir. İkinci şamar seçimde inerse ve işbaşına cemiyeti demokratik hayatın icaplarına alıştırmayı birinci plânda ödevi sayan bir lider ve onun takımı gelirse son on senenin kargaşalığı kolaylıkla sükûnet bulur, hayatımız bıraktığımız noktadan aynı hedefe doğru devam edip gider.

Mesele, milletin bunu sağlamasıdır.

da batmağa yüz tuttu. Mora yakın ekose elbiseli bir adam, Devlet Başkanı Cemal Gürsel, önünde duran minyatür Türk bayrağını sol eliyle araladı ve küçük mikrofona eğilerek, siyasî partileri bir yuvarlak masa etrafında birleştiren tarihi toplantının son konuşmasını yapmağa başladı. Heyecanlı olduğunu sezmemek imkânsızdı. Bir kaç dakika önce saçları azalmış, orta boylu genç bir adam, bir pano arkasına gizlenmiş Ankara Radyosu mikrofonuna eğilerek:

"—Sayın dinleyiciler, şimdi Devlet ve Hükümet Başkanımız, M.B.K. Başkanı ve Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı sayın Orgeneral Cemal Gürsel, siyasi partiler Yuvarlak Masa toplantısının kapanış konuşmasını yapacak" demişti.

O gün Çankaya Köşkünün muhteşem salonunda yapılan ve siyasi partilerin liderlerini bir yuvarlak masa etrafında hiç değilse kâğıt üzerinde birleştiren toplantı hakikaten son derece iyi tertiplenmişti. Müşahit olarak gidecek gazete yazarlarına bir gün öncesinden dâvetiyeleri gönderilmiş ve isterlerse beraberlerinde bir de muhabir getirebilecekleri bildirilmişti.

Sabahın erken saatlerinde Çankaya Köşkünde hummalı bir faaliyet başladı. Zaten bir gün önceden bir takım adamlar yuvarlak bir masayı Köşkün bahçesine taşımışlar ve acele olarak cilâlamağa koyulmuşlardı. Bu sırada Köşkün meşhur uzun salonunda da hazırlık vardı, salon Yuvarlak Masa toplantısı için düzenlenmekteydi. Ustalar ve Köşk idarecileri tarihi günün şanına yaraşır bir salon hazırlamak İçin canla başla çalıştılar. Seat 14.30'da dâvetliler Köşke sökün etmeğe başladılar. İlk grup AKİS, Dünya ve Tercüman grubuydu. Müşahit gazeteciler, foto muhabirleri ve toplantıyı izleyecek muhabirler Köşkte bizzat Osman Köksal ve M.B.K. İrtibat Bürosu Başkam Kurmay Yarbay Ali Armağan tarafından karşılandılar. Köşkün giriş kapısında bir Harbiyeli teğmen, gelenlerin yakalarına o günün mânasını temsil eden birer kokart taktı. Müşahitler iç salona, muhabirler ise yâverler odasına alındılar. Toplantı saat 16'da başlıyacağı için vakit boldu. Müşahit gazeteciler evvelden hazırlanan salonu seyre koyuldular. Salonda kırmızı renk hâkimdi. Salonu iki kısma ayıran kanatlı geniş kapı, Türk bayrağıyla kapatılmıştı. Tam ortada Atatürkün büstü vardı. Onun üzerinde ise müşahitlerin yakalarına taktıkları "kartal - süngü - sancak" tan müteşekkil bir kompozisyon bulunmaktaydı. Salonun dip tarafında, Türk Bayrağından takriben bir metre ilerde, bir gün evvel cilâlanan tarihi yuvarlak masa duruyordu. Masanın üzerinde, tam karşıda minyatür bir Türk bayrağı daha vardı. Belli ki bu kısımda Başkan Gürsel oturacaktı. Ondan sonra alfabe sırasıyla A.P., C.H.P., C.KM.P. M.S.P. Y.T.P. bayrakları yer almıştı. Uzaktan bakıldığında bir buket manzarası arzeden masa cidden *göz* alıcıydı. Müşahitlere ayrılan kısımla, yuvarlak masayı ince ve zarif bir kordon sınırlandırmaktaydı. Kordonun dış tarafındaki ilk sırayı Bakanlar Kurulu üyeleri, yan tarafı ise Kuvvet Kumandanları dolduracaklardı. Ondan sonra sıra ile Temsilci müşahitler ve Basın gelmekteydi. Basının ilk sandalyası AKİS Yazıişleri Müdürü Kurtul Altuğa ayrılmıştı. AKİS'in yanı Öncü ve Kudret gazetelerine verilmişti Koltuklara iliştirilmiş zarif kartlarda isimler yazılı olduğundan müşahitleri tanımak kaabil oluyordu. Fakat henüz salon boştu ve radyo teknisyenleri son hazırlıklarla meşguldüler. Yuvarlak Masa toplantısı Radyo ile yayınlanacaktı.

İnönü konuşuyor
Tecrübe

Saat 15.45'de siyasî partilerin alt kademe heyetleri gelmeğe başladılar. İlk gelenler C.KM.P. lilerdi. takıyım liderlerinden mahrum ekip, Ahmet Oğuzun başkanlığında Köşkün bahçesine kadar geldi ve liderine vekâlet edecek olan Ahmet Oğuz orada arkadaşlarından ayrıldı. Zira liderler Köşkün yan kapısından içeriye girecekler ve Gürsel tarafından karşılanacaklardı. Bu yüzden, bir an için ekip başkanlığını Kadircan Kaili üzerine aldı ve arkadaşları Eyüp Hizalan, Mustafa Kepir, Yusuf Ziya Yücebilgin ve Mehmet Altınsoyu ileriye doğru itti. Sonra göğsünü pişkin bir eda ile teğmene uzattı. Bu arada ürkek C.K.M.P. liler Kadircan Kailinin önlerine geçmesini bekliyorlardı. Nihayet Kaflının işi bitti ve heyetin önüne düştü. İçeriye dahil oldular. Doğruca yürüdüler ve iç salona geçerek, C.K.M.P. nin minyatür flâmasının arkasında ayrılan kırmızı koltuklara oturdular, beklemeğe başladılar. Bakanlar ve Kuvvet Kumandanları da yerlerini almışlardı. İşte bu sırada dışarda çalan bandonun temposuna ayak uydurarak gelen ikinci parti Yuvarlak Masa ekibi kapıda göründü. Diğer kapıdan girecek Ekrem Alicanı bırakmış bulunan Y. T.P. ekibi Raif Aybar, Esat Eğilmez, Celâl Cündoğlu ve İrfan Aksudan ibaretti. Büyük lâf meraklısı İrfan Aksu en önde ve mütebessim bir şekilde yürüyordu. Onlar da salonda yerlerini aldılar ve liderlerini beklemeğe koyuldular. M.S.P. nin Esat Çağa, Naci Bozkurt, Zafer Tanyolaç, K. Süleyman Vaner, Nihat Yazgan ve Fuat Arpacılıdan müteşekkil mütevazı ekibi Enver Adakanı dışarıda bırakarak içeriye girdiklerinde, arkalannda pek şatafatlı yeni bir ekip belirdi. Ekip, A.P. ye aitti. A.P. ileri gelenleri Şinasi Osma, Cevdet Perin, Kâmuran Evliyaoğlu, Necmi Öktem, Tahsin Demiray ve Cavit Oral sert

Gürsel konuşuyor
İyi niyet

adımlarla ilerlediler, sonra Genel Başkanları Pala Paşanın oturacağı koltuğun arkasında yerlerini aldılar. Adananın Cavit Oralını bu defa da A.P. etiketi altında görenler gülmekten kendilerini alamadılar. Saat 15.54'ü gösteriyordu. Müşahitler da içeriye girdiler ve kırmızı koltuklara gömüldüler. Şimdi beklenen, M.B.K. üyeleri ve liderlerdi. Nitekim birkaç dakika sonra M.B.K. nin siyasi partilerle teman teminle görevli meşhur 7'lik ekibi kapıda göründü. Basta bulunan Ekrer Acuner ilerledi ve tam bayrağın altındaki koltuklardan en başta bulunanına oturdu. Onu Sezai Okan, Suphi Baykam ve diğerleri tâkip ettiler. Tam bu sırada C.H.P. ekibi de başta İsmail Rüştü Aksal olmak üzere salona girmeğe başladı. Kibar Aksalı Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt. Ferit Melen, Kemal. Satır ve Orhan Öztral tâkip ediyordu. Onlar da yerlerini alınca liderler göz lenmeğe başlandı. Bekleyiş uzun sürmedi. Ura, önde Gürsel olduğu halde siyasî parti liderleri salona girdiler. Bu sırada ortalık birden karıştı. Foto muhabirleri flâşlarım parlatmağa koyuldular. Film operatörleri makinelerini çalıştırdılar. Bu arada Ankara Radyosu mikrofonu da merasimi vermeğe başladı.

İhtilâl konuştu

Önce Gürsel yarine oturdu. Gürselin sağında A.P. Genel Başkam Ragıp Gümüşpala bulunmaktaydı. Onun yanında C.H.P. lideri İsmet İnönü vardı. Sonra Ahmet Oğuz, Enver Adakan ve Ekrem Alican geliyordu. Liderler son derece ciddiydiler. İnönü koyu lâcivert bir elbise giymişti. Bembeyaz saçlarıyla lâcivert renk pek bağdaşıyordu. Enver Adakanın sırtında gündelik kahverengi elbisesi vardı. Alican koyu nefti bir elbise giymiş, krem rengi gömleğine siyah bir kravat bağlamıştı. İrikıyım lidere vekâlet vazifesini zayıf omuzlarına yüklenen Ahmet Oğuz da koyu renk giyinmişti. Liderler yerlerine yerleşip, foto muhabirleri meslek ateşlerini bir parça olsun söndürdükten sonra Gürsel mikrofona doğru eğildi ve:

"— Yuvarlak Masa toplantısını açıyorum" diye söze başladı.

Babacan Orgeneral heyecanlanmıştı. Bunun en güzel delili, göz pınarlarında biriken birkaç damla yaş oldu. Önündeki yazılı nutku ayni heyecanla okumağa devam etti. Gürselin ilk sözleri:

"— Muhterem müşahit ve misafirler" di. Sonra Milli Birlik idaresinin birbuçuk yıllık devamlı gayretlerinden bahsederek, bütün bunların İkinci Cumhuriyetin yapı taşları olduğunu belirtti ve Yuvarlak Masa toplantısının partilere tahmil edeceği vazifelerden söz açtı. Plâtonik bir hava içinde söylenen bu sözler ilgi topladı. Gürsel, partilerin mücadelelerine devam etmelerini, fakat bu mücadeleyi tam bir birlik havari içinde, kardeşçe yapmalarım istiyordu. Zaten Yuvarlak Masanın da sebebi hikmeti bu idi.

Gürsel konuşmasına son verdiğinde saat 16.05'di. Beş dakikalık zaman içinde konuşmasını bitiren İhtilâlin bası arkasına yaslanırken, bir vazifeli, yedi nüshadan mürekkep müşterek tebliği alfabetik sıraya göre ilkin Gümüşpalanın önüne koydu. Gümüşpala her nüshayı kemali ciddiyetle imzaladı. Kurmaylar, liderlerin her sayfa altını da noter mukavelelerinde olduğu gibi parafe etmelerini istemişlerdi. Pala Paşa arkasında bulunan Genel Kurmayı ile kısa bir müşavereden sonra konuşmaya başladı. Gümüşpala bu konuşmasını irticalen yaptığı için cümlelerinde pek insicam yoktu. Askerliğin verdiği alışkanlıkla, Gürsel Paşanın emir ve direktifleriyle bu masaya oturduğunu beyan etti! Sonra da, bu hayırlı teşebbüsün memleket için iyi neticeler vermesi temennisinde bulundu ve:

"- Biz A.P. liler bu protokole mütekabiliyet esasları içinde riayetkâr olacağız" diyerek sözlerine son verdi.

Bu sırada CHP. Genel Başkam İsmet İnönü müşterek tebliği imzalamağa başlamıştı. Ak saçlı lider yedi nüshanın herbirini teker teker ve büyük bir itina ile imzaladı, sonra irticalen konuşmaya başladı. C.H.P. lideri ilk olarak:

"— Sayın Devlet Başkanımızın lüzumlu gördükleri bu beyanname günlerden beri bütün partililer arasında hazırlanmaktadır" dedi ve ilâve etti:

"— Beyannamede mevzuubahs olan meseleler memleketimizin siyasî hayatında öteden beri üzerinde islenmiş, şikâyet edilmiş, tartışılmış konulardır. Bunlar mümkün olduğu kadar etraflı bir surette toplanmıştır. İçinde bulunduğumuz devirde ve bundan sonraki idaremizde partilerüstü meselelerde mümkün olduğu kadar mutabakat temin etmek, umumi idaremize huzur verecek başlıca hesaplardandır."

Sonra da, müşterek eserin muvaffak bir eser olduğunu ifade ederek:

"— Ben sözlerime bu müşterek beyannamenin son cümlesini okuyarak son vermek istiyorum" dedi ve önünde bulunan tebliğin son cümlesini yüksek sesle okudu.

Sıra C.K.M.P. de

İnönüden sonra sıra C.K.M.P. lilere gelmişti. İrikıyım lider hastalığı sebebiyle toplantıda yoktu. İrikıyım lider İstanbulda istirahatı, Yuvarlak Masa toplantısında memleket meselelerini konuşmaya ve taahhütlere girmeye tercih etmiş, meşrebine pek uygun bir davranışla özür dilemişti. Bunun için Ahmet Oğuz deklarasyonu imzaladı ve sonra da kısa bir konuşma ile alman kararlara riayet edeceklerini bildirdi. Geriye kalan altı nüsha ise, muamele çok uzun sürdüğünden C.K.M.P. liler tarafından sonra imzalanacaktı. Sıra minik parti M.S.P. ye gelince, Adakan yerinde bir doğruldu ve sonra, sanki toplantıya müşahit sıfatıyla katılıyormuscasına bir konuşma yaparak partisinin pek güdük olduğunu ima etti.

Son konuşma ve son imza Ekrem Alicana aitti. Y.T.P. Genel Başkanı da evvelâ yedi nüshalık metnin tek bir. nüshasını imza etti, Sonra davu-

Kulağa Küpe

Aday - Toto

Kâzım İsmail Gürhan, adaylık için C.H.P. ne müracaat etmiş. Hem de, üstad pek mütevazı: "Milletvekili de olurum, Senatör de.." diyor. Maksat, vatan kurtulsun!

Hani, şu Kâzım İsmail Gürkan: Yassıadada tanıklık etmişti de, Başkan Başol o kendine has müstehzi tavrıyla "Sizin, Adnan Menderese pek yakın olduğunuz bilinirdi de-" demişti.

Eh, Adnan Menderes artık yok ki.. Pek yakında Safa Kılıçlıoğluların, Mümtaz Tarhanların, Bülent Nuri Esenlerin, Orhan Seyfi Orhonların, Naşıt Hakkı Uluğların, hattâ vehattâ -tabii, eğer beraat edip çıkarlarsa- Zeki Şinle Bumin Yamanoğlunun boyun kırıp C H.P. kapısında "Nasıl münasip görürseniz, Milletvekili de oluruz, Senatör de.." . diye sıraya girdiklerini görürsek hiç şaşmayacağız.

Atalarımız ne demişler: "İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü!"

di sesiyle konuşmaya başladı. Alicanın konuşması evvelden hazırlandığı için başarılı oldu. Y.T.P. nin Genel Başkanı memleketteki siyasî şartların zorluğundan bahsetti Ve bunların giderilmesinin anlayış ve fikir mutabakatına bağlı olduğunu sözlerine ekledi. Böylece tören sona ermiş oluyordu.

Gürsel sol eliyle mikrofonu tutarak kapanış konuşmasına hazırlandı: Biraz sonra da Ankara Radyosunun Program Prodüktörü Mahmut Tali Öngören salondakilere ve radyoların başında toplantıyı takip edenlere hitaben

"— Siyasî partilerin Yuvarlak Masa toplantısı burada sona eriyor sevgili dinleyiciler" diyerek Radyo ile Köşkün irtibatını kesti.

Salon yavaş yavaş boşalmaya başlamıştı ki babacan Orgeneral birden misafirlerinin dışarıya çıkmakta olduklarını farketti ve o sırada yanma gelen M.B.K. üyesi Osman Köksal ile konuştuktan sonra gülümseyerek:

"— Siyasi fasıl bitti. Şimdi sizlere çanı sakızı çoban armağanı birer limonata ikram edelim" dedi.

Salonun geri kısımları boşalırken Çankaya Köşkünün garsonları tepsilerle limonata ve kurabiyeler getirdiler.

İşgüzarlar

Bu sırada salonun dışında, koridorda kalabalık hayli fazlalaşmıştı. Gazeteciler dışarda politikacılarla sohbete daldılar. Kadircan Kaflı mühim bir işle meşguldü. Elinde Ahmet Oğuza ait konuşmanın evvelden teksir edilmiş metinleri olduğu halde salona fırladı ve yakaladığı Basın mensubuna elindeki kopyalardan dağıtmağa başladı. Yuvarlak Masa toplantısına bu en bigâne teşekkülünün reklâm hususundaki acelesi gülüşmelere sebep oldu. Kaflı, bu sırada Tercüman muhabiri Muammer Yaşarın kendisine yaklaştığım görünce hemen en üstteki esas metni ayırdı ve onu Yaşara vererek iltimas etmiş oldu!

Toplantıdakiler saat 17'de teker teker ve gruplar halinde Çankayayı terke başladılar. Son derece iyi tertip edilmiş bir toplantıdan çıkmanın ve hissi de olsa liderleri bir yuvarlak masanın etrafında beraber görmenin neşesini taşıyorlardı.

Platonik temaslar

Törenin cazip ve renkli hali, ertesi gün bir başka toplantının daha yapılması fikrine taraftar kazandırdı. Parti liderleri namus sözü vermişlerdi. Çeşitli temayüldeki basın organlarının mesulleri de aynı yolu niçin tutmayacaklardı? Ancak, iyi niyete dayandığı muhakkak teşebbüs, iki ayak bir pabuca girdiğinden tatbikat bakımından son derece intizamsız cereyan etti. O kadar ki, Radyoevinin önünde geçen bir hadise dikkatsizliğin en parlak örneği oldu.

O gün iri yapılı, tunç benizli bir er, Radyoevinin kapısı önüne gerildi ve içeriye girmek için ısrar eden kısa boylu, topluca, kısa kesilmiş saçlı adama:

"— Yasak, içerde toplantı Var" dedi.

Adam hafifçe güldü ve:

"— İyi ya oğlum, ben de onun için geldim. Adım Sami Küçük" sözleriyle bir kere daha şansım denemek istedi.

Ne var ki iri yapılı, tunç benizli nöbetçi kararlıydı. Bu defa eskisinden de sert bir şekilde ikazım tekrarladı ve:

"— Ne malûm?" diye sordu.

Kurmay Albay Sami Küçükün yüzünde belli bir neşe yandı söndü.' Elini iç cebine atarak hüviyetini çıkardı ve kapıya gerilen nöbetçiye gösterdi. Tunç benizli nöbetçi hüviyete şöyle bir göz attı, sonra esas vaziyete geçerek Kurmay Albayı selâmladı. Küçük, kalabalığın arasından içeriye süzülürken, gazeteciler nöbetçinin etrafını aldılar ve pek meşhur Albayı tanımamış olmasına İhtimal vermediklerini ifade ettiler. Nöbetçinin cevabı

"— Ne bileyim? Artık hiç resimleri çıkmıyor ki, tanıyayım" oldu.

Gülüşüldü ve Ankara Radyoevi» nin kanatlı kapısından içeriye girildi.

Radyoevi binasının meşhur ve geniş 1 numaralı stüdyosunda Basın için Yuvarlak Masa toplantısı açılmak üzereydi. Pek halisane hislerle ortaya atılan ve fakat gerekli organizasyondan mahrum iyi niyet toplantısı açıldığında başkent Basın çevresi toplantının yapılıp yapılmıyacağından bile haberdar değildi. Bir gün evvel Çankaya Köşkünde son derece başarılı bir tertiple açılan siyasi partiler Yuvarlak Masa toplantısının kulisinde gerçi Basın içinde böyle bir toplantının yapılması temennisi pek revaç bulmuştu. Fakat, ne İrtibat Bürosunun becerikli şefi Kurmay Yarbay Ali Armağan, ne de diğer vazifeliler bu hususta sadre şifa bilgi vermişlerdi. İş sâdece bir kişinin omuzlarına yüklendiğinden, organizasyon tarafı kelimenin tam mânasıyla aksamış ve bilhassa Ankara gazetecileri mutasavver toplantıya ertesi gün tesadüfen gidebilmişlerdi. Daha doğrusu sâdece İstanbul gazetecilerine davette bulunulmuş, başkent için de "nasıl olsa gelirler" şeklinde düşünülmüştü. Bu yüzden Ankaralı gazeteciler ve meslek teşekkülleri ancak tesadüfler sayesinde böyle bir toplantıdan haberdar olabildiler.

Toplantıya, M.B.K. nin, siyasi temasları teminle görevli Kurmaylar ekibine mensup Ekrem Acuner, Sezai Okan, Ahmet Yıldız, Sami Küçük, Refet Aksoyoğlu, Selahattin Öz-

Siyasi parti liderleri Yuvarlak Masada
Kuluçkaya yatanlar

gür katıldılar. Acuner, Başkanlık Divanındaki yerini aldı. Aslında ortada bir Divan filân da yoktu. Radyoevinin en geniş stüdyosu olan 1 numaralı stüdyo, Ahmet Yıldızın emriyle o sabah erkenden ve alelâcele hazırlanmıştı. Ortaya, Radyoevinin odalarından toplanan masaların birleştirilmesinden meydana gelen U şeklinde bir masa bloku konulmuştu. Anlaşılan, Basının güzide temsilcileri bu masa etrafında toplanacaklar ve memleket meselelerini tartışıp karara bağlıyacaklardı. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. Masanın etrafına, ilk gelenler yerleştiler. Daha sonra gelenler yer bulamadılar. Nitekim, Ulusun yaşlı başlı Başyazarı Yakup Kadri Koraosmanoğlu bile dinleyicilere ayrılan koltuklardan birine ilişmek zorunda kaldı.

Toplantı tam saat 10'da Ekrem Acuner'in bir konuşmasıyla açıldığında salon hayli kalabalıktı. Açış konuşmasından sonra, önceden tespit edilmiş olan gündem üzerinde müzakereler başladı. Mesele, siyasi partilerin memleket dâvaları bakımından bir gün önceki toplantıda kabullendikleri seçim öncesi taahhütler gibi bir taahhüdün Basından da gelmesini temin olduğu için, sekiz maddeden müteşekkil Ön Tasarı pek münakaşaya yol açmadı. Basın mensupları tarafından memnuniyetle karşılandı. Zira istenilen, Basanın, yeni Anayasanın sağladığı haklarla mücehhez olarak Dördüncü Kuvvet vazifesini görmesinden ibaretti.

Ne var ki, bu arada eğlenceli bazı hâdiseler de cereyan etmedi değil. Ankara Basın çevrelerinin kendine has tipi sevimli Şinasi Nakit Berker esprileriyle Kurmayların hiddetlerini üzerine çekti. Fakat asil bir gayeye hizmet ettiklerinden emin bulunan M.B.K. üyeleri kendisine âzami müsamahayı gösterdiler. Toplantının bir yerinde, nasılsa . -asanın bir kıyısına, ilişmiş Şinasi Nahit birden yerinden kalktı ve söz istedi. Başkan Ekrem Acuner, toplantıda bulunanları tanımadığını ifade ederek, çilekeş Şinasi Nahite kibarca, hangi gazeteyi temsil ettiğini sorunca, aldığı cevap ortalığı bir anda kahkahaya boğdu. Şinasi Nahit son dere ciddi bir şekilde ve yüksek sesle:

"— Hop dedik, Şinasi Nahit Berker" dedi.

Berkeri tanımayanlardan bir mırıltı yükseldi: "Ne dedik? Ne dedik?"

Kurmay Albay, bundan bir şey anlıyamamış olmalı ki ayni nâzik ve ciddi ifadeyle sordu:

"— Affedersiniz Şinasi bey, anlıyamadım."

Berker, bu suale de:

"— Hop dedik" diye cevap verince, mesele anlaşıldı.

Berker, yeni çıkmağa başlayan "Hop dedik" adlı gazetenin sahibi olduğunu ifade etmek istiyordu. Kendisi, M.B.K. İrtibat Bürosundan Kemal Bağlum tarafından dışarıya çağrıldıktan sonra müzakerelere devam imkânı hasıl oldu. Müzakere konusu mesele, esas itibariyle bütün Basının fikri olduğu için, masanın etrafını almış bulunan ve yollukları M.B.K. tarafından ödenen İstanbulun gün görmüş Ahmet Eminleri, Falih Rıfkı Atayları ve kodamanlar pek konuşmadılar. Gene en fazla lâf edenler, toplantıya çağrılmadan gelen Ankaralı meslek teşekkülleri mensuplarıyla genç gazeteciler oldu. Saat 10'da başlayan ve aralıksız devam eden toplantıda ortak bir deklarasyon metnine imza koyma fikri revaç buldu ve bunun için de aralarında iki yaşlı gazetecinin -Falih Rıfkı Atay ile Ahmet Emin Yalman- bulunduğu bir Redaksiyon Komitesi seçildi. Bu komite Seyfettin Turhan, Ahmet Emin Yalman, Ziya Hanhan, Onan Borçbakan, Ecvet Güresin, Abdi 1-pekçi, Cezmi Zallak ve Falih Rıfkı Ataydan ibaretti. Fakat Atay, M.B.K. tarafından gönderilen ve Ankara basınının eline geçmeyen dâvetiye muhtevasına göre, masrafı M.B.K. tarafından ödenmek üzere o akşamı Abantta geçireceğinden, toplantıya iştirak etmedi.

Komite iki kısma ayrılarak öğleden sonra saat 14'de çalışmaya başladı. Komite üyelerinin bir kısmı Ön Tasarı mahiyetinde olan M.B.K. gündeminin müşterek tebliğe çevrilmesine çalıştı. Bir kısmı ise, yayınlanacak müşterek tebliğin gerekçesini hazırlamağa koyuldu.

Öğleden sonra saat 16.30'da toplantı yeniden açıldığında Basın mensuplarının gözleri, dinleyici sıraları arasından kalkan iki patrona ilişiverdi. Bunlar, Yeni Sabahın Safa Kılıçlıoğlusuyla, Akşamın armatör patronu Malik Yolaçtı. Yolaç başlangıçta masada oturuyordu. Sonra oradan kalktı ve dinleyici sıralarında oturmakta olan Safa Kılıçlıoglunun arkasında bir yere yerleşiverdi. Kılıçlıoğlunun bu hareketinin mânası müşterek tebliğin imzalanması sırasında anlaşıldı

Gürsel toplantıdan evvel siyasi parti liderleriyle
Dekoratif bir mandara

Suya yazılan yazı

Saatlerin 16.30u gösterdiği sırada Radyoevinin 1 numaralı stüdyosu daha da kalabalıklaşmıştı. Zira haberdar olup da kapıdaki baraj sebebiyle içeriye giremeyen basın temsilcileri, bu şıpınişi toplantıya öğleden sonra gelmişlerdi.

Toplantı açıldığında, Başkanlık kâtiplerinden M.B.K. üyesi Rafet Aksoyoğlu, hazırlanan metni önündeki mikrofona okudu. İşte o zaman gürültü koptu. Zira eskilerin hakim olduğu komitenin hazırladığı metin pek eski bir dille yazılmıştı. Bu sebeple, metnin tâdili teklifinde bulunuldu. Bunun üzerine yeni bir komite teşkil edildi. Bu türkçeleştirme komitesi Müşerref Hekimoğlu, Bülent Ecevit, Oktay Akbal ve Naim Tirali-

Radyoevindeki Basın Yuvarlak Masa toplantısında M. B. K.
1 + 1 = 2

den müteşekkildi.. Yarım saatlik bir aradan sonra Ahmet Yıldız, eski metni yeni şekliyle masanın etrafındaki Basın temsilcilerine sundu. Metin tasvip görmüştü. Bu defa imzalamaya geçildi. İmza merasimi de pek karışıklık içinde cereyan etti. Zira, kimlerin temsilci olduğu henüz belli değildi. Nitekim unutulan mesleki teşekküllerden Basın Şeref Divanı ve Ankara Gazeteciler Sendikasıyla AKİS mecmuası tebliği son dakikada imzalayabildiler. AKİS'in unutulmuş olması bir nükteye yol açtı. Alâkalılar "Canım, bu prensipleri benimsemesi için AKİS'ten taahhüt istemeye lüzum mu var? AKİS. bu!" dediler.

Tatlı tatlı gülüşüldü.

Bundan sonra radyo mikrofonu önünde konuşmalara geçildi. M.B.K. üyeleri, bilhassa bazı gazetecilerin mikrofondan taahhütlerini ifade etmelerinde fayda görüyordu. Söz, Safa Kılıçlıogluya verildi. Fakat üstat bu tarz bir konuşmaya pek hevesli olmamalı ki, itizar beyan etti. Toplantıya başkanlık eden Kurmay Albay Ekrem Acuner:

"— Bilhassa sizden M.B K. olarak rica ediyoruz" şeklinde ikazda bulununca Kılıçlıoğlu mikrofon başına geçmek zorunda kaldı ve konuştu.

Metni tetkik eden gazeteciler, Kılıçlıoğlunun bir muhalefet şerhiyle karşılaştılar. Bunun üzerine, Basın Şeref Divanı üyesi İlhami Soysalın ikazıyla bu şerh oradakilere okundu. Basın Şeref Divanının murakabesini kabul etmeyen Kılıçlıoğlu, imzasının üstüne el yazısıyla şunları döktürmüştü: "Basın Şeref Divanı hükmü müstesna, diğerlerinde mutabıkız."

Basının müşterek deklarasyonu böylece yedi kopya halinde orada bulunanlara imzalatılmış oldu. İmza faslı da düzensiz geçti. Ekrem Acuner, önündeki mikrofona sırayla gazetelerin ve temsilcilerinin adlarını okudu. Adı okunan temsilci yerinden kalkıp ortadaki masada bulunan metinlerin altına imzasını koydu. Fakat imzaların bir kısmını temsilciler yerine muhabirler atmak zorunda kaldılar. Bu arada bir hayli heyecanlananlar da oldu. Hele Gökhan Evliyaoğlunun -Son Havadisin başyazarıdır- hali görülecek şeydi. Adının okunmasına daha hayli vakit varken yerinden kalktı, masaya yaklaştı, kendine çekidüzen verdi, sonra yeşil renkli Pelikan marka dolmakalemini açtı ve ışığa tuttu, mürekkebi olup olmadığım kontrol etti ve sırasının gelmesini beklemeğe koyuldu. İmza atarken de fotoğrafçılara poz vermeyi bilhassa ihmal etmedi. Basının üstatlarıyla birlikte imza atmak, Peyafi Safa - Necip Fazıl ekolünün bu hevesli müridi için büyük bir mazhariyetti.

İmza faslından sonra, daha önce tabedilmiş nüshalar Basın mensuplarına dağıtıldı ve seçilen bir heyetin Başkan Gürseli ziyareti kararlaştırıldı. Seyfettin Turhan, Ziya Hanhan ve Ahmet Emin Yalman akşam vakti saat 20.30'da Çankayaya yollananlar. Ziyaretçileri Gürselin Başyaveri tank binbaşısı Kadri Erkek karşıladı. Ahmet Yıldız da heyete dahil olduğundan randevu kolay temin edilmişti. Gürsel gazetecileri ikinci kattaki çalışma odasında kabul etti. Fakat bu kabul diğerlerine benzemiyordu. Zira Gürselin, bu odada ilk defa misafir kabul ettiği görülüyordu. Yıldız, gazetecilere şanslı olduklarını bildirdi.

Sohbet toplantısı bir saate yakın sürdü. Gürsel gazetecilere tavsiyelerde bulundu ve Basının Devlet idare edermişcesine hassas davranması gerektiğini belirtti. Gürselden sonra en fazla konuşan da Ziya Hanhan oldu. Dertli Hanhan bol bol lâf etti ve arkadaşlarına fırsat vermedi.

Gazeteciler saat 19'da Radyoevini yorgun argın terkederlerken, Yuvarlak Masa toplantısının bir gün önceki intizamını konuşuyorlardı.

Ancak, iş burada bitmedi. Bizim her meselemizde olduğu gibi bir mübalağa gayreti Yuvarlak Masa Hadisesine de el attı. Haftanın sonunda A.P. ve Y.T.P. çevrelerinden bir ses geldi. İllerde de, bu sefer valilerin başkanlığında aynı toplantıların küçük çaptakileri yapılmalı ve onlar da yemin ettirilmeliydiler! Halbuki, partiler bütün kademelerini Çankaya taahhütlerine sadık davranmaya zaten dâvet edeceklerdi. Nitekim C.H.P. bu yoldaki ilk tamimi hemen gönderdi, sonra böyle bir genişletmenin sonu nerede alınacaktı. İllerden sonra kaymakamların başkanlığında İlçe Yuvarlak Masa Toplantıları, arkadan Bucak Başkanlarının başkanlığında Bucak Yuvarlak Masa Toplantıları, nihayet muhtarların etrafında Mahalle Muvarlak Masa Toplantıları mı tertiplenecekti?

Bitirdiğimiz hafta hadise, dejenere edilmeden orada bırakıldı.

Y. T. P.

Bir patavatsızın hikâyesi

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında bir gün, İzmirli Y.T.P. tilerin yüzleri bir hayli asık, kafaları karışıktı. O gün İl Merkezinde bir toplantı yapıldı ve bâzı kararlara varıldı. Y.T.P. li idareciler büyük ümitler besledikleri bir geziden vazgeçmeyi uygun buldular. Bahis konusu gezi Yüksel Menderesti, Yassıada avukatlı 25 kişilik bir heyetin Ege illerinde yapacağı geziydi. Bu gezi sayesinde Y.T.P., Egede A.P. ile arasındaki mesafeyi kapatacağını, belki de küçük Menderesin himmetiyle bunu açacağını ümit ediyordu.

Fakat son hadiseler sebebiyle geziden şimdilik vazgeçildiği gibi. Yassıada avukatlarının da süratle İzmir-

den uzaklaşmaları ve bir müddet E-e bölgesinde görünmemeleri karar altına alındı. Hele Yüksel Menderes şu sıralarda Ege bölgesine hiç uğramıyacaktı. Alman kararlar toplantının hemen akabinde Genel Merkeze telefonla bildirildi. Genel Merkez yetkilileri ve Genel Başkan Alican, memnuniyetlerini ifade ettiler. Ege gezisinin seçimlere yakın bir tarihte durum düzelince yapılmasının uygun olacağını belirttiler. Böylece Y.T.P. nin "Büyük Ege Taarruzu" geride kalan hafta içinde başlamadan bitti.

Hadise, "Aydın Yalçın Vak'ası" nın Y.T.P. idarecileri üzerindeki ilk uyarıcı tepkisi oldu. Aslında bunda. M.B.K. nin Ekrem Alicanı pek sert bir şekilde hizaya çağırması baş rolü oynadı. Hakikaten Y.T.P. Genel Başkanının kurmaylarla konuşması tamamile dramatik bir hava içinde geçti ve Alicana, dağıtılan bütün mavi boncuklara rağmen pabuçun pek pahalı bulunduğu hatırlatıldı. "Aydın Yalçın Vak'ası"nın bitirdiğimiz hafta içindeki gelişmeleri ise, Alican ile arkadaşlarına İhtilâlcilerin kuru sıkı konuşmadıklarım ispat etti.

Şah sevgisinin hududu

Hakikaten, haftanın ortalarında bir gün, saatlerin 8.45'i gösterdiği sırada İzmir Emniyet Müdürlüğüne ait bir otomobil Y.T.P. nin hırslı politikacısının nezaret altında tutulduğu poligondan çıktı. Otomobilde, şoför hariç, beş kişi bulunuyordu. Dördü İzmir Emniyet Müdürlüğü memuru, diğeriyse Dehşetengiz Başyazar Aydın Yalçındı. Cezaevinden alınarak Karşıyaka Savcılığına götürülürken, tevkif edileceği Aydın Yalçının hatırından bile geçmiyordu. Yüzde doksan ihtimalle serbest bırakılacağım sanıyor, bu konuda ziyadesiyle nikbin bulunuyordu. Eee, partisinin yüksek kademelerde kuvvetli hâmileri yok muydu?.

Y.T.P. li Profesör, Savcının karşısına 9.45'de çıkarıldı. Savcı kendisini son derece nazik karşıladı. Karşısına oturttu ve sorgusuna başladı. Evvelâ olay hakkında gazetelerde çıkan birkaç haberi okuyan Savcı, bu hususta Yalçına neler düşündüğünü sordu. Yalçın, her zamanki haliyle soruları cevaplandırmağa başladı. Sanki kürsüden ders veriyordu. O edayla konuşuyor, o jestleri yapıyordu. Evvelâ, sözlerinin yanlış anlaşıldığını ifade etti. Sonra, meseleyi ihtisas sahibi olduğu yönden izaha çalıştı. Adeta ekonomi dersi veriyordu Birçok rakam sıraladı. Karşılaştırmalar yaptı. İfade etmeğe çalıştığına göre, D.P. devri övülmemiş, bilâkis yerilmişti! 45 dakikalık sorgusu nu müteakip dışarı çıkarılan Aydın Yalçının etrafını basın mensupları. Izmire gelmiş olan eşi ve avukatı Y.T.P. İzmir 11 Başkanı Fethi Pekin sardılar. Yalçın Karşıyaka adliye binasının koridorlarım kaplayan kalabalığın arasında birkaç saniye şaşkın şaşkın bakındı. Gaztecilere gülümsemeğe çalıştı. Gerçi hâlâ iyimserdi, hâlâ iyi bir şeyler olacağını ümit ediyordu ama, Y.T.P. li politikacı ne de olsa süzülmüştü.

Bu arada yanına yaklaşan Nilüfer Yalçın, eşine birşeyler söylemek istermişcesine bir harekette bulundu. Sonra vazgeçmiş olacak ki, demek istediğini başka yoldan imaya çalışarak, Y.T.P. İzmir İl Başkanına:

"— Burada Cezaevi nerededir?" diye sordu:

İl Başkam kaşlarım hafifçe çattı. Aydın Yalçının bu sözü duymasını istemiyor olacaktı. O sırada orada bulunanların hepsi -Yalçından başka- Y.T.P. li politikacının tevkif edileceğini anladılar. Hakikaten, Karşıyaka Savcılığı Yalçını tevkif talebiyle Asliye Ceza Mahkemesine sevketti.

11.10'da salona alman Aydın Yalçının ilk duruşması gizli cereyan etti. 35 dakikalık duruşma sonunda dışarı çıkan Profesörün rengi sararmıştı. Mendiliyle boncuk boncuk terleyen alnım siliyordu. Sesi titriyordu. Kendisine hakim olmak için bir hayli güçlük çektiği hareketlerinden belli oluyordu. Duruşma salonundan çıkar çıkmaz ilk sözü:

"--- Tevkif ettiler" oldu.

Nutuk faslı

Alnındaki terleri bir kere daha silen Yalçın, kesik cümlelerle sözlerine devam etti:

"— Hürriyetler kolay alınmaz."

Yalçının etrafını saranlar arasında eşi de bulunuyordu. Genç kadın kocasına nazaran daha metin görünüyor, olayı biraz daha normal karşılamış intibaını uyandırıyordu. Eşine, fazla üzülmemesi için gereken şeyleri söyledi. Yalçın, titrek bir sesle sözlerine devam etti:

"— Hürriyetler kolay kazanılır bir şey değildir. Fikir hürriyeti için tabii ki parti mücadelelerinin bir takım sıkıntıları olacaktır..."

Y.T.P. li Profesör sözlerinin burasında durakladı. Anlaşılan, söylediklerine kendisi de pek inanmıyordu. Fikir hürriyeti için mücadele neredeydi, Yalçının başına gelenler nere de!.. Bu mücadele, Y. T. P. li Profesörün kuyruk avı yarışında serbest re kabetin faydalarından istifade mücadelesiydi. Aydın lider sözlerinin bu kısmını kesin bir yargıyla bitirdi:

"— Bu safhada söylenecek bir şey yok!"

. Yalçının bundan sonra söyledikleri daha da enteresan oldu. Şöyle diyordu:

"— Hoca olarak, fikir adamı olarak, gazeteci olarak hürriyetimin ilk

Ucuz bir kahraman

Hürriyet kahramanları cafcaflı beyanat verirler ya.. Eee, bizim Aydın Lider de hürriyet kahramanı! İzmirde, döşenmiş palavrayı. Bütün gayreti, tabii, yaptığı en âdi cinsten kuyruk avcılığını fikir mücadelesi diye göstermek. "Hürriyetler kolay alınmaz" diyor, "Fikir hürriyeti için tabii ki parti mücadelelerinin bir takım sıkıntıları olacaktır" diyor, "Hoca olarak, fikir adamı olarak, gazeteci olarak hürriyetimin ilk defa bu devrede tahdit edilmiş olmasına son derece üzgünüm" diyor, "Zannediyordum ki bunca mücade-

Aydın Yalçın

temden sonra bu memlekette samimi olarak düşündüğümü ifade etmeğe hak kasandım; yanılmışım" diyor. Kısacası, diyor da diyor..

İnsana bir merak geliyor: Adamcağız, geçen devrede söylenemez hangi lâfı bu devrede söylemiş te başı derde girmiş?

Sonra bakıyorsunuz, lâf şu: "D. P. devri bir altın devirdir."

Ayol, bu lâf söylemek için hamasi fikir mücadelesi yapmaya lüzum mu vardı ki?.. Sokakta bangır bangır bunu bağırsan, olsa olsa herkes sana deli diye bakar, ama Menderes amcan göğsüne altın madalya takardı.*

Böylece de Yalçın aile, tabana kuvvet Amerikalarda soluğu ıhmağa lüzum görmezdi.

defa bu devrede tahdit edilmiş olmasına son derece üzgünüm.."

Bu yargıda da Aydın lider küçük bir yanlışlık yapıyordu. Geçen devrede -D.P. nin gemi azıya aldığı son yıllar- hürriyetinin tahdidi İmkânsızdı. Zira Bay ve Bayan Yalçın o Biralarda Amerikada bulunuyorlar ve Türk aydınlarının hürriyet mücadelesini oradan idare ediyorlardı!

Y.T.P. li Başyazar, elinden eksik etmediği mendiliyle terini bir kere daha sildi. Bu defa. şaşkınlığının gerekçesini anlatmağa koyuldu. Doğrusu, tevkif edileceğine zerre kadar ihtimal vermiyordu. Aklının köşesinden dahi geçirmediği bir durumla karşı karsıya kalmıştı. Ama elden bir şey gelmiyordu. Başa gelen çekilecekti. Bu yüzden ilmi bir takım spekülasyonları bir yana bırakıp gerçeklere eğildi. Y.T.P. İzmir İl Başkanı ve avukatı Fethi Pekine dönerek:

"— Buca hapishanesi nasıl ? Rahat mıdır?" diye sordu.

Pekinin malûm sözlerinden sonra Yalçın, kendisinin ayrı bîr odaya kapatılmasının mümkün olup olmadığım araştırdı.

Hadisenin bundan sonrası oldukça dramatik bir şekilde geçti. Yalçının zarif eşi, kocasını cezaevine kadar uğurlamağa dayanamamış olacak ki, onu Adliye koridorlarında yanaklarından öperek yolcu etti. Y. T.P. li politikacı saat 12.05'de gene İzmir Emniyet Müdürlüğüne ait 50 558 plâka numaralı bir Station - Wagon'la Karşıyaka Adliye binasından ayrıldı. Yalçına, geldiğinde olduğu gibi dört sivil Emniyet mensubu refakat ediyordu. Patavatsız hatibin otomobilin içinde biraz şaşkın, biraz ürkek ve ziyadesiyle üzgün olduğu görülüyordu.

Modern Buca Cezaevinin büyük demir kapısı Y.T.P.li politikacının üzerine kapandığı sıralarda saatler 12,45'i gösteriyordu. Dört sivil memur Yalçını kemali itinayla Buca Cezaevi Müdürüne teslim ettiler. Profesör henüz Öğle yemeğini bile yememişti. Cezaevi kantininden aldırttığı peynir ve ekmeği güçlükle yutarak bitirdi. Üzerine bir iki tane üzüm atıştırdı ve yerinin gösterilmesini bekledi. Bu sırada muamelesi tamamlanmış, evrakları Cezaevi Müdürünün odasına getirilmişti. Yalçın 35 numaralı koğuşta kalacaktı. Ancak, yatağı ve yorganı henüz gelmemişti. Şimdilik bekliyecekti. Bununla beraber fazla beklenmedi. Y.T. P. li idareciler gerekli malzemeyi temin etmiş ve cezaevine yetiştirmişlerdi.

Y. T. P. Genel Merkezi

Pembe hayaller

Merkezin durumu

Yalçının haftanın ortasında tevkif edilmesi, Y.T.P. Genel Merkezini en az Yalçının kendisi kadar şaşırttı. Y.T.P. Yönetim Kurulu üyeleri de, doğrusu bunu beklemiyorlardı. Nitekim kanaatlerini muhtelif vesilelerle itiraftan çekinmediler. Hepsinin ağzından aynı lâf döküldü:

"— Eğer Y.T.P. den tevkif edilecekler varsa, Yalçın bunların en sonuncusu olmalıydı.."

Aydın Yalçının ideal arkadaşları bu tecrübeden sonra -şayet yakayı kurtarabilirse- Dehşetengiz Başyazarı bir daha kongrelerde konuşturmamağa karar verdiler. Böylece hem parti, hem de Yalçın kazanacaktı.

Yalçının eşi de Y.T.P. yöneticileriyle aynı fikirdeydi. Daha Ankaradan İzmire hareket ederken işin sonunun buna varacağını kestirmiş ve hazırlıklı gitmişti. Başkente döndükten sonra Y.T.P. Genel Sekreter Yardıran Alatlı ile yaptığı bir telefon muhaveresine şahit olanlar, bayan Yalçının tevkifi çok evvelden kestirdiğini anlamakta zorluk çekmediler. Yalçının tevkifine samimi olarak üzülenlerin içinde Alatlı da vardı. Emekli bir Kurmay Albay olan ve İhtilâlcilerin yakın arkadaşı bulunan Alatlı, doğrusu istenirse haberi duyduğunda pek fazla önemsememiş, hattâ diğerleri gibi bıyık altından gülmüştü. Y.T.P. li idarecilerin endişeleri sâdece parti yönünden olmuştu. Yalçının ergeç bırakılacağını, lüzumu muhakeme karan verilse bile, duruşmanın mevkufen yapılmıyacağını tahmin ediyorlar, hattâ bundan emin bulunuyorlardı. Gelgör ki hadise tamamen aksi istikamette gelişince, Y.T.P. idarecileri üzerinde bir soğuk duş tesiri yaptı. Evvelâ işi biraz kurcalamak • istediler. Sonra elden bir şey gelmiyeceğini anlayıp, meselenin hallini Allaha bıraktılar. Öyle ki, politikacıların en öfkelisi olmakla şöhret yapmış olan Y.T.P. Genel Sekreteri İrfan Aksu bile bu konuda sorulan sualleri şöyle cevaplandırdı:

"— Bu hadise hakkında söz söylemek, adalete hürmetsizlik olur..."

Bir profesörün hayatı

Geride kalan haftanın içinde siyasi kulisi ziyadesiyle meşgul eden olayın kahramanı Aydın Yalçın, 1920 yılının 29 Ekiminde Ispartanın Uluborlu ilçesinde dünyaya geldi. Babası Binbaşı İbrahim Etem beydir. İstiklâl Savaşı gazilerinden olan İbrahim Etem bey, büyük oğlunun ilk tahsilini vazifeli bulunduğu kasabada yaptırdı. Daha sonra Aydın, ailesi tarafından Kabataş lisesine paralı yatılı olarak yerleştirildi. Bundan sonraki hayatı hep ailesinden ayrı geçti. Kabataş lisesinin orta kısmım ikmal ettikten sonra Haydarpaşa lisesine aktarıldı. Son derece çalışkan, halim selim, sessiz sedasız bir talebeydi. Lise tahsilini, aksatmadan bitirdi.

Yalçının hayatında ilk değişiklik, Ankaraya, Siyasal Bilgiler Fakülte-

zine kaydolmakla başladı: Genç adam hariciye mesleğini seçmişti. Nitekim 1940 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinin siyasi şubesinden diploma aldı. Ancak fakülte hayatının, bu halim selim talebeyi bir yöne doğru ittiği görülmektedir. Yalçın mektebi bitirince Hariciyeci olmaktan vazgeçmiş, akademisyen olarak hayatına devama karar vermişti. Fakültede sosyoloji asistanı olarak kaldı ve ilmi çalışmalara başladı. Muvaffak bir akademisyendi. Muntazam çalışıyordu. Fazla havai değildi. Kendi sahasında ilerliyor ve oldukça iyi bir istikbal vaadediyordu. Çalışmasının semeresini gördü. 1945 yılında, sosyoloji doçenti olarak mesleğinde ilk merhaleyi aştı. Artık şansı da yaver gidiyor, hayat genç doçente iyi şeyler hazırlıyordu.

1947 yılının Mayıs ayında talih Yalçına adamakıllı güldü. Genç adam, Londraya gitme ve ilmi araştırmalarda bulunabilme fırsatım kaçınmadı. Mayıs ayında Londra Kültür Ataşeliğine sekreter olarak atandı. Böylece hem vazife görecek, hem de kendi sahasında araştırmalar yapabilecekti. Londrada çalışmaktan bıkmadı. London School of Economics'de doktorasını yaptı. Bu defa ekonomi kolunu seçmiş ve bu yönden ça--ışmalarını derinleştirmişti. 1949 yılında Londrada talebe olarak bulunan son derece güzel bir genç kızla tanıştı. Şimdi eşi olan Nilüfer Yal--ın, o sıralarda dikkatleri çekecek kadar cazipti. İki genç hemen o yıl evlendiler. İlk çocukları Ali, Londrada doğdu.

Yalçınlar Türkiyeye 1951 yılının Eylül ayında döndüler. Aydın Yalçın Siyasal Bilgiler Fakültesinde Ekonomi doçenti olarak yeni bir hayata başladı. Gene sessiz sedasız bir gençti. Bu sessiz hayat 1954 yılına kadar devam etti. 1954'de, o sıralarda gazeteciliğe merak sarmış olan eşinin teşvikiyle Forum dergisini çıkarmağa başladı. Forum, Yalçın için mâceralı bir hikâye oldu. 1955 yılında Senato, profesörlüğünü tasdik etti. Gelgelelim, o günün iktidarı genç ilim adamını pek sevmiyordu. Menderes Senatonun kararını sumeninin altına attı ve genç doçentin profesörlüğünü bekletti.

Sebeb-i felâket

1 956 yılında Aydın Yalçının adı politik bir olaya karıştı ve memlekette birden duyuldu. Siyasal Bilgiler Fakültesinden istifa eden akademisyenler arasında Yalçın da bulunuyordu. Feyzioğlunun hafızalarda "nabza göre şerbet vermeyin" şeklinde kalmış olan meşhur nutkuyla başlayan hadise, beş akademisyenin istifasıyla sonuçlanmış, bu arada Yalçın da, çok sevdiği kürsüsünden, zamanın idaresini protesto amacıyla ayrılmıştı.

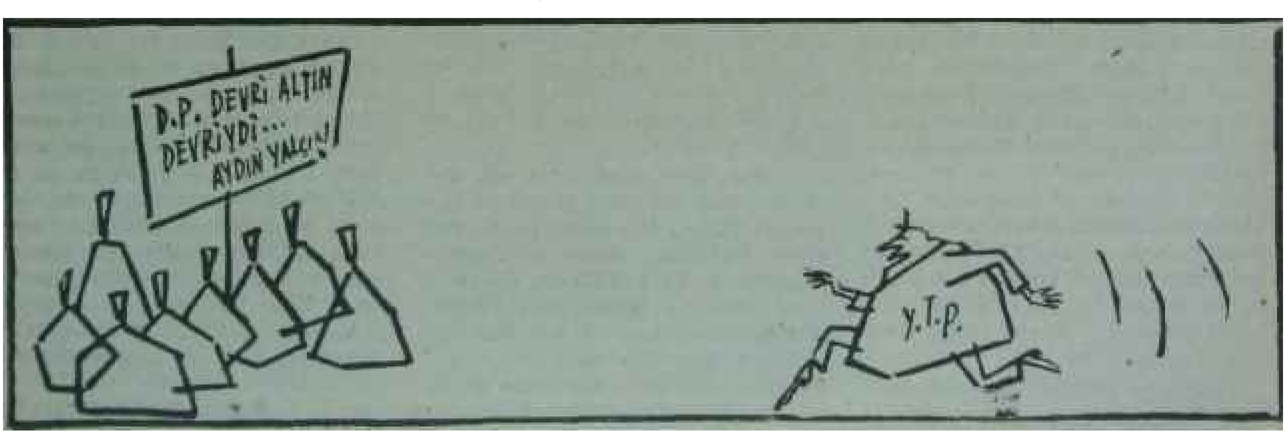
Dehşetengiz Başyazarın talihi, o sırada döndü. İlk hatası, yanlış ata oynamak oldu. Feyzioğlu politikaya girmek için C.H.P. kapısını seçerken Aydın Yalçın Hür. P. yi tercih etti. Fakat C.H.P. Feyzioğluya şan, şeref ve başarı, Hür. P. ise Yalçına fiyasko, hezimet, hayal sukutu getirdi. Bu, genç ilim adamının içine korkunç komplekslerin çıkmamacasına girmesine yol açtı. Artık Feyzioğlu, C. H.P. ve İnönü adım duymaya dayanamıyor, kırmızı görmüş boğaya dönüyordu.

Hür. P. nin C.H.P. ye en ziyade düşman ucunu teşkil ederek seçimlere kadar çalıştı. O sırada, Yem Gün Hür. P. nin organıydı. Orada dehşetli makaleler döktürdü ve bu mecmuadan "Dehşetengiz Başyazar" sıfatım kazandı. Şimdi herkes kendisim bu etiket altında tanımaktadır.

1957 seçimleri Hür. P. için de, Yalçın için de şamarların en sertim teşkil etti. Yalçının Hür. P. içinde şampiyonluğunu yaptığı fikir şuydu: Memlekette körü körüne bir C.H.P. ve İnönü düşmanlığı vardır. O yüzden geniş kütleler, oylarım altı oklu bayrağa asla vermeyeceklerdir. Eee, D.P. den de memnun değillerdir. O halde, Hür. P. kazanacaktır! Seçim günü seçmen Yalçına, bahis konusu ettiği C.H.P. ve İnönü düşmanlığının pek küçük bir zümreye inhisar ettiğini, daha ziyade komplekslere duçar Yalçının kafasında bulunduğunu, yepyeni seçmen nesillerinin oy hakkı kazanmış olduğunu gösterdi ama gözleri ihtirastan, kinden, nefretten ve en çok kıskançlıktan dönmüş olan ilim adamı bunu göremedi bile.. Bundan dolayıdır ki seçimlerden sonra Hür. P. nin aklıbaşında idarecileri Güçbirliğinin tahakkukuna çalışırlarken o tamamile aykırı vaziyet aldı. Bu, ikinci hezimetim teşkil etti. Güçbirliği gerçekleşince Yalçın için yapılacak iş kalmamıştı.

Hür. P. nin acıklı mâcerası bittiğinde Yalçınlar bir müddet politikadan ayrılmayı düşündüler. Bu, kendileri ve etrafları için pek faydalı olacaktı. Nitekim meselenin hal çaresini kolaylıkla buldular. Columbia Üniversitesinin Yalçına yaptığı teklifi reddetmediler ve mâaile Amerikaya göçtüler. Memleketin içinde bulunduğu hürriyet mücadelesini, Amerikadan büyük bir dikkat ve dirayetle tâkip ettiler. Hattâ Amerikada Türk kolonisinin yaptığı nümayişlere bile katıldılar. Böylelikle Türkiyede İhtilâlin çabuklaşmasını, ortamın hazırlanmasını gerçekleştirdiler. Yalçın bunları hâlâ ciddi ciddi anlatır.

27 Mayıstan sonra Türkiyeye dönen ilk aile Yalçınlar oldu. Bütün talerim bıraktılar ve parsa toplamaya koştular. Bu sırada bir kudretli Albay, Alpaslan Türkeş bir takım kombinezonlar peşindeydi. Gençliğinin bir devresinde ırkçılık cereyanlarına kendim kaptırmış olan, fakat kısa zamanda ayılan Yalçın derhal Türkeşle ahbaplık kurdu Ama iki haris

"ALTINA HÜCUM"

politikacıyı birleştiren artık ırkçılık degil, sadece ve sadece C.H.P. düşmanlığıyla İnönü kompleksi oldu.

Türkeş bir parti kurma peşindeydi. Yalgınla pek âlâ uyuşabilirlerdi. Bilinen "Öncü Hikâyesi" (Bk. AKİS-S: 333, "Basın") bu tertiplerin neticesi oldu. Fakat ahbaplık kısa zamanda, bilhassa Türkeşin yıldızıma sönmesiyle birlikte sona erdi. Ama bu arada Yalçın, İş Bankasından bir İdare Meclisi azalığı koparmış, oraya kapılanmısti. Kurucu Meclisin teşekkülüne kadar M.B.K. Bütçe Komisyonunda çalıştı. Kurucu Meclis teşkil edilirken Yalgın ailesi bir hayli heyecanlı dakikalar geçirdi. Ne var ki boşuna heyecanlanıp, boşuna beklediler. Yalçın evvelâ M.B.K. kontenjanından Meclise gireceğini umdu. İlân edilen isimler arasında kendi adını göremeyince:

"— Zahir, Cumhurbaşkanı kontenjanından gireceğiz" dedi.

Orası da olmayınca, yaradılıştan hisli bir adam olan Yalçın pek üzüldü. Ama zarif eşinin desteğiyle buhranı atlattı ve gene aynı tepkiyle yeni kurulacak partinin dirijanlan arasına girdi. Politika hayatı gittikçe aza aza, D.P. devrini Altın Devir diye takdim patavatsızlığına kadar gitti ve Yalçın kendini, hayal ettiği koltuk yerine Buca Cezaevinin koğuşunda buldu.

Kavak yelleri

Yaçın olayı, son günlerde kuyruk avında şansı bir hayli iyi giden Y.T.P. ileri gelenlerini, bitirdiğimiz hafta içinde kendilerine biraz daha çeki düzen vermeğe sevketti. Mesele sadece Aydın Yalçının tevkifi meselesi değildi. Şimdiye kadarki potları iyi niyetlere hamleden İhtilâl idaresinin, kantarın topuzunun fazla kaçırılmasına müsaade etmiyeceği kana atine varılmıştı. Bu yüzden rotanın hafifçe değiştirilmesi gerekiyordu. Aslında Y.T.P. idarecilerini bu derece telâşa düşüren, rakip kuyrukçu partinin aniden salvoya geçmesi ve elinde bulunan kozları ardı ardına kırması olmuştu. Teşkilâttan gelen sesler A.P. nin harekete geçmesiyle değişivermiş, işlerin kötüye gittiği feryatlarıyla birlikte, "birleşme" lâkırdıları yeniden ortaya çıkmıştı. Her iki partinin alt kademeleri "birleşme" konusunda tekrar söz etmeğe başlamışlardı. İşte, Y.T.P. ileri gelenlerinin telâşları bundan ötürü arttı. Bu telâştır ki, geçirdiğimiz hafta içinde ardarda pek çok toplantının yapılmasına sebep oldu.

Yapılan toplantılarda, evvel emirde A.P. ile aradaki farkın kapatılması için çâreler düşünüldü. Ne var ki bulunan çâreler, işlerin daha kötüye gitmesinden başka işe yaramadı. D.P. li oyların temini derdine aranılan deva bugünkü şartlar içinde kolay bulunamıyacaktı. Buna rağmen Y.T.P. liler şanslarını denemekten geri kalmadılar. Ancak, yarışma kısa sürdü. Girişilen faaliyet, Yalçın olayıyla beraber durduruldu.

Nilüfer Yalçın
Dertli kadın

Şimdi, Y.T.P. liler bir başka yoldan şanslarını denemeğe çalışmaktadırlar. A.P. nin memleket için zararlı yolda olduğu yönünden açılacak kampanyanın, partilerinin durumunu düzeltebileceği umudunda olan Y.T.P. idarecileri, faaliyetlerini o yönden inkişafa kararlıdırlar. Ancak teşkilâtlarına hakim olup olamıyacakları meselesi halen bilinmemekte, doğrusu istenirse bundan, Y. T.P. ileri gelenleri fazla ümitvar görünmemektedirler.

Y.T.P. ileri gelenlerinin son günlerde hayatı bir hayli pembe gördükleri ve C.H.P. den sonra en kuvvetli siyasi teşekkül haline geldiklerine inandıkları bir hakikattir. Halen 58 ilde teşkilâtını tamamlamış bulunan Y.T.P., pek çok yerde A.P. den daha kuvvetli olduğunu sanmaktadır. Y.T P. liderlerine göre, Çanakale ve Balıkesir dahil, Trakyadan Hataya çekilecek hattın doğu kısmında kalan illerde Y.T.P., A.P. ye nazaran çok daha kuvvetli ve teşkilâtlıdır. Y.T.P. nin buralardaki seçim şansı A.P. den çok daha fazladır. Bu kısımdaki illerde seçim mücadelesi Y.T.P. ile C. H.P. arasında olacaktır.

Bu tahdit tamamen hayale dayanmakla beraber, içinde gerçek payı da yok değildir. Y.T.P., son olayların da yardımıyla Güneydoğu. Doğu ve Karadeniz illerinin birçoğunda oldukça büyük inkişaf göstermiştir. Güney bölgesinde, Adana ve Mersin dışında -Adanada Y.T.P. kurulmamıştır-, pek çok ilde Y.T.P. nin kuvveti A.P. ye nazaran fazladır. Meselâ. Diyarbakırda A.P. nin adı bile yoktur. Urfa, Mardin ve Hatayda Y.T.P. çok daha ilerdedir. Ancak adı geçen illerde C.H.P. nin seçim şansı. Referandumla aşağı yukarı belli olmuştur. Talihsiz Y.T.P. nin bu illerden fazla milletvekili çıkarması, hele Mardin, Hatay ve Urfada barajı aşması büyük sürpriz sayılacaktır.

Doğu illerinde de Y.T.P. nin gelişmesi A.P. ye göre daha çabuk ve verimli olmuştur. Erzurumda A.P. nin sâdece bir tabelâdan ibaret olmasına karsı, Y.T.P., D.P. oylarının büyük bir kısmını şimdiden toplamış durumdadır. Ağrıda A.P. henüz teşkilât dahi kuramamıştır. Muş, gene Y.T.P. kefesinin ağır basacağı Doğu illerimizden biridir. Keza, Erzincan, Sivas, Siirt, Bitlis, Bingöl Y.T. P. nin A.P. den fersah fersah ileri olduğu yerlerdir. Ancak, bu illerde gene C.H.P. nin büyük kuvvetini göz önüne almak gereklidir. Esasen Y.T. P. li idareciler bu konuda seçim sisteminin kendilerine Bağlıyacağı faydaya bel bağlamakta ve adı geçen illerden 1-3 miletvekili çıkarabileceklerini sanmaktadırlar.

Karadeniz illerinde bugün için durum, Y.T.P. nin A.P. aleyhine geliştiğini göstermektedir. Samsun, Sinop ve Zonguldak hariç -Y.T.P., Samsunda henüz teşkilât kuramamıştır-, Karadeniz lilerinden Y.T.P. liler birer ikişer milletvekili çıkarabileceklerini ümit etmektedirler.

Orta Anadoluda iki yeni partinin kuvveti aşağı yukarı birbirinin aynıdır. İller arasında her ikisinin de birbirinden üstün olduğu yerler mevcuttur. Meselâ Konyada her iki partinin şansı birbirinin aynıdır. Ancak C.K. M.P. ve C.H.P. oylarının kesif bulunduğu bu mıntıkada iki yeni partinin fazla milletvekili çıkarması pek şüphelidir. Kastamonuda ibre biraz daha Y.T.P. tarafına yönelmektedir. Yozgatta ise, iki parti arasındaki çekişmede Y. T. P. ye şans tanınmaktadır. Kırşehir ve Nevşehirde Y. T. P nin seçim şansı sıfırdır. Bu iki kardeş ilden ümit beklemek Y.T.P. liler için hayale kapıl-

mak olacaktır. Çankırıda A.P. teşkilâtlanmış ve tutunmuştur. Y.T.P. nin bu ilde şansı hiç yoktur. Esasen bu yüzden teşkilât kurmağa, dahi kalkışılmamış, iş oluruna bırakılmıştır.

Amasya, Y.T.P. nin gene şanssız illerinden biridir. Burada mücadele A.P. ile C.H.P. arasında olacaktır.

Marmara bölgesinde, bilhassa Trakyanın birkaç ilinde Y.T.P. ümitlidir. Edirne, Kırklareli, Tekirdağ illeri son haftalar içinde Y.T.P. ye meyletmiş, D.P. oylarının büyük bir kısmı bu partinin etrafında toplanmaya başlamıştır. Kocaelinde Y.T.P. nin barajı aşması imkânsızdır. Sakarya iline gelince, belki Y.T.P. bir kadirşinaslık edip, lideri Alicanı Mec lise gönderecektir. Sakaryanın bunun dışında Y.T.P. ye oy vermesi imkansız görülmektedir.

Hadiselerin ne şekilde gelişeceği bilinmemekle beraber, bugün için Y.T.P. nin Meclise sokacağı milletvekili sayısının 60'm üzerinde olmayacağı sezilmektedir.

Seçime hazırlık

Y.T.P. Genel Yönetim Kurulu seçim hazırlıklarına başlamıştır. Seçim beyannamesi Eylülün ll'inde hazırlanmış olacaktır. Ancak son hadiselerin ortaya çıkardığı bazı gerçekler beyannamede büyük değişikliklerin yanılmasını gerektirmektedir. D.P. oylarının devşirilmesi yönünden beyannameye ithal edilmek istenilen tatlı lafların bu defa beyannameden çıkarılması veya daha yuvarlaklaştırılması kararlaştırılmıştır. Bu konuda çalışan bir komisyon, içinde bulunduğumuz hafta bir hayli terliyecektir.

Y.T.P. Genel Yönetim Kurulu üç yıl müddetle büyük kongre yapmıyacak ve müteşebbis heyet, partinin üst kademesi olarak vazifeye devam edecektir. İlgililer bunu, memleketin bugünkü kritik durumuyla izaha çalışmakta ve bunun partinin âkıbetinin bilinmeyen ellere geçmesi ihtimalinin önlenmesiyle ilgili olduğunu söylemektedirler. Bununla beraber Y.T.P., alt kademe kongrelerini yapmaktadır. Bu bakımdan demokrasiye A.P. den daha sâdık kaldığı söylenebilir.

C. H. P.

Kasabın eti, koyunun canı

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, 10 Eylül günü, seçimlerde şanslarını C.H.P. arabasına bağlamaya hazır kimseler Ankaradaki meşhur Karanfil Sokağın başındaki Genel Merkezin bir kararıyla durakladılar. Aday olmak için müracaat müddeti iki gün uzatılmıştı. Gerçi yoklama, ilçelerde ve illerde 15 Eylül günü -tuhaf tesadüf- saat 10'da başlayaçaktı ama, 12 Eylüle kadar müracaatlar kabul olunacaktı.

Seçimlerin en şanslı partisi C. H. P. ye milletvekili ve senatörlük müracaatları, Kurultaydan hemen sonra başladı. Kurultay, bir yoklama yönetmeliği kabul etmişti. Adayların o yönetmelik esaslarına göre gösteril mesi zarureti Genel Merkezin-ve tabii Genel Başkanın- üzerindeki yükü bir bakıma ağırlaştırdı, bir bakıma hafifletti. Aday olmanın yolu, yoklamalara girmekten ibaretti. Bu bakımdan, Genel Merkezin bir hakkı yoktu. Olsa olsa, bazı illere bazı tav» siyelerde bulunmak kabildi ama, neticenin ne olacağını bilmek imkânı elbette ki mevcut değildi. Bu, teşkilâtla alâka kurmamış veya kuramamış, ama Meclislerde bir sandalyaya sahip olmalarında gerçekten fayda bulunan kimseleri, onlarla beraber de partinin yöneticilerini derin derin düşündürdü.

Ancak, bir başka nokta dikkati çekmekten geri kalmadı. Adaylığa rağbet, umumiyet itibariyle fazla olmadı. Milletvekilliği ve senatörlüğün artık cazip gelmediği anlaşılıyordu. Nitekim, kendilerine baş vurulan meslek sahiplerinden gerçek kıymet olanlar teklifi kemali nezaketle geri çevirdiler. Kendi sahalarında kalmak istiyorlardı. Politikanın, itibarından çok kaybetmiş bulunduğu bu suretle bir defa daha ortaya çıktı. Adaylık peşinde koşanlar, daha ziyade mesleklerinde gelişme imkânı olmayan ve mahdut kabiliyetli kimselerden ibaret kaldı. Tabii particiliği bir saha olarak seçmiş bulunanlar bu sınıfa dahil değildir.' Ama, hariçten politika heveslisi pek çıkmadı.

Önümüzdeki seçimlerde, C.H.P. adaylığının bazı hususiyetleri vardır. Nisbi temsil esasına göre yapılacak milletvekili seçimlerinde C.H.P. listelerinin ilk yansım işgal edecek kimselerin seçilme şansları son derece kuvvetlidir. C.H.P. hemen her ilde oyların aşağı yukarı yarısını toplama kudretine sahip bulunduğundan, partinin en zayıf sayıldığı yerlerde dahi bir kısım C.H.P. liler milletvekili seçileceklerdir. Bu. istisnasız her ilin bir kaç C.H.P. li temsilcisi mutlaka olacaktır demektir. Adaylar bakımından iş, listenin baş taraflarına girebilmektir.

Bitirdiğimiz hafta içinde, illerin ekserisinde bir temayül sezildi. Teşkilât ileri gelenleri, listelerin başındaki yerleri kendilerine ayırabilmek için aralarında kombinezonlar yaptılar ve "söhret'lere Senatonun yolunu gösterdiler. Gerçi bir çok il, bir "römorkör- isim" aradı ve buldu a-

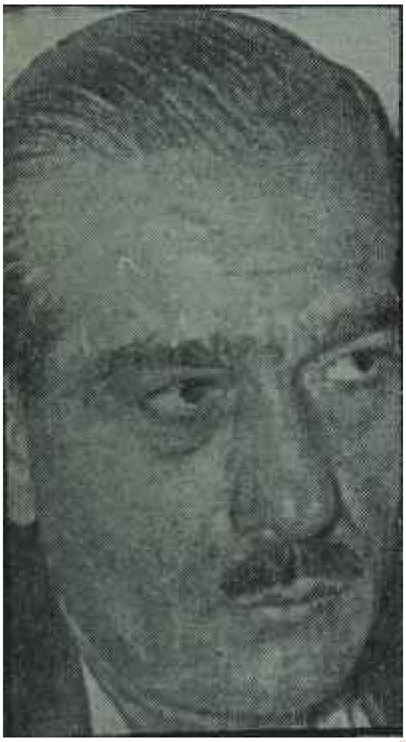

Yalçın Y. T. P. kurulurken Ertuğrul Alatlıyla

Gün *ola harman ola*

Kadı Kızındaki Kusur

Basın - Yayın ve Turizm bakanlığı, kabinede C.H.P. ne ayrılmış bir bakanlık. Milli Eğitim bakanlığı nasıl bir C.K.M.P. li, Çalışma bakanlığı bir Y.T.P. li tarafından işgal ediliyorsa, Basın - Tayın ve Turizm bakanlığında da bir C.H.P. li oturuyor. Bu yüzdendir ki C.H.P. li Cihat Baban vazifeden ayrılınca Millî Birlik İdaresi, yerine bir başka C.H.P. li aradı ve Sahir Kurutluoğlu Bakan oldu. Herkes de tâyini pek yerinde buldu.

Sahir Kurutluoğlu

Sâdece, Safa Kılıçlıoğlunun Yeni Sabahı hariç.

Yeni Sabahta, bir başyazı: "Anlaşıldı, Halkçı olmak farz.." Hükümet tarafından getirilip, C.H.P. nce en ziyade şiddetle tenkit edilen tasarıları dahi, bu tasanlar kötüyse C.H.P. ne maletmeyi akl-ı evvellik sayan bir zat tarafından kaleme alınan yeni başyazıda Bakana bulanan kusur şu: Eski devirde AKİS aleyhine açılan dâvalarda bu mecmuanın müdafaa avukatlığını yapmış olmak!

Ha, böyle olunca tabii bir kuyruk acısı bütün gülünç tarafıyla ortaya çıkıveriyor. Anlatalım da, gülelim:

D. P. iktidarının "astığı astık, kestiği kestik" günleri.. Menderesin etrafı, kudret sahiplerine hep yanaşan tipte ideal arkadaşlarıyla çevrili. Adam henüz iflâs borusunu çalmamış olduğu için "tiraj zaruretleri" bunların dirseğini henüz düşük efendiye çevirtmiş değil. İşte böyle bir devirde Menderes, yanında yâr-i vefakârı Nuri Salt, Nihat Erim ve daha aynı evsafta bir kaç kişi Teni Sabaha gidiyor, orada yemek yeniyor, Safa Kılıçlıoğlunun da iştirakiyle "Arap Meseleleri" gözden geçiriliyor. O haftaki AKİS'te eğlenceli bir yazı: "Şenlenen Sokak". Yazıda, yemeğin bütün hikâyesi anlatılıyor.

İdeal arkadaşları çılgına dönüyorlar. Menderesi, AKİS aleyhinde beraberce dâva açmağa zorluyorlar. Kendileri tek başlarına dâva açsalar kaybedecekler. Yazıda, suçun zerresi yok. Ama, işe Menderesin adı girdi mi Ankaradaki Basın Mahkemesinin unutulmaz Başkanı Âdil Güneşoğlu ve onun yanına verilip 27 Mayısta çil gibi dağıtılıveren bir kaç üye, Yargıtaydaki alâkalı Ceza Dairesinin eş vasıfta -ve eş âkibete uğramış- mensubu "Biz patlıcanın değil, efendinin dalkavuğuyuz" diyerek cezayı basıverecekler. Eee, Menderes de Nihat Erim ve Safa Kılıçlıoğlu gibi iki kıymetli ideal arkadaşının hatırını kıracak değil ya.. Dâva açılıyor.

Bir tarafta Menderes - Erim - Kılıçlıoğlu üçlüsü, öteki tarafta AKİS. Üçlünün avukatı, ziyadesiyle maruf Bülent Nuri Esen. AKİS'i, bütün avukatlık hayatı boyunca bir tek basın dâvasında müdahil vekilliği yapmamış, teklif edilen ve bir servet tutan paraları daima reddetmiş, ancak sanık avukatı sıfatını taşımış ve gazetecileri, kuvvetli hukuk bilgisinin kalkanı arkasına alıp en kötü günlerde cezadan korumaya çalışmış Sahir Kurutlaoğlu savunuyor.

"Şenlenen Sokak Dâvası", AKİS okuyucularının hatırındadır. Menderesin mahkemesi, Sahir Kurutluoğlunun nefis savunması sonunda toptan bir mahkûmiyet hükmü vermeye cesaret edemiyor. Ama» ortada patlıcan - efendi hikâyesi de var. Nihayet, şüphesiz adalet tarihimize geçecek olan ve şu mânaya gelen eğlenceli kararı alıyor: Menderesin, Nihat Erim ve Safa Kılıçlıoğlu ile yemek yediğini, onlarla memleket meselelerini görüştüğünü yazmak Türkiye Başbakanını küçük düşürmektir, o yüzden AKİS Menderese karşı suç işlemiştir, mahkûmiyetine... Nihat Erim ve

Bülent Nuri Esen

Safa Kılıçlıoğlunun Menderesle yemek yediklerini, onunla memleket meselelerini görüştüğünü yazmak bu iki zata hakaret sayılmaz, AKİS kendilerine karşı suç işlememiştir, beraatine... Hüküm tasdik edilince, kaza-i muhakeme olarak tescil ediliveriyor.

Eee, şimdi, Safa Kılıçlıoğluyu bu yara gene acıtacak diye boca Milli Birlik İdaresi de Sahir Kurutluoğlu yerine Bülent Nuri Eseni Basın - Tayın ve Turizm Bakanı yapamazdı ya...

ma, o ismin arkasına ilk takılacakların teşkilât ileri gelenleri olacağını sanmak hata değildir. Bu yüzden, Türkiyenin her taralında C.H.P. listeleri pek çok "meçhul şöhret" ihtiva edecektir. Bunun, küçük illerde fazla zararı dokunmasa da büyük şehirlerin etikete bakan geniş tarafsız cevreleri üzerinde menfi bir tesir yapması kuvvetle muhtemeldir. Buna rağmen, en objektif ölçüler C.H.P. nin milletvekilleri Meclisinde yüzde 50 ile 60 arasında bir ekseriyet sağlamaya muvaffak olacağı merkezindedir.

Senatör seçimleri ekseriyet esasına göre yapılacağından, durum biraz değişiktir. C.H.P. senatörlerin muhtemelen dörtte üçünü çıkarabilecektir. Ancak, öyle iller vardır ki o rada oyların yandan fazlasını CH.P. nin alabilmesi ihtimali fazla değildir. O yerlerde adaylar senatörlükten kaçmakta, kendilerine milletvekili

listelerinde yer aramaktadırlar. Zira bir bölgede C.H.P. oyların çoğunu toplayamadı mı, orada senatörler listesi toptan kaybedecek ve tek bir **C.H.P. li** senatör dahi seçilmiyecektir. Bitirdiğimiz hafta, böyle illerin sayısının 15 ile 20 arası olduğu tahmin edilmekteydi.

İsimler, isimler

Adayların tasnifine başlanıp ta isimler ortaya atılmaya başlandığında görüldü ki eski milletvekilleri senatörlük listelerinde, teşkilâtın yeni elemanları ise milletvekili listelerinde seçmen karşısına çıkacaklardır. Bunun bir faydalı tarafı yok değildir. Seçim günü her seçmen sandığa iki ayrı zarf içinde iki ayrı liste atacağından bir listenin kuvveti öteki listeye de kazançlar sağlayabilecektir. Meselâ İstanbulda, milletvekili listesinin başında muhtemelen Selim Sarper bulunacak, onu partinin ileri gelenlerinden bir kaç kişi tâkip edecek, daha aşağıdaki sıralar teşkilâtın kuvvetli elemanları tarafından işgal edilecektir. İstanbul teşkilâtı, bitirdiğimiz hafta içinde Suphi Baykama başvurdu ve genç doktora kendi listesine girmeyi teklif etti. Gülekle mücadelesi neticesi, Adanada yoklamalara girmesiyle orada mutlaka bir bölünmeye yol açacak olan Baykam bu mahzurun ortadan kalkması için Istanbulun arzusunu sempatik karşıladı. Baykam ve İlhami Sancar yoklamalarda mutlaka ileri yerler kazanacaklardır. Bir de, parti yöneticileri içinde seçim bölgesi bulunmayanlar vardır, Bunlar hem isim sahibi, kimselerdir, hem kuvvetli particilerdir ve Parlâmentoda yer almaları aşağı yukarı şarttır. Böyle kimseler de -Cihat Baban tipi kimseler- büyük şehirlerdeki **C.H.P.** listelerini süsleyeceklerdir. İstanbul, İzmir, Ankara gibi...

Genel Merkez üyeleri, kendi seçim bölgelerinden aday olacaklardır. İsmet İnönü sâdece Malatya listesinde bulunacaktır. Geçen devrenin Ankara milletvekili İsmail Rüştü Aksalın, Ankara listesinin başım çekmesine karar verilmiştir. Bülent Ecevit de bu listede bulunacaktır. Turhan Feyzloğlu Kayseriden, Kemal Satır Adanadan, Orhan Öztrak Tekirdağdan, Turgut Göle Karstan, Kemali Bayazıt Maraştan, Emin Paksut Bursadan, Avni Doğan Kastamonudan, Nüvit Yetkin Malatyadan geleceklerdir. Genel Merkezin, Araştırma Bürosunda çalışan elemanlarının seçim şansları parti idarecilerini düşündürmektedir. Hem, daha ziyade kitaplar üzerinde çalıştıkları için isimleri fazla bilinmeyen, hem de yoklama kombinezonlarına ayıracak vakitleri bulunmadığından teşkilâtta kuvvet olmayan bu genç fikir adamları güç durumdadırlar. Aynı şekilde, partili olmayan kimselerin de C.H.P. adayı olma şansları pek azdır. Tâ ki "memleketin çocuğu"'olsunlar ve büyük bir şöhrete-sahip bulunsunlar..

Meydana çıkan **gerçek**

Aday yoklamasının meydana çıkardığı gerçek, bundan böyle politika hayatına atılmak isteyenlerin mutlaka bir partinin teşkilât kademelerinde çalışması, en azından kendini tanıtıp kuvvet kazanması lüzumudur. Genel Merkezlerin oturup ta liste yaptıkları günler, bir daha geri gelmemecesine geçmiştir. Tâ ki, yeni bir Menderes çıkmasın. Menderesin sultasının ise ne kadar devam edebildiği göz önünde tutulursa buna pek imkân olmadığı görülecektir. Bugün, C.H.P. nin dışındaki partiler, teşkilâtları bir mâna ifade etmediğinden aday gösterme bakımından elleri kolları daha serbest haldedir. Bu yüzden, gayeleri şu veya bu saftan değil de, hangi saftan olursa olsun Meclise girmekten ibaret şahsiyetler C.H.P. den ziyade A.P., Y.T.P., hattâ C.K.M.P. ye rağbet göstereceklerdir. Bu bakımdan, yamalı bohçayı andırsa da küçük partilerin şöhretli sima bakımından eski partiye nazaran bir üstünlüğe sahip olacakları anlaşılmaktadır.

Nitekim C.H.P. Genel Merkezinin yoklama arefesinde illere küçük ve basit çekişmeleri bünyelerinde bertaraf etmeleri, o bölgede seçim şanslarını arttıracak listelerle seçmen karşısına çıkmaları bundan dolayı tavsiye olundu.

İlk çatışma, Ankara **C.H.P.** teşkilâtında başgösterdi. Seçimlerin ve aday yoklamalarının hayli yaklaşmış olması sebebiyle İl İdare Kurulu ve eski C.H.P. milletvekillerinden bazıları adaylık mücadelesine giriştiler. Fakat Ankara teşkilâtında İbrahim Saffet Omay gibi basiretin sesine kulak veren bir İl Başkanının bulunması, çatışmaların dozajım ayarladı *ve* hizipleşmeleri önledi. Ne var ki, bu arada boş durmayıp, pişmiş aşa su katanlar da oldu. Fuat Börekçinin başında bulunduğu ekip, müstafi Ormancılar Cemiyeti Başkam Kâzım Mıhçıoğludan takviye alarak kesif bir kulis faaliyetine girişti. İl İdara Kurulu üyeleri de boş durmadılar. Nitekim haftanın sonunda İl idari mekanizmasında hakim olan zihniyet kendini belli etti, Teşkilât, Millet Meclisinde yeni elemanlar görmek istiyordu. Senato için eskiler biçilmiş kaftandı. Bunun için ilk olarak İbrahim Saffet Omay senatörlüğe adaylığını koydu. Fakat bir takım eskiler senatörlüğü pek cazip bulmadıklarını belirterek Millet Meclisi için adaylıklarım koyacaklarını beyan ettiler. Halil Sezai Erkut bu gruptandır. Ankaranın eski C.H.P. milletvekillerinden Hıfzı Oğuz Bekata ise, senatör olarak vazife almanın daha doğru olduğunu dost sohbetlerinde anlatarak, sırasını gençlere devretti.

Senato üyeliği, ilde mühim mesele halini almıştır. Ankaranın seçim bölgeleri olarak tespit edilen Çankaya, Altındağ ve Yenimahalle, üyelerin isimlerim ortaya çıkarmışlardır. Çankaya bölgesinin adayları İbrahim Saffet Omay, Hıfzı Oğuz Bekata, Osman Alişiroğludur. Altındağ bölgesi ise Mebrure Aksoley ve Muammer Akpınarı desteklemektedir. Yenimahallenin belli olan tek adayı Sabit Kocabeyoğludur.

Kadınlar faaliyette

tiler kendi içlerinde sessiz sedasız bu işleri yoluna koymağa gayret ederlerken bir mühim mesele ortalığı bulandırdı. Kadınlar da milletvekilliği istiyorlardı. Ankarada faal vazife görmüş sekiz kadın üye birden adaylıklarım ileri sürdüler. Tabii bu, 11 İdare Kurulunda ve teşkilâtta pek memnuniyet verici olmadı. Üstelik teşkilât, yem kabiliyetleri desteklemek taraflısıydı. Ayrıca, Genel Merkez kontenjanından da faydalanmayı reddetme temayülü benimsendi. Zira adayları arasında kazanmaması ihtimal dahilinde bile olmayan bir Hasan Tez ile genç İbrahim Cüceoğlu gibi meslek ve işçi sendikalarından temsilciler zaten vardı. Bunun için Genel Merkezin tavsiyesiyle bir yeni sendikacının aday listelerinde yer almasını benimsemediler. Ancak, "suyun başını tutma" gayretinin neticesi olan bu tutum benimsenmedi ve Genel Merkez kendi hakkından vaz geçmedi.

Yok, bu kadarı olmaz!

Yüksek Soruşturma Kurulunun vardığı neticelere göre, D.P. devri Türkiyesinin 1 numaralı vurguncusu Raif Dinçkök adında bir "iş adamı"dır. Yassıadanın kadın erkek sâkinleri, gayrımeşru servet iktisabı bahsinde bu zatın fersah fersah gerisindedirler. Onlara ait olup ta radyolarda okunan bütün rakkamların mecmuu, tek başına Raif Dinçkökün aynı kaynak tarafından tesbit edilen vurgununun miktarını ya bulmaktadır, ya bulmamakta.. Haydi, denilsin ki Yassıada sâkinleri politikacıdır, vurgun vurmaktan çok vurgun vurdurtmuşar ve bunlardan çöplenmişlerdir, suçları siyasidir. Ama,' D.P. devrinin aylarla tutuklu kalan aynı çeşit akl-ı evvel iş adamları da, meşhur Oğuz Akallar ve benzerleri, hattâ 5 milyonluk bir gayrımeşru servet ithamının hedefi Sait İbrahim Esi bu zatın yanında basit birer çıraktırlar. Raif Dinçkökün 10 D.P. iktidarı yılında tek başına edindiği gayrımeşru servetin tutarı -lütfen kendinizi sıkı tutun- 9 milyon 287 bin 904 liradır. Bu gaynmeşru servettir. Yoksa, Yüksek Soruşturma Kurulu D.P. devrinin "ticari deha"sının 7 milyon 504 bin 939 liralık bir kazancını meşru saymıştır. 10 yılda, 9 milyon 287 bin 904 lira! İşte, Kalkman Türkiyenin Raif Dinçköke sunduğu şahsi kalkınma.

Niçin Raif Dinçköke de, başkasına değil? Ha, onun da sebebi ortadadır. Raif Dinçkök, Menderesin İstanbul Sanayi Odası Başkanı olarak bir sınıfın hizmetini düşük efendiye sunmuştur da, ondan. Nitekim, Beyazıt meydanında gençlere kurşun sıkılmasından sâdece onbeş gün önce, böyle bir idarenin baskısına karşı ciddi ve namusla iş adamlarını direnmeye dâvet eden İsmet İnönünün üzerine D.P. iktidarı Raif Dinçkök ile Sait İbrahim Esiyi saldırtmıştır. İşte, bu. hizmeti görürken 9 milyonluk vurgun sahibinin İnönüye kibar hitabı: "Türk sanayici ve iş adamlarına olduğu kadar memleketin muhtelif şerefli ve vicdanlı zümrelerine sık sık yaptığınız yersiz taarruzlar, onlara tevcih ettiğiniz tehditler memleket üzerinde kurduğunuz eski sultanın hâlâ devam ettiği hususunda sahip olduğunuz vehmin çok açık bir tezahürüdür. İtham, isnat ve iftiralarınızı' şiddetle ve nefretle iade ederiz."

Şimdi, lûtfen daha da sıkı durunuz. Yüksek Soruşturma Kurulunun hesaplarına göre vurgununun miktarı şu, onu vuruş metodu bu olan Raif Dinçkök kendisini savunsun diye kimi tutmuştur? Avukat Zihni Betili. Zihni Betil adı, politikaya âşinâ kimseler için meçhul değildir. Zihni Betil, 1950 - 54 devresinde, yâni 1954 hezimetinin arefesindeki devrede C.H.P. de Genel Sekreter Yardımcılığı vazifesini deruhte etmiş, partinin sevk-i idaresinde birinci derecede sorum taşımıştır. Ama, vakta ki 2 Mayıs 1954 günü çanlar C.H.P. için çalmıştır, Zihni Betil nefesi ilk tükenen babayiğitler arasında, batmak üzere olduğunu sandığı gemiyi terkedivermiştir. O yılın Ağustos ayında toplanan Kurultay sırasında C.H.P. nin gidişatını beğenmediği ve bu teşekkülün, kendi beklediği demokratik zihniyete kavuşamadığı mucip sebebiyle partisinden ayrılmıştır.

Denilecek ki, "İyi ya, adam adamı bulmuş!" Ama, kazın ayağı öyle değildir. 27 Mayıs ihtilalinin D.P. iktidarını devirdiği günün akabinde, C.H.P. bir taleple karşılaşmıştır: Zihni Betil C.H.P. ye dönmek istemektedir! Zihni Betil C.H.P. ye dönmüştür ve bugün -aman, kendinizi daha da sıkı tutunuz- C.H.P. nin Tokat il başkanıdır Raif Dinçkök, Yüksek Soruşturma Kurulunun tesbit ettiği vurgunlarını ve bunları vuruş metodunu *CM.* P. Tokat il başkanına müdafaa ettirtmektedir! Adamın, gerçekten akl-ı evvel olduğunun bundan mükemmel, bundan şahane delili olur mu, bulunur mu?

*

İktidar C.H.P. sizi bekleyen en büyük tehlikenin ne olduğunu, ta mecmua son haftalarda hep belirtmiştir. Bir takım açıkgöz bezirgânların kendilerine bu teşekkül içinde de hâmiler aradıklarını, bulduklarını yazmıştır. Bu bezirgânlar, belirli şartlar altında hangi parti veya kuvvet iktidara gelirse gelsin aynı yolu tutacaklardır. C. H.P. bu şartları ortadan kaldıracak mıdır, kaldırmayacak mıdır? Mesele burada düğümlenmektedir.

C.H.P. nin başlıca vazifesi, seçimlerden sonra iktisadî hayatı derhâl huzura, istikrara, ferahlığa kavuşturmaktır. Partinin idarecileri bu noktada ittifak halindedirler. Nitekim, psikolojik faktörlerin selâh bulmasıyla birlikte piyasanın canlanmasına şahit olunacaktır. Bu canlanma içinde, geçen D.P. devrinde olduğu gibi "siyasi hâmi" lere sahip kimseler namuslu, dürüst ve vicdanlı iş adamlarına nazaran bir faikiyete sahip olacaklar mıdır, olamayacaklar ve herkes tamamile eşit şartlar altında, haraç vermeden, nüfus ticaretinin kapılalım zorlamadan mı çalışacaktır?

Bunu, iktidar arefesinde C.H.P. nin Zihni Betil tipi kimselere karşı takınacağı tavır tâyin edecektir. Unutulmamalıdır ki, C.H.P. nin, düşükleri C.H.P. li avukatların savunmaması için bir kararı vardır ve yüzlerce C.H.P. li avukat kendilerine teklif edilen bazıları hakikaten astronomik meblâğları ellerinin tersiyle itivermişlerdir. Paranın yüzü başkaları için tatlı olabilir, ama o başkalarına CEP, nin yüksek kademelerinde asla yer olmamalıdır.

Simdi ilk söz, Tokatlı C.H.P. lilerindir.

Zihni Betil

Raif Dinçkök

A. P.

Gözdağı

Tepesindeki saçlar hayli dökülmüş, kalanları ise arkaya doğru itina ile taranmış, ince yapılı, bir ayağı hafif aksayan adam, lâcivert elbisesinin yakasıyla oynayarak konuşmağa başladığında saatler 14'ü gösteriyordu.. Adam sözlerine:

"— Sizlerin burada bulunmanızdan son' derece memnunum"' diye başladı.

Sonra salonda bulunan genç gazeteciler arasında tanıdıklarına teker teker teşekkürlerini bildirdi ve esas konuya geçti. Salonda son derece nâdide koltuklar ve benzeri mobilyalar vardı. Çevrelerini şöyle bir tarayan gazeteciler, . bulundukları yerin bir mobilya pazarı olduğunda ittifak ettiler. Salonun dip tarafındaki yazıhanenin zarif masası başında oturan adam son derece ciddi bir şekilde konuşmasına devam ediyordu.

Gazeteciler birer sigara yaktılar ve mühim ifşaatı dinlemeğe koyuldular.

Hadise, bitirdiğimiz haftanın ilk yarısında, İzmirde cereyan ediyordu. Konferans verme meraklısı zatın adı Mehmet Yorgancıoğluydu.

O gün İzmir gazetelerinin bürolarıyla İstanbul gazeteleri temsilciliklerine bir basın toplantısı yapılacağı bildirilmiş ve bu toplantının yeri olarak da İzmirin Gazipaşa bulvarındaki Ev • Dekor mağazası tespit edilmişti. Gazeteciler toplantıyı düzenliyenin A.P, nin matrut elemanlarından ve elebaşılarından Mehmet Yorgancıoglu olduğunu öğrenince, doğrusu istenirse, pek ilgilendiler ve saat 14'de soluğu Gazipaşa bulvarı üzerindeki Ev - Dekor mobilya mağazasında aldılar. Basın mensuplarım, mağaza müstahdemi son derece güler yüzle karşıladı ve kendilerine yol gösterildi. Gelenler içeriye girdikten sonra geniş salonda bir müddet yürüdüler, sonra bir kenara iliştirilmiş camlı yazıhane kısmına geçerek, evvelden mağazada bulunan mobilya ile zenginleştirilen. Basın toplantısı mahallinde yerleştiler. O sırada İzmirli gazetecilerin pek yakından tanıdıkları Mehmet Yorgancıoglu ortaya çıktı, Basın mensuplarım selâmladı ve kendilerine hoş geldiniz dedi.

A.P. Genel Merkezi

Eller yukarı!

Sır küpü

Yorgancıoğlu teşekkürü müteakip hemen sadede girmekte fayda mülâhaza etti. Zira gazetecilerin vakitlerinin pek az olduğunu biliyordu. Yorgancıoğlunun ilk izahatı, kendisinin A.P. nam partiden ihracı ile ilgili oldu. Gerçi A.P. idarecileri kendisine zımnen de olsa, bu ihracın geçiciliğini, iktidara gelindikten sonra kapıların kendisine, bu "vefakâr nefer"e açık olduğunu bildirmişlerdi ama, bunun resmi bir tarafı yoktu. İşte bunu nazarı dikkate alan Yorgancıoglu, A.P. nin kurulusunda en fazla emeği geçmiş bir insan olarak hakikatlerin âlemde nihan kalmamasını temin için bildiği bazı meseleler hakkında Basını aydınlatmayı kendine vazife edinmişti. Bu açıklama üzerine gazeteciler suyun hayli ısındığını farkettiler ve Yorgancıoğlunun kavganın ortasında yorgam yitirmeden bazı meselelere ışık tutacağım zannettiler. Ne var ki iş ümit ettikleri gibi çıkmadı. A.P. nin eski Genel Başkan Vekili, Basın yoluyla A.P. nin üst kademesine bir gözdağı vermek istediğinden, gazetecilere keçi boynuzu koklatmakla yetindi ve sâdece A.P. nin kendisine reva gördü-

ğü muamelenin usûlsüz vs kanunsu olduğundan bahsetti. Yorgancıoğlu bu arada bir de cevahir yumurtladı ve M.B.K. tarafından kendi hakkında açılan tahkikatın aslında A.P. ile ilgili olduğunu, basının dertlere sâdece ve sâdece A.P. için girdiğini, kendisinin son derece inkılâpçı bir ruh taşıdığını açıkladı. Sonra da büyük bir tevazu içinde:

"— Aslolan benim şahsi durumum değil, A.P. içinde bir prensip yıkılışı, partiye bir adaletsizlik anlayışının girmesi ve antidemokratik zihniyetin yerleşmesi meselesidir" diyerek kendini temize çıkarmak istedi.

Fakat sabırları taşan gazeteciler Yorgancıoğlunu kıstırmanın ve dilinin altındaki baklayı çıkarttırmanın zamanı geldiğine karar vermiş olmaklar ki, birden salvoya başladılar. "Bu toplantıyı niçin yaptınız?", "A. P. hakkında yapacağınız mühim ifşaat nedir?", "Hani, açıklamalarda bulunacaktınız?" sualleri birbirini takip edince, takkesi saçsız tepesinden fırlayan Yorgancıoğlu:

"— Size açıkladım. A.P. usûlsüz ve kanunsuz bir iş yapıyor, beni partiden atıyor. Bunun mücadelesini sonuna kadar yapacağım" şeklinde konuştu.

Bir açıkgöz gazeteci suali yapıştırdı:

"— Nasıl mücadele edeceksiniz? Onlar koskoca bir parti"

Sualin cevabı, Yorgancıoğlunun dilinin ucuna gelmişti, fakat bunu başka zamana sakladı. Ne yazık ki sabrı pek devam etmedi ve nihayet baklayı ağzından çıkardı. Masanın üzerine koyduğu üç dosyayı eliyle işaret ederek:

"— İcap ederse bu dosyaların muhteviyatını da açıklarım ve ta A.P. için hiç de iyi olmaz" tehdidini savurdu.

Bu sözler, salonda bulunanların nazarlarının birden rengârenk dosyalara yönelmesine **sebep** oldu. Doğrusu bu ya, dosyalar da hayli kabarıktı ve Yorgancıoğlunun ifadesine göre, A.P. nin kaderi bu üç adet mazlum dosyanın içinde yatmaktaydı. Basın mensupları Yorgancıoğlunu ne kadar zorladılarsa, dosya münderecatı hakkında bilgi almaya muvaffak olamadılar. Zira, matrut A.P. Genel Başkan Yardımcısının elinde kalan son kozu bu idi ve onu günü gelince kullanmak niyetindeydi

Basın toplantısı sona erer erme; gazetecilerin çoğu bürolarına koştuve bu mühim ifşaatın başkentte tâkibini sağlamak için Ankara ile temasa geçti. Haber başkentin birkaç gazetesine intikal edince, muhabirler paçaları sıvadılar ve hemen A.P. Genel Merkezinin yolunu tuttular.

Şinasi Osma
Yorgun Savaşçı

Paçaları tutuşanlar

Haberin Ankaraya intikalinden bir gün sonra bir gazeteci A.P. Genel Merkezinin son derece yorgun, fakat sporsever Şinasi Osmasını yakaladı ve sok tesiri yaratan haberi verdi:

"— Efendim, İzmirde Mehmet Yorgancıoğlu bir Basın toplantısı yapımı vs üç tane dosyadan bahsederek, bunların açıklanmasının A.P. için hiç de iyi olmıyacağını söylemiş. Siz ne dersiniz?"

Osma, muhabiri dikkatle dinledi ve sonra sararmış yüzünü başka tarafa çevirerek:

"— Ne varsa çıkarsın ortaya. Bizim korkulacak birşeyimiz yok. Bunu herkes bilir. O zannediyor ki, zorbalıkla iş yaptırabilirim. Yanılıyor. İstediğini istediği şekilde açıklayabilir. Hem açıklasın da, biz de anlıyalım bizim de ne hatamız var" cevabını verdi.

Fakat Osma bu sözleri sarfederken, belli ki son derece keyifsizdi.

Gazeteci bu defa, Basına aksetmemiş ve A.P. çevrelerince de bilinmeyen bir haberden bahsetti:

"— Efendim, Yorgancıoğlunun Basın toplantısında bahsettiği dosyaları ve muhteviyatını İzmir Savcılığı da merak etmiş. Yorgancıoğlunun bu konudaki sözleri ihbar telâkki ediliyormuş. Dosyalara el koyaçakmış. Ne dersiniz?"

Osmanın halinde belli bir telâş görüldü. Konuşmasına elleriyle de yardım ederek:

"— Hayır efendim, böyle bir dosya yoktur! Savcılık ta el koyamaz! Niçin koysun? Lüzum yok ki... Hem bu dosya olsa olsa Mehmet Yorgancıoğlunun kendisi hakkında açılan, Savcılıktaki dosyadır" dedi.

Aslında Osma, muhabire karşı, bu dosya meselesine pek önem vermez görünmek istiyordu» Fakat iş, zannedildiğinden daha da önemliydi. Nitekim, gazeteci Genel Merkezi terkeder etmez, Osma soluğu Gümüşpalanın yanında aldı ve durumdan Genel Başkam da haberdar etti. Gümüşpala, ertesi gün zaten İzmire gidecekti. Bu mesele ile de bizzat meşgul olabilirdi.

Haftanın sonlarında, cuma günü, Gümüşpala İzmir Hava Alanına indiğinde kırk kadar A.P. li tarafından karşılandı. Aralarında Basın mensupları da vardı. Fakat becerikli A.P. liler, Genel Başkanlarım bir taksiye atıp oracıktan kaçırıverdiler. Maksat, gazetecilerle Gümüşpaleyı karşı karşıya getirmemekti O gün, gazetecilerin sorularım Gümüşpalanın yerine cevaplandıran A.P. İzmir İl Başkanı şunları söyledi:

"— A.P. önümüzdeki . seçimleri behemahal kazanacaktır. Zira halk. **C.H.P.** nin 27 Mayıstan sonraki durumunu tasvip etmemektedir."

Gümüşpala, İzmirin kurtuluş günü olan 9 Eylül cumartesi günü Ege bölgesi il başkanlarıyla bir toplantı yapacak ve kendi kafasına göre yeni bir "Ege Kurtuluşu"nun ilk plânlarını ve tasarılarım hazırlıyacaktır!

Her şey göstermektedir ki A.P. memleketin o kısmını kendisine DP. den kalmış bir miras gözüyle görmektedir.

Duruşmaların Anatomisi

Şeriatın Kestiği Parmak

Şu satırların okunduğu sırada, Türkiyede hemen herkesin gönlünde şahsa göre değişen bir arzu yatmaktadır. Adaletin tecellisine karışmamak gerektiği ne derece doğruysa, bunu beklerken kararın şu veya bu istikamette olmasını dilemek aynı derecede tabiidir. Hele bahis konusu dâva, Yassıadada geçen sonbahardan bu yana görülenler neviinden bir dâva olursa buna karşı milletçe ilgilenmemek imkânsızdır. Nitekim, bütün Türkiyede önümüzdeki cuma günü Divanın dirayetli Başkanı Salim Başolun ağzından çıkacak hükmü merak etmeyen bir tek kişinin mevcudiyeti kolay kolay tasavvur olunamaz. O gün, 9.30'dan itibaren saatler âdeta duracak ve memleketin kalbi merakla çarpacaktır.

Kararın istikameti arzusu, şüphesiz çeşitli hislere, fikirlere, inançlara ve görüşlere göre değişmektedir. Kimi şunu istemekte, kimi bunu istemektedir. Ancak, bir yandan hukuk ve adalet mefhumunun, diğer taraftan mânevi âkidelerin icabı şudur: Hüküm, hükmü verenin ağzından çıktıktan sonra bütün şahsî düşünceler, arzular kaybolur ve bunların yerini mutabakat alır. Mutabakat, adalete olan güvenin neticesidir. Bir hükmün, bütün arzuları birden yerine getirmesine imkân olmadığı hatırda tutulursa insanların kendilerini bir tevekküle riayetkâr kılmaları kolaylaşmış olur.

Yüksek Adalet Divanı, duruşmaların başladığı günden bu yana bir hususta milletin ittifakını sağlamıştır: Divan, tam tarafsızlıkla hareket etmektedir. Divan başkanlığı, hattâ bazen âdi mahkemelerde bile görülmeyen şekilde İddia ile Müdafaayı aynı ölçülerle ölçmüş, her ikisine karşı aynı şekilde davranmıştır. Salim Başolun Başsavcıya karşı zaman zaman şedit davrandığını söylemekte hiç bir mübalâğa yoktur. Divanın hukuki görüşlerinin de bazen İddianın, bazen Müdafaanın görüşlerine uyduğu uzun duruşmalar esnasında sık sık müşahede edilmiştir.

ihtilâlden sonra kurulup ta bir İhtilâl Mahkemesi hüviyeti almayan tek Divanın, Yassıadadaki Yüksek Adalet Divanı olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Şahısları adına veya, bası hukuk müessselerini temsilen müşahit diye gelmiş kimseler bu hususu tescil etmekten geri kalmamışlardır. Gerek Salim Başolun duruşmaları idare ediş tarzı, gerekse o tarihi duruşma salonunun havası adaletin gereği gibi tecelli edeceğinin ilk işaretleri olmuştur. Unutulmamalıdır ki sanık avukatlarının o da birinin- tek itirazı, salondaki silâhlı muhafızların mevcudiyetine itirazdan ibaret kalmış, başka bir kusur bulunamamıştır. Her şeyi bırakınız, D.P. devrinde en masum suçlardan dolayı muhakeme olunan basın mensuplarının ellerinde kelepçelerle mahkemelere götürüldüğü ve duruşma sırasında arkalarında jandarmaların bekletildiği hatırlanırsa Yassıadadaki tedbirleri çok değil, az bulmak gerekir.

Şeriatın kestiği parmağın acımaması gerektiği, bizim cemiyetimizin eski bir inancıdır. Bu inanç, kadının tarafsız ve âdil davranacağına beslenen imanın neticesidir. Yüksek Adalet Divanı, millete evvelâ bu imanı vermek suretiyle tutumların en iyisini takınmış, ondan sonra da hiç bir tesirin altında tutulmadığım açık şekilde göstermiştir. İhtilâl idaresinin Divana tek telkini, elini çabuk tutması ricasından ibaret kalmıştır. Zaten, Divanın bütün üyeleri aksi bir teşebbüs halinde görevlerinden derhal Ayrılacak tipte insanlar arasından İhtilal İdaresi tarafından bilerek ve istenerek seçilmişlerdir.

Şimdi, bu şartlar altında cereyan eden duruşmalar sonunda Türk milletine yeni bir olgunluk gösterme vazifesi kalmaktadır. Hüküm ne olursa olsun, gönüllerdeki arzuya uysun veya uymasın, fazla sert veya çok yumuşak bulunsun her nevi tartışmanın yolu kapalı tutulmalı ve şeriatın takdirinin bu olduğuna inanılmalıdır. Yerli veya yabancı uğursuz kuvvetlerin bir takım zümreleri aksi istikametlere itme denemesinde bulunacaklarından zerrece şüphe etmemek lâzımdır. Her zümre, bunu bilerek sükûnetini, itidalini muhafaza etmeli, Yassıada Hikâyesi hükmün tefhimiyle birlikte unutulmalıdır. Bir defa, hukuk bilgisi bakımından Divanın Türkiyede en selâhiyetli nerci olduğu ve takdirini ilmin ışığını kullanarak yaptığı göz önünde tutulursa lüzumsuz üzüntüler kendiliğinden ortadan kalkmış olur. "Demek ki, adalet bunu gerektiriyormuş" inancı yüreklere yerleştirilirse, Demokrasi tarihimizin bu elbette ki tadsız, ama elzem ameliyesi kolayca geçiştirilir, yara süratle kapanır ve yeni hayat tarzımız daha sâkin şekilde başlamış olur.

Bu sâdece vatanseverliğin, kanunlara riayetkârlığın değil, aynı zamanda basiretin ve sağduyunun da icabıdır.

Yüksek Adalet Divanı üyeleri vazife başında

Perde kapanıyor

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Nükleer tehdit

Sovyetler Birliği nükleer denemelere tekrar başlamak kararını tehdit uğultuları ile ilan ettikten sonra, Orta Asya bölgelerinde arka arkaya infilâklar başladı. Yalnız Belgradda toplanan tarafsızlar konferansının devamı boyunca üç nükleer patlama kaydedildi. İnfilâklar hâlâ devam etmektedir.

Bu denemelerin başlıca iki özelliği vardır: Evvelâ, denemelere başlama kararının ilânından hemen sonra tatbikata geçilmiş olması Sovyetlerin tecrübe serisini çok evvelden hazırlamış olduklarım göstermektedir. Bundan başka patlatılan bombalar, kararın ilânı sırasında Krutçefin bahsettiği astronomik güçte değildir, orta güçte (100-200 kiloton) bombalardır. Birinci nokta, nükleer denemeleri durdurma bahsinde Sovyetlerin malûm samimiyetsizliklerinin yeni bir delili, ikinci nokta İse, Krutçefin bombalar hakkında verdiği mübalâgalı rakamların -bir Amerikalı uzmanın belirttiği gibi-, bir şeyi bir kere yok etmek varken kırk kere yok etmeyi iddia etmenin dünya efkârında, korku ve endişenin yanısıra yarattığı öldürücü istihzanın anlaşılmış ve tamiri yoluna gidilmiş olduğunun işareti gibidir.

İlk infilâkın kaydedildiği gün Sovyet Rusyada bulunan ve Krutçef tarafından kabul edilen İngiliz İşçi Partisi milletvekillerinden Plummer, Londraya nefes nefese telefon ederek, Sovyet Rusya Başbakanının kendisine korkunç bir silahın mevcudiyetinden bahsettiğini haber vermiştir. Bu da, Sovyetlerin büyüklük manisinden kurtulamadıklarım göstermektedir. Aynı İngiliz milletvekiline Krutçef, denemelere tekrar başlama kararının yeni bir sebebini de açıklamıştır. İlk bildiride bahis konusu edilmeyen bu sebep şudur: Sovyetler, nükleer denemeleri durdurma müzakerelerinin umumi silâhsızlanma müzakereleri çerçevesine alınması yolunda Batılıları zorlamak için bu yola gitmişler...

Fakat Moskovanın kararı hakkında en akla yakın açıklamayı Arthur Dean yapmıştır. Nükleer denemeleri durdurma müzakerelerinde Amerikayı temsil eden Dean'in muhakemesi şudur: Sovyetler, tarafsızlar konferansının toplantısından evvel aldıkları ve konferans boyunca tatbik ettik leri kararla sunu elde etmeyi kurmaktadırlar: Bu tarafsızlardan biri veya bir kaçı çıksın, Amerikanın Batı Berlindeki taahhütlerini terketmesine mukabil Sovyetlerin de bu tehlikeli âletleri kurcalamaktan vazgeçmesini istesin. Dehşet havası içinde böyle bir pazarlığa yol açılsın.

Nikita Krutçef
- *Tehdit* bombası

Belgrad konferansında bunu düşünenler oldu mu? Konferansın 5 gün süren çalışmadan sonra yayınladığı beyanname ve tebliğde bunu düşündüren noktalar var mıdır?

Belgrad konferansı

95 memleket devlet ve hükümet başkanlarının ve üç memleket müşahitlerinin iştirakile toplanan tarafsızlar -daha doğru bir deyimle, hiç bir bloka karşı taahhüde girmemiş olanlar- konferansında Nehru, Nasır ve Saip Salimin nükleer denemeler hakkındaki Sovyet kararını açıkça yerdikleri ve hattâ Nehrunun konferansca bu kararı takbih etmek fikrini savunduğu görüldü. Yugoslav, Nepal, Gana ve Mali delegeleri ise daha ölçülü bir lisanla karardan hayret ve üzüntü duyduklarım belirttiler. Bugün Amerikan gazeteleri, nükleer denemelere evvelâ Amerika başlamış olsaydı. Belgradda kıyamet kopacağını sitem yollu belirtmekteyseler de, açık oturumlarda ifade edilen bu tenkitlerin gizli toplantılarda neler olduğuna dâir bir fikir verebileceği şüphesizdir. Gerçi Moskova ilk tethiş teşebbüsünde muvaffak olmuş görünmektedir. Konferansın yayınladığı beyannamede panik bellidir. Tarafsızlar bir an evvel büyük devletlerin, bu arada bilhassa Sovyet Rusya ile Amerikanın meseleleri çözmek için derhal müzakereye girmelerini istemektedirler. Bu konuda Krutçef ile Kennedy'ye birer mesaj kaleme alınmış ve bunları tevdi etmek, tarafsızların büyük endişelerini anlatmak için Nehru ile Gana Cumhurbaşkanı Nkruma Moskovaya, Ahmet Sokarno ile Mali Cumhurbaşkanı Mobida Keyta ise Washington'a gönderilmişlerdir. Telaş ve endişe tamdır.

Fakat öte yandan tebliğde bir çok meselelere hiç te öyle Batılıların korktukları şekilde temas edilmiş değildir.. Açık oturumlarda bir çok hatipler bugün artık iki ayrı Almanyanın bir realite olduğunu söylemişlerse de, bu arada Nehru gibi en nüfuzlu liderler Batılıların Batı Berlin ile olan alâkalarının münakaşa konusu edilemiyeceğini söylemekten do geri kalmamışlardır. Bütün bunlar, tebliğde milletlerin kendi kaderlerine hakim olmaları seklinde ifade edilmiştir. Bu ise Almanya meselesinin tamamını selfdeterminasyon esası üzerinden ele almaktan ibaret olan Batık tezine hiç de aykırı sayılamaz.

Sovyetlerin Birlesmiş-Milletler teşkilatının başlıca organlarında, bu arada bilhassa Genel Sekreterlikte yapılmasını ' istediği değişikliğin de Belgrad konferansında tartışma konusu olduğu görüldü. Bu değişiklik Sovyet. Rusyanın gizli düşüncesinde! tarafsızları okşamak isteyen, onların gururunu uyandırmaya, dolayısıyla müzaheretlerini sağlamaya matuf bir Jestti, Halbuki açık oturumda Nepal delegesi Birlesmiş-Milletler Genel Sekreterliğinin bir troyka haline getirilmesine muhalif olduğunu söyledi ve sonunda bu bahis tebliğde de kurcalanmadı.

Sömürgecilik ve emperyalizm bahsinde Fransa ile Portekize, hattâ Küba ile ilgili olarak Amerikaya hücum

edildiği bir vakıadır. Fakat tebliğ ilke olarak her türlü emperyalizme ve sömürgeciliğe son verilmesini istemek tedir. Bu noktayı ilk gören değil şüphesiz, fakat ilk belirten Batı Berlin Belediye Başkanı WİIly Brandt olmuştur. Belgradlılar, hangi istikametten gelirse gelsin, sömürgeciliği ve emperyalizmi reddetmektedirler. Bundan yalnız Batinin, daha doğrusu bugün olduğu gibi bilhassa Fransanın alınması gerekmez. Gerçekten, bugün Fransız gazeteleri Belgrad konferansının Fransa aleyhtarı bir gösteri haline geldiğinden ve Sovyetlerin oyununu kolaylaştırdığından sızlanmaktadırlar. Ama, geride kalan hafta içinde, salı günü tertiplediği basın konferansında General De Gaulle'ün nükleer denemeler hakkında söyledikleri de, Batılılardım ziyade Sovyet tezine yakut gibi görünmektedir. Tarafsızlar konferansı hiç olmazsa "Silâhsızlanma" diye kesip attı ve bu, genel terimle kifayet etti. General De Gaulle işe nükleer silâhlar ve umumi silâhsızlanmayı aynı çerçeve içinde mütalâa ederek -eski--en beri takip ettiği nükleer politikanın mantıki neticesi olarak-, bugün Sovyetlerin savundukları teze daha yakın düştü. Halbuki günün büyük dâvası, nükleer denemelere tekrar başlanılmış olmasıdır. Bunun, insanlığın bugünü ve yarını için arzettiği tehlikelerdir.

Bu velilerden hareket edilince, Belgrad konferansında Batının aleyhine bir pazarlığın tasarlandığı ve konferansın Batı aleyhine tecelli ettiği kolayca iddia edilemez. Batılılar için bir karanlık nokta, konferansın, oy birliğiyle komünist Çinin Birleşmiş-Milletlere alınmasını temenni etmiş olmasıdır. Fakat işin sonunda, Batılılar da. en azdan muhtemel bir silâhsızlanmanın hakikaten müessir olması bakımından, aynı şeyi tasarlamıyorlar mıydı?

Batının reaksiyona

Geride bıraktığımız haftanın en hareketli günü salı oldu. O gün tarafsızlar konferansının son günü idi ve sanki bu bitişi ilân etmek ister gibi Sovyet Rusya 30 Ağustostan bu yana üçüncü nükleer denemeyi yapıyor, aynı gün General De Gaulle -nükleer denemeler bahsinde aktüaliteden nasibi olmayan sözleri hariç- Berlin ve Almanya meselelerinde çok sert bir tutumun ifadesi olan nutkunu söylüyor ve Başkan Kennedy, Sovyetlerin tutumu karşısında Amerikanın da nükleer denemelere tekrar başlama kararını açıklıyordu.

Daha evvel Başkan Kennedy ile İngiltere Başbakanı Mac Millan, Moskovaya müracaat ederek, atmosferde yapılacak nükleer denemelere son vermek için bir anlaşma teklif etmişlerdi. Bu, isin daha ziyade insani taraf mı gören bir teşebbüstü. Maksat, teneffüs edilen havanın insanlara zararlı olacak derecede radyoaktivite ile yüklenmesini önlemekti. İki Batılı lider tu hususta hep birlikte Birleşmiş-Milletlere malûmat vermeyi ve anlaşma için 9 Eylüle kadar toplanılmasını istiyorlardı.

Bu teklife cevap olarak Sovyetlerin pazartesi günü ikinci, salı günü üçüncü bombayı patlattıkları görüldü. Pazartesi bedbaht Cenevre konferansı bir kere daha toplanıyordu. Konuşmalar nükleer bombanın uğultusu içinde kesildi.Üçüncü infilâkın kaydedildiği «alı günü ise, Başkan Kennedy'nin Amerikanın da denemelere tekrar başlaması hususundaki kararma şahit olundu. Ancak, Birleşik Amerika yalnız yer altı ve lâboratuvar denemeleriyle, yâni atmosferi kirletmeyecek denemelerle iktifa edecektir.

Burada Washington'un bir iyi not daha kazandığı şüphesizdir. Amerika bir silâhsızlanma anlaşması tahakkuk edemediği ve silâhlanma yarısının sonu belli olmayan bir neticeye doğru gittiği şu günlerde, hiç olmazsa bu günün en âcil zaruretini, insan hayatlarının vikayesi zaruretini karşılama yoluna gitmiştir. Gerçi, Amerikanın mahdut denemeler kararı bile birçok protestolara yol açmıştır, ama, aslında Washington'un partiyi kazanmak üzere olduğu, Sovyet Rusyanın bu karar karşısında gösterdiği asabiyetten de bellidir. Filhakika bütün dünya ve Amerikan basını Kennedy'nin kararını tasvip ederken, Tass ajansı kararı ikiyüzlülük diye vasıflandırmakta ve nükleer denemelerin durdurulmasına dair bir anlaşmayı muttasıl Amerikanın çelmelemiş olduğunu ileri sürmektedir.

Diğer bir nokta

İngilterenin, şimdilik nükleer denemelere başlamak niyetinde olmadığını bildirmesi, Amerikanın aldığı kararın Batılılar adına sembolik bir jest olduğunu kâfi derecede gösterdiği ve görünüşe göre -bizzat Başkan Kennedy'nin ihsas ettiği gibi- Amerika için yeni, denemeler zaruri olmadığı halde, Sovyetlerin bu jeste yeni bir infilâk ile mukabele etmesi, öte yandan Berlin meselesiyle ilgili olarak Batılıların kullandıkları hava koridorları işini tekrar ve ısrarla kurcalamaya başlaması ve nihayet, Belgrad konferansından sonra Moskovaya giden Nehru ve Nkruma şerefine verilen kabul resminde Nikita Krutçefin Almanya bahsinde bir kere daha pozisyon değiştirerek yine 52 memleketin iştirakiyle bir konferans toplamak fikrine avdet etmesi, bütün bunlar Moskovanın şimdi hayli bocaladığını düşündürmektedir.

Sovyetlerin bu hale düşmesi için Batılıların pek müessir tedbirler aldıkları söylenemez. Hattâ Belgrad konferansının herhangi bir etkisinden de bahsetmek için vakit erkendir. Fakat Satıhların safında mümkün mertebe sâkin ve metin durulmuştur. Mümkün mertebe iyimser davranılmıştır. Sükûnet ve metanet önünde şifa bulmayacak cinnet, yola gelme-

Atom

Yeni tehditler

Çoğu sakal bırakmış 100 kadar delikanlı ile pantalonlu genç kızlardan ibaret kalabalık Sovyet Büyükelçiliğinin önünü "işgal" etmişti. Polis yetişerek, oturdukları yere sımsıkı yapışan bu nümayişçileri yaka paça karakola götürmeseydi belki elçilik binası günlerce "muhasara"da kalacaktı. Demokrat olmasına rağmen, kanunların sıkısıkıya yürütüldüğü İngilterede bu gibi olaylar "caddeyi işgal" suçunun unsurlarıdır. Bu yüzden gençler mahkeme tarafından 30'ar şiling para cezasına çarptırıldılar.

Olay, geride kalan haftanın sonlarında bir gün Londrada cereyan ediyordu. Ünlü filozof B. Russell'in müridi, "Anti-nükleer" ekol mensubu bir grup, Krutçefin atom denemelerine yeniden başlama kararını protesto ediyorlardı. Gerçekten Ağustosun son günü Moskovada yayınlanan bir bildiriden, Sovyetlerin evvelce süresiz olarak durdurduklarını ilân ettikleri nükleer denemelere tekrar başlıyacakları, 20, 30, 50 ve 100 megatonluk yeni bir seri bombanın denemelerini yapacakları öğrenilmişti.

Aslında bu, hiç te beklenmedik bir sonuç değildi. Sovyetlerin er geç bir kuvvet gösterisinde bulunacakları, bilhassa roketler alanındaki üstünlüklerinin büyük gürültülerle reklamını yaparak, araya nükleer bombaları da karıştırıp siyasi havayı bulandırmağa çalışacakları biliniyordu.

Korkutucu taktikler

Sovyetlerin tebliğinde sözü geçen bu "megaton"lar nedir? İkinci Cihan Harbinin sona ermesini sağlayan ve Hiroshima şehriyle Madam Butterfiy'in vatanı Nagazaki limanı üzerine atılan iki atom bombası 20 kilotonluktu. Bunun anlamı, böyle bir bombanın mekanik tahrip kabiliyetinin 20 bin ton TNT-trinitro toluol-un patlaması hâlinde yapacağı tesire eşit olduğudur.

Bir atom bombası, "kritik kütle" denilen miktarın yarısından biraz fazla ağırlıktaki iki Uranyum-235 parçasının çok kısa bir zamanda bir araya getirilmesi suretiyle nükleer yönden kritik bir sistem elde edilmesiyle patlamaktadır. Bu şekildeki kritik bomba ile elde edilen güç 20 kiloton kadardır. Patlama umumiyetle milyonda bir saniye mertebesindeki bir «aman içersinde olmakta ise de, ne kadar kısa bir sürede iki parçanın birleştirilmesi sağlanabilir ve birlesen Uranyum-235 parçalan infilâk sırasında nekadar uzun bir süre bir arada tutulursa, o kadar çok miktarda maddenin reaksiyona katılması, dolayısıyla o kadar büyük bir nükleer enerjinin açığa çıkması, patlamanın da o nisbette şiddetli ve güçlü olması sağlanmış olur.

Bunu sağlayabilmek için atom bombasının imâlinde muhtelif tedbirler alınmıştır: a) Uranyum-235 iki eşit parçadan yapılır, iki parçanın birbirine bakan yüzeyleri ince bir işçilikle birbirine tam intibak edecek hassaslıkta islenir. Bombayı patlatmak için bu iki parçadan biri diğerine doğru süratle fırlatılır, fırlatma işlemi âdi bir infilâk maddesi yardımıyla yapılabilir. b) Diğer bir metod, birçok ufak parçalardan ibaret nükleer maddeyi yine adi bir patlayıcı maddeyle bir kap içersinde birbirlerine sıkıştırmak, dolayısıyla zincirleme reaksiyonların başlamasını sağlamaktır. Zincirleme reaksiyonun devamınca kritik kütle halindeki maddeyi bir arada tutabilmek için içersine konulan kabın -yâni bomba gövdesinin, çok kalın ve sağlam malzemeden yapılmış olması gerekir. İşte Atom bombasının ağırlığı da buradan ileri gelmektedir.

Bugün nominal bir atom bombası 20 kilotonluktur. Daha büyük güçler elde edilmesi için hafif atomlu gazların, -hidrojen doeteriyum vs.- nüvelerinin eriyerek birbirleriyle birleşmesinden açığa çıkan muazzam enerjiden faydalanılmaktadır. Böylece gücü megaton, milyonton, TNT birimiyle ölçülen hidrojen bombalan yapılmıştır. Nükleer denemeleri durdurmadan önce Sovyetlerin elinde 25 megaton güçlü bombalar bulunduğu Amerikalıların istihbaratı yardımıyla öğrenilmişti. O hâlde simdi propagandasını yaptıkları 100 megatonluk bomba hiç de öyle "inanılmaz bir silâh" değildir.

Rakamların dili

Normal bir atom bombasının patlamasında dört türlü tesir ortaya çıkar: a) Yüksek bir hava darbesi, bu bomba gücünün % 55'ini teşkil eder. b) Büyük bir ısı dalgam, gücün % 30'udur. c) Ani nükleer radyasyonlar (% 5), d) Kalıcı radyoaktivite (% 10). Buna göre askeri bakımdan, patlamanın hasıl ettiği hava darbesinin yıkma gücü ve hasıl olan yüksek dereceli ısı önemlidir. Radyasyonlar ise nisbeten uzun vadeli tesir yaparlar.

Bombanın gücü dört misline çıkmakla yayınlayacağı ismin belirli bir uzaklıktaki tesiri ancak iki katma çıkar. Diğer taraftan ısı dalgalanılın büyük bir süzme hassasım haiz atmosfer içersinde fazla uzaklara yayılamıyacağı üzerimizdeki atmosferin, güneşin zararlı ışınlarını bile 50-60 kilometrelik bir tabakayla zararsız hâle getirmesinden anlaşılabilir.

Atom infilâkı
Ha gayret!

Buna rağmen 100 megaton gücündeki bir hidrojen bombasının 30 kilometre uzağa kadar büyük tahribat yapması ve yangınlar çıkarması beklenebilir. Bu ise azımsanacak bir netice olmamakla beraber, aslında Hiroshima'ya atılan 20 kiloton gücündeki -Sovyet hidrojen bombasının beşbinde biri kadar- bomba dahi şehirdeki hayatı tamamen felce uğratmış ve onbinlerce insanın hemen ölmesine, bir o kadarının da radyoaktif ışınların etkisiyle sakat kalmasına veya sonradan ölmesine sebep olmuştur. O hâlde, Sovyetlerin tantanalı bir şekilde ilân ettikleri 100 megatonluk bomba bir şehri, bir askeri hedefi, bir üssü bombalayarak tahrip etmek için çok büyüktür, fakat bir milleti, ortadan kaldırabilmek, hattâ bir sanayi bölgesini yok edebilmek için de küçüktür.

Ankara

"Kadın" muhtar olunca..

Sarışın, orta yaşlı bir kadın, masa. başında oturan çok nâzik, esmer kadına âdeta yalvararak baktı:

"— Hanımefendi, bu sefer biz oyumuzu muhakkak, ama muhakkak kullanabilmek istiyoruz" dedi.

Masa başındaki esmer hanım tatlı tatlı gülümsedi, sonra çok yumuşak bir sesle ve kelimelerin üzerinde durarak:

"— Elbette bu sefer oyunuzu kullanacaksınız. Hepimiz bunun için çatışıyoruz. İsimlerinizi seçmen kütüğüne kaydettim. Yarın da bu listeleri seçim kuruluna götüreceğim. Şimdi artık nüfus kâğıtlarınızı alabilirsiniz" cevabım verdi.

Olay, geride kalan hafta içinde bir gün, Kızılırmak caddesinde, Abdülkadir apartmanındaki Kavaklıdere 1 Numaralı Muhtarlık odasında cereyan ediyordu. Esmer ve nâzik hanım Kavaklıderenin yeni muhtarı Perizat Demirkandı. İki ay evvel bu vazifeye getirildiğinde yalnızca bir ev kadını idi ve yeni vazifesine de ev kadınlığının verdiği büyük bir mesuliyet hissiyle, dört elle sarılmış, kısa zamanda Kavaklıderenin titiz muhtarı olarak nam yapmıştı. Tatbik ettiği yeni bir fiş usûlü, muhtarlık işlerini lâubali ve gelişigüzel bir iş olmaktan kurtarıp, bir sisteme bağlıyabilecek mahiyette idi. Perizat Demirkan 1 Numaralı Kavaklıdere Muhtarlığına bağlı olan 35 sokak için ayrı ayrı 35 dosya açmıştı ve her aile için aile reisinin resmini ihtiva eden matbu fişler bastırmıştı. Bu fişte aile efradının tahsil derecesinden tutun da, radyo ruhsatnamesi numarası, telefon, kömür ordino numarasına, nüfus kâğıdı kayıtlarına kadar, akla gelebilen her bilgi mevcuttu. Perizat Demirkan vazifeye başlar başlamaz bizzat kapı kapı dolaşarak veya bekçiler vasıtasıyla bu fişleri vatandaşa doldurtmuştu. Birçok kimselerin, bütün şartlara sahip oldukları halde seçmen kartlarından mahrum olduklarını ve bu yüzden Referanduma da katılamadıklarım böylece öğrenmişti. Şimdi bu seçmen kartı konusu üzerinde durarak bütün şikâyetleri tespit ediyor, hattâ listelerde isimlerini göremediği birçok kimseleri muh tarlığa çağırıp meseleyi tetkik ediyordu. Bu pek te kolay olmuyordu, çünkü Kavaklıderenin 1 Numaralı Muhtarlığında 400 seçmen vardı. Şimdiye kadar 325 şikâyet tespit etmiş ve bir bu kadar kimseyi yeniden seçim kütüğüne kaydederek seçim kuruluna bildirmişti. Listeler 9 Eylül cumartesi günü 17'ye kadar askıda kalacak, sonra kaldırılacaktı. Vatandaşın seçmen kartına gösterdiği ilgi hakikaten heyecan vericiydi. Herkes oyunu kullanmaya azimli görünüyor, aynı kimsenin aynı mesele için muhtarlığın kapısını aşındırdığı gözden kaçmıyordu.

İki şirin kızın annesi olan ve senelerce ev işinden başını kaldırıp ta rahat rahat sokağa çıkamıyan Perizat Demirkan artık büsbütün eve kapanmıştı, fakat evinin bir köşesindeki kırmızı perdeli küçük odada elinden düşürmediği şey şimdi iğne iplik değil, muhtarlık mühürü idi..

Şirin bir oda

Muhtarlık odası evin diğer kısmından al çuhadan yapılmış zengin bir perde ile ayrılıyordu. Duvarlar-

Perizat Demiray
At, binenindir!

Perizat Demirkanın babasına ait eski bir silah koleksiyonu ile süslenmişti. Bu arada göze çarpan bir şey de bir eski zaman bekçi düdüğü idi. Muhtarlık odasının insana emniyet hissi veren çok rahat bir havası vardı. Bilhassa anne veya babalarıyla gelen küçük kızlar renkli tesbihlerle süslenmiş köşeden gözlerini ayıramıyorlardı. Bir küçük Atatürk büstü bu odada insana pek çok şey söylüyordu.

Perizat Demirkan, birikmiş evraklara muhtarlık mühürünü basarken birden durdu. Gene kapı çalınmıştı. Hemen aynı anda bir vatandaşın adeta fırtına gibi muhtarlık odasına daldığı görüldü. Vatandaş telâşlı idi. Kömür işini artık hemen o gün halletmesi gerekiyordu. Bekliyecek vakti yoktu. Kavaklıderenin çok nâzik muhtarı, telâşlı vatandaşın derdini büyük bir sabırla dinledi ve nihayet meseleyi anladı: Vatandaş tam kömürünü alacağı sırada nüfus kâğıdını kaybetmişti, fakat ticaret odasından aldığı bir kimlik kartı vardı. Acaba meseleyi bununla halledemez miydi? Demirkan hafifçe kaşlarını çattı: Hayır, bu mümkün değildi. Yapılacak şey, kanunu harfi harfine tatbik etmek ve derhal bir nüfus kâğıdı sureti çıkarmaktı. Bu zaten gayet kolaydı. Telâşlı adam içini çekti. Perizat Demirkan bu sırada önüne yeni bir dosya açmıştı:

" —Bakın, siz henüz evinize gönderdiğimiz fişi de doldurup iade etmemişsiniz. Lûtfen, gelmişken bu işi de bitirelim. Muhtarlıktaki kaydınız ne kadar muntazam olursa, işleriniz o kadar çabuk görülür" dedi.

Kadın Gözüyle

İş Hepimizindir

Jale CANDAN

Kennedy Başkan seçildikten sonra bir mesaj yayınlıyarak Amerika halkına parlak vaitlerde bulunacak durumda olmadığını ve onlardan, daha fazla rahat isteği yerine daha fazla fedakârlık beklediğini bildirmişti. Halbuki Amerika harpten yeni çıkmış değildi. Amerika beceriksiz bir partizan idareyi ihtilâlle devirmiş bir memleket te değildi. İktisadi durum mükemmel gözüküyordu. Memlekette herşey güllük gülistanlıktı ama, işte Amerika dünyayı demokratik metodlardan bambaşka metodlarla idare etmeye kalkışan kuvvetli bir blokun karşısındaydı ve bu büyük mücadeleyi kazanmak için Amerikan halkının anlayışına, Amerikan vatandaşının yardımına ve fedakârlığına ihtiyacı vardı.

Churchill de gerek İkinci Dünya Harbinde, gerek bunu tâkip eden çetin günlerde İngiliz halkına daima acı hakikatleri söylemiş ve onlardan yardım istemişti. Birçok bâdireleri de ancak bu sayede atlatabildikleri bilinen hakikatlerdendi.

C H P. nin XV. Büyük Kurultayında İsmet İnönü yaptığı açılış konuşmasında bize bunlara pek çok benziyen sözler söyledi ve partisinin programım dile getirirken, iktidara gelecek olan bir partinin herşeyden evvel halka güven hissi vermesi ve bundan sonra ondan fedakârlık beklemesi, yardım beklemesi prensibi üzerinde durdu.

Bugün hepimiz siyasi oyumuzu kullanabilmenin, bir ihtilâlden sonra serbest bir seçime gidebilmenin heyecanı ve sevinci içindeyiz. Bilhassa herhangi bir iş için muhtarlığa uğrayanların, orada siyasî oylarım kullanabilmek için uğraşan vatandaşların çabasını görüp te istikbal için ümitlenmemelerine imkân yoktur. Yalnız seçimle herşeyin halledilemiyeceğine ve bir vatandaşın vazifesinin oy sandığının ötesinde devam ettiğine inanmamız da şarttır. Elbette ki, sayın İnönünün dediği gibi, gelecek idarelerin halka herşeyden önce güven hissi aşılamaları, iyi örnek olmaları lüzumu kendini kuvvetle hissettirmektedir. Bize , yıllar yılı mahalledeki gayrimeşru servetleri bir kalkınma sembolü olarak yutturmaya çalışan bir zihniyetin ve kendilerine her türlü lüks kapısını açarken halka kahveyi bile yasak eden bir tutumun bu husustaki inançlarımızda tahribat yapmamış olduğunu iddia etmek imkânsızdır. Ancak bu mânevi ortam sağlandıktan sonra, halk olarak, Kepimize teker teker, pek çok iş düştüğü de muhakkaktır.

Seçimler bütün dertlerimizi halledemiyecektir. Gelecek güçlükleri ancak müşterek bir çaba ile yenebiliriz. On sene müddetle partizan bir idarenin bütün ıstıraplarını çektik, borç gırtlağa çıktı, ahlâk kaideleri sarsıldı. Bir ihtilâl yaptık. Çeşitli sarsıntılar geçirdik. Bu arada birçok kimseler menfaatlerinden oldular. Bazıları haklı haksız hayal kırıldığına uğradı, belki kurunun yanında bazen yaş ta yandı. Memleketin yararına alınacak birçok iktisadi kararların herkesi aynı anda ve aynı şekilde memnun etmesine imkân yoktur. Yarın kendi güçlüklerimizle başbaşa kaldığımızda bu güçlükleri iyi niyetle, sabırla kabul etmesini, onları yenmesini bilecek miyiz? Yarını kurtarmak için bugünden biraz fedakârlık edebilecek miyiz? Yoksa menfi kuvvetlere katılıp biz de kendi çapımızda küçük hesaplarımızın esiri mi olacağız? Tenkit oklarımızı büyük işlerden biraz da kendi küçük işlerimize nihayet çevirebilecek miyiz? Devlet dairesinde doğruluk ve fazilet, küçük memurun masasından başlar. Memleketin iktisadi durumu ev kadınının çarşıdaki, pazardaki, evdeki tutumu ile yalandan ilgilidir. Bir toplumda aileler kendilerine bir geçim bütçesi yapabiliyorlarsa, o toplumların iktisadi krizleri en az zararlı şekilde atlatabilecekleri muhakkaktır. Memlekette huzurlu, mesut bir çalışma devri yaratmakta hepimizin teker-teker önemli rolü olacaktır. Bu iş hepimizindir. Yalnız konuşmakla halledilmez, çaba ister.

MUSİKİ

Opera

Yeni şef

Beş genç, Opera binasında, provaların yapıldığı mahzende bir köşeye çekilmiş çalışıyordu. Beşinin elinde de korno vardı. Hollandalının motifi bir duvardan öbürüne yankılanıyordu. Genç adamlardan biri sâdece İngilizce konuşuyor ve zaman zaman kornosunu bırakıp arkadaşlarına birşeyler tarif ediyor, tempo veriyor, nota üzerinde birşeyler gösteriyordu. Bu genç adam Devlet Operasının yeni müzik yöneticisi, yeni şefi Ottavio de Rosa idi.

Ottavio de Rosa isminden de anlaşılacağı gibi aslen İtalyandır, ama yedi yaşındayken Birleşik Amerikaya göçmüş, oraya yerleşmiştir. Babası, Metropolitan Operasına kemancı olarak girmiştir. Ottavio de Rosa önce kemana çalıştı, sonra piyano ve korno dersleri aldı, Juilliard'daki ve Columbia Üniversitesinin müzik bölümündeki kurslara devam etti. Elinde hiçbir diploma yoktu ama, iyi bir kornocu olmuştu. Amerikanın bellibaşlı tiyatro orkestralarında, bu arada Toscanini'nin yönetimindeki NBC Orkestrasında kornist olarak görev aldı. Nihayet 1952 yılında orkestra idare etmeğe başladı ve 1953 yılında Balanchin Bale Topluluğunun şefi olarak Avrupanın bütün sanat merkezlerini dolaştı, büyük orkestraların hemen hepsini idare etti. Daha sonra San Francisco Balesinin müzik yöneticiliğine getirilen De Rosa, bu toplulukla beraber iki yıl önce Türkiyeye gelmek fırsatını da buldu. Ankarada bu vesileyle onun yönetiminle çalan Opera Orkestrası üyeleri, genç sanatçının canlı idaresine, vuruş tekniğine hayran kaldılar. İşte Opera Orkestrasının başına böyle bir adamın getirilmesi lâzımdı. İki yıl uğraştıktan sonra De Rosa'yı Operanın müzik yöneticisi sıfatıyla Ankaraya çağırmak kabil oldu. Bu yıl icra edilecek eserlerin -müzik yönünden- sorumluluğu artık bu genç adama alt olacaktır. Herhalde kuvvetin bir elde toplanmasından zarar gelmiyecektir.

Devlet Operası yeni mevsime bu şartlar altında girmektedir.

Bornova

Bir serap

Yaz ayları içinde bir geziye çıkmış ve yolları İzmirin dibindeki Bornova ilçesine düşmüş olan birkaç müzisyen, serap görmüş gibi hayret içindeydi. Karşılarında duran şeyi Ankarada görselerdi yine şaşarlardı ama, bir ilçede, Türkiyenin bir ilçesinde bu, gerçekten inanılır şey değildi. Ama işte karşılarında, irili ufaklı borularıyla koskoca bir org duruyordu. Türkiyenin İzmir ilinde, İzmir ilinin Bornova ilçesinde bir org'.. Org, İzmirin tanınmış iş adamlarından birinin evindeydi ve sâdece körükleri, büyük bir salonu kaplıyordu. Sanatsever iş adamı bu orgu yıllarca evvel Almanyadan getirtmiş ve ölürken Devlet Konservatuarına bırakmıştı. Şimdi koskoca org Devlet Konservatuarının malıydı ve bakımsız bir vaziyette çürümeye terkedilmişti.

Bir orgun Bornovadan Ankaraya nakledilmesi herhalde kolay değildi. Bu işin herşeyden evvel uzmanlar tarafından yapılması gerekirdi. Ama bu, Almanyadan Ankaraya taşınmasından daha kolay olmalıydı. Org size bırakılmıştı, para istenmiyordu, döviz istenmiyordu, siz sâdece taşıma masrafını bile göze alamıyordunuz! Daha kötüsü, Batının metodlarıyla eğitim gören Konservatuar öğrencileri bir org görmeden diploma alıyorlardı!

Vâkıa Konservatuarda pratikte bir org bölümü yoktur ama bu, org eserlerinin orgla çalınmasına da bir engel teşkil etmez. Yıllar yılı dönüp dolaşıp hep aynı eserleri söyliyen korolarımızın, şarkıcılarımızın, hep' aynı eserleri çalan orkestralarımızın er geç kendilerini tekrarlamaktan vazgeçeceklerini ummak, artık hayalperestlik sayılmalıdır. Teni yetişen, Avrupada, yabancısı oldukları bir dünyayı keşfeden gençler, elbette alaylı meslektaşlarını geride bırakacaklar ve Türkiyenir sanat hayatına canlılık getireceklerdir. Bugünün yöneticilerine hiç olmazsa bu gerçeği görmek, gençlere, uygun şartları hazırlamak düşmektedir. Meselâ, yeni yapılmakta olan büyük konser salonuna Bornovadaki org pekâlâ yerleştirilebilir. Bu iş için nihayet birkaç bakanlığın işbirliği yapması, gerekli masraflardan kaçınılmaması yeter de artar bile. Herhalde konser salonunun güzel koltukları, geniş sahnesi olacaktır ama, bu gidişle, günün birinde bir şef Matthaeuspassion'u, Mahler'in 2. Senfonisini çaldırmak istediği vakit saçını başım yolmaktan başka çâre bulamıyacaktır. Bornovayı ziyaret eden birkaç müzisyen, yirminci yüzyılın ikinci yansında, uçak görmüş yamyam gibi ağızlan açık, org borularını seyretmektedir. Bu, hiç te gülünüp geçilecek bir olay değildir.

Haberler

Cemal Reşit Beyin yönetimindeki İstanbul Şehir Orkestrası bu yıl pazar konserlerine 8 Ekim sabahı Şan Sinemasında başlıyacak ve bu konserde Suna Kan, Antonio Vivaldi'nin "Mevsimler" adlı dört konçertosunu çalacaktır.

Türkiyenin en çok öğrenci yetiştiren, içine kapalı, kemandan başka şey düşünmeyen, dalaveresi olmayan sanatçısı Necdet Remzi Ataka Sarayburnunda iki atlı bir araba çarpmıştır. Dingile tutunarak Ur müddet atlarla beraber koştuğu 1-çin bu kazayı birkaç sıyrıkla atlatan Atakın bundan böyle at yarışlarına da ilgi göstereceği tahmin edilmektedir.

Amerikada elektronik müzik üzerine çalışan ve eserleriyle sanat çevrelerinin dikkatini üzerine toplayan besteci Bülent Arel, tam Türkiyeye dönüp te Konservatuardaki solfej derslerine devam edeceği sırada Yale Üniversitesinin Elektronik Müzik lâboratuarını kurmakla görevlendirilmiş ve en aşağı iki yıl tekrar toplamamak üzere denklerini çözmüştür.

Türk-Amerikan Derneğinin yeni yönetim kurala, derneğin plâk konserlerini üç yıldan beri yöneten Faruk Güvençin çalışmalarına bu yıl da devam etmesini kararlaştırmış ve müzik eleştiricisine, bu iş için artık bir ücret ödenemiyeceğini, konser sonlarında dinleyicilerden kendisinin bizzat para toplamasının daha uygun olacağını bildirmiştir. Güvenç, bahis konusu paranın mendil üzerine mi, şapka içine mi atılması konusunda karara varamadığı için konserleri idare etmekten vazgeçmiştir.

Bir kaza sonunda sol elinin küçük parmağını inciten hamarat kemancı Fethi Kopuz, darama üzülen dostlarını "keman çalmasam ne olur?" diye sevindirmekte, sonra da sorunun cevabını kendisi vermektedir:

" —O zaman eleştirici olurum!"

SANATÇI VE DÜNYASI

NEZİHE MERİÇ

M. Sunullah ARISOY

Anlatırken, o günleri, yeniden ya----ordu, gördüm. Dediklerini anlıyordum. Anlamak ne demek, onunla birlikte anlatılanları ben de yaşıyordum. Birden, bir yirmibeş otuz yıl öncesinin çocukluk anılan canlanıverdi. Kaç yıl var ki, hiç düşlememiştim onları. Umarım Nezihe Meriç de düşlememişti. Artık o yıllardan öylesine ırak düştük ki! Bir çoğu iyiden iyiye unutulmuştur bile.. Pek unutulmuş da değil, anlatması sor bunları, hiç ummadığınız, tüm unuttuğunuzu sandığınız bir anı, bir sözcüğün serisinden çıkıveriyor birden. Çıkıveriyor, büyüyor, gelişiyor, alıyor sizi, o artık çok gerilerde kalmış yıllara gölürüveriyor. Güzel ama... Böyle unutulmuş bir anıyı -hele çocukluktan kalma- yeniden yaşamak güzel, acısını yaşamak bile.. Nezihe Meriç, ömrünün dörtte üçünü Anadoluyu adım adım dolaşan bir mühendis kızı. Babası yol mühendisiymiş. Yıllarca Anadolunun insan ayağı değmemiş dağlarında dolaşmış, kazma kürekle yollar açmış, Anadoluya biraz uygarlık girsin, Anadolu insanı biraz aydınlığa kavuşsun diye, sessiz sedasız, böbürlenmesiz çalışmış, devrimci, uyanık, ülkücü bir adam Halis Meriç, Üstelik sanatçı da. Şiir, müzik, resim onun bütün yorgunluğunu alan, işinin dışındaki çalışma konulan,.

"Yaz oldu mu" diyor Nezihe Meriç "babamla birlikte şantiyelerde dolaşırdık. Kış oldu mu kasabaya inerdik. Kara kışın ortasında bir başka yere atanırdı babam. Evin bütün eşyasını satardık. Leğene varıncaya dek. Taşınmazdı çünkü. Satılmayan eşyamız bir babamın kitaptan, sazı, resim sehpasıyla yataklarımız olurdu. Bir kamyonun ardına eşyamızı koyardık, şoförün yanın» da biz binerdik. Sonra ver elini bir başka Anadolu kasabası. Nereyecek mi? Tâ Karaköseye.. Gittiğimiz yerde yeniden ev eşyası düzülür, yerleşilir, daha yorgunluğu çıkmadan bir buyruk daha, şimdi de şu kasabaya.. Biz, hep yeniden başlardık işe.. Yeniden kamyonlar, satılan eşyalar, özenilerek sarılan babamın resimleri, sazı, kitapları.. Sonra karanlık Anadolu yolları.. İlkokula Eskişehirde başladım, Erzincanda devam ettim, Karakösede bitirdim. Hemen her sınıfı bir başka yerde.."

Memur çocuğu, subay çocuğu oldun mu, böyledir. Bundan bir yirmibeş otuz yıl öncesi, Anadolunun böylesine yolları, otobüsleri, kaptı * kaçtıları, dolmuşları yoktu. Ben, at sırtında bir haftada Vandan Hakkâriye gittiğimizi, Nezihe Meriç kendi çocukluk serüvenini anlatırken hatırladım. Bizi şeker sandıklarının içine koymuşlardı. Bizim kuşağımızdan memur çocuğu olup da, Anadoluyu bir uçdan bir uca gezmeyen, at sırtında, kamyon üstünde günlerce hoplıya zıplıya eziyet çekmeyen, dağda, ovada yatıp sabahı gözlemeyen hemen hemen yok gibidir!

Ama bütün bu yorgunluklar, eziyetler, güçlükler bizim kuşaktan sanatçı olanların çok işine yaramıştır, İşte Nezihe Meriç bunlardan biridir. Çok yer görmüş, çok insan tanımış, değişik, bol, zengin serüvenleri, çocukluk anıları olan kişinin bir de iyisinden sanatçı olduğunu düşünün.. Onun bu yıllanmış, yıllandıkça değerlenmiş, çözümlenmiş, sonuçlara bağlanmış gözlemlerini, yazdıklarının içinde eriterek, biçimlendirerek, yeniden yaşatarak okurun önüne sürmesini düşünün.. Eserin sağlandığı, güçlülüğü biraz da, bunlardan gelmez mi? Masa başında, dar bir alanda gözlenmiş insanı değil, bir uçtan bir uca gezilmiş Anadoluda binbir çeşidi, binbir yanından görülmüş insanı anlatmak.. Meriçin hikâyelerinde kişioğlunun yaşantısı, güç anlatılır bir başarıyla yer almışsa, bizi çok zaman kendimizi tanımaya götürüyorsa, kendimizi, çevremizde tanıdıklarımızı yeniden bulduruyorsa, öyle sanıyorum ki, bunun sırrı, Nezihe Meriçin kendi yaşantısında gizlidir. Ne var ki, Nezihe Meriç güçlü bir sanatçı. Çocukluğundan bu yana çevresine boş boş bakmamış. Yalnız görüp geçmemiş. Her gördüğünü, her gözlemini bir iyice değerlendirmiş, kişiliğini bulunca da, onların nedenleri üzerinde düşünmüş, sonuçlara varmış, çözüm yollarını aramış. Gözlem, incelemeye, değerlendirmeğe, bilinçli bir açıdan ele alınmaya başlayınca da pıtrak gibi hikâye olmuş dökülmüş, kitap olmuş elimize ermiş. Bir kere Nezihe Meriçin önemi, çocukluğundan başlayan bu gözlem gücünden, gözlemlerini iyi değerlendirmesinden geliyor. Kendisine sorarsanız şöyle diyor: "Ben liseyi bitirdiğimde hiç bir şey bilmiyordum. Çok cahildim!" Bunu alçakgönüllülük etmek için söylemiyor, hele bir "estağfurullah!" deyin de görün. Size bir güzel güzel cahilliğini anlatır. Hem güler, hem güldürür. 'Doğrusu, yalan da değil Nezihe Meriçin bu konuda dedikleri. Bizim çektiklerimiz hep o diploma alıp da "cahil" mi "âlim" mi olduğunu bilmeyenlerden gelmiyor mu? Nezihe Meriç, bilmiş bunu. Bakmış ki, eline sıkıştırılan diploma ne yenir, ne içilir bir şey. Kafasının içinde de bir açlıktır büyüyüp duruyor.

Oturmuş kendi işini kendi çözmüş- Öğrenmek, bilmek, bellemek isteyen her aklı başında kişinin yaptığını yapmış. Araya araya, ona bırakıp bunu alarak kendisi okumaya durmuş. Gerçi saman yitirmiş, bir yol yöntem çizemeden okumuş ama sonunda, işin listesinden gelmiş. Kim başka türlü yetişebiliyor ki?

Ortaokul sıralarındayken roman yazmaya durmuş. Bir çok takma adlar bulmuş kendine. Ama şimdi bile -saklıyormuş- ne o takma adlarını söylüyor, ne romanlarının adlarıyla konularım.. Liseyi bitirince, şöyle enine boyuna, hem bizim, hem dünyanın edebiyatını öğreten, kendisine birşeyler değil çok şeyler katacak olan bir öğrenim yapmak istemiş. Nereye gitsin? Elbette, adı üstünde 'Edebiyat Fakültesi"ne- Soluğu İstanbulda almış. Diplomasını, resmini, sağlık raporuna uzatmış karşısındaki adama. Adam sormuş: "Hangi bölüme?" Hangisi var mı? Nezihe Meriç dudağını bükmüş, hafifcene bir omuz silkiniş: "Edebiyat bölümüne.." demiş. "Ben edebiyat öğrenimi yapacağım.." Adam anlamaz anlamaz karşısındaki dal gibi genç kıza bakmış. "Yâni" demiş "Türkolojiye mi?" Nezihe Meriç şaşırmış. Bu adam eğleniyor mu ki? Ne Türkolojisi? O edebiyat öğrenecek ayol! Böyle dünyanın en büyük, en ünlü sanatçılarının eserlerini okutan, açıklamalar yaptırtan, romanı, hikâyeyi, şiiri bir iyice belleten bir yer, bir fakülte onun aradığı. "Hayır" demiş, "Ben Türkolojiyi istemem, edebiyatı istiyorum!" Adam Nezihe Meriçe bakar, Nezihe Meriç adana bakar, o söyler bu anlamaz, bu söyler o anlamaz. Sonunda adam demiş ki, "Kızım" demiş "anladım senin ne istediğini. İşte hani o senin istediğin var ya, öğrenmek, bellemek istediğin, işte ona Türkolojide okuturlar." Nezihe Meriç de, ne yapsın, boynunu bükmüş, razı olmuş; Mehmet Kaplanlar, Cevdet Perililer, Ali Nihat Tartanlar, İsmail Hikmet Ertaylanlar, eski yazılar, eski metinler, vezinler, şanlar, banlar, hepsi var, hepsi iyi, hepsi boş da, bizim Nezihe Meriçin istediği yok. Yok ortalarda, görünmüyor. "Ola ki" demiş, "ikinci yılda çıkar karşıma. Öyle ya, biraz dişimi sıkayım." İkinci yıl olmuş, Nezihe Meriçin özlemini çektiği edebiyat öğretimi gene ortalıkta yok. Eh, "cahil"liği, "taşra"lılığı da bu arada iyiden iyiye azalmış. Kendi kendine bir yol yöntem bulabileceğine aklı kesmiş. "Hadi" demiş "Hadi hosçakal sayın Edebiyat Fakültesi. Sayın bilimciler.. Ben aradığımı kendim bulurum.." Fakülteyi bırakmış. Bir yandan Heybelinde İlkokulunda, minik yavrulara müzik öğretmenliği yapıp gözlemlerini çoğaltmış, bir yandan da o özlemini çektiği "edebiyat'ı aramaya koyulmuş. O kitap senin bu kitap benim.. İlkokulun üçüncü sınıfından dördüncü sınıfına geçtiği zaman Hâlis beyin kitaplığından küçük Nezihenin eline geçen kitap "Goriot Baba". O yıllardan var Meriçte okuma isteği. Gene öyle, düzen bulmak için düzensiz bir okumaya yönelmiş. Yunandı, Lâtin - di, Fransızdı, İngilizdi derken kendine uygun bulduğu yönteme ulaşmış.

Yıllar bu arada geçip gider. Nezihe Meriç, daha, Nezihe Meriç değil. Mühendis Hâlis beyin, biricik kızı. "Hayırlısıyla bir kısmet çıksa da.." Nezihe Meriç "kısmet" dediler mi deli çıkıyor! Tosun gibi delikanlılar, hem yakışıklı, hem diplomalı, hem hali vakti yerinde.. Ne istersin daha? Nezihe Meriç odasında, sözgelimi, Zolayı okuyor e sıra! Yıl 1948. Nezihe Meriç İlk hikâyesini yazarı "Bir şey". Ankarada Salim Şengil "Seçilmiş Hikâyeler Dergisl"ni çıkarıyor. Göndersem mi, göndermesem mi derken, hikâye postalanır. Hemen ertesi ay, bir de ne görsün Nezihe Meriç, hikâyesi yayınlanmamış mı? Hem de, övülür bir tanıtmayla. Bir korkudur kaplar Nezihe Meriçi. Devam etse mi, etmese mi? As daha beklese mi? Araya bir İtalya gezisi girer. Sekiz ay geri kalır çalışma. Sonra bir ikinci hikâye. "Püf Noktası", çıkar. Hikâyelerin işlenişi, konuyu ele alış, bakış açısı iyiden iyiye değişik, kendine özgüdür. Salim Şengil, bir yeni hikâyeci bulmanın sevinci içindedir. Bir özel sayı der. Sekiz hikâyelik bir "Özel Sayı" çıkınca da, edebiyatımızda bir Nezihe Meriç iyiden iyiye belirir. Sonra ilk hikâye kitabı: "Bozbulanık". Kısa zamanda tükenip ikinci baskısını yapan bu kitapla. Nezihe Meriç belirgin kişilikte, sağlam bir adanla Türk hikâyeciliğine adım atar. Atar ve doğrusunu söylemeli bir iyice gelir köşeye kurulur. Kuruluş o kuruluş. Ardından, "Bozbulanık"dan çok değişik, ayrı bir anlatımda, daha usta» yaptığını daha iyi bilir bir çalışmanın ürünü olan Topal Koşma" gelir. Sonra Nezihe Meriç roman yazmaya durur. İlk romanı "Korsan Çıkmazı"dır. Öncüde tefrika edilea bu roman yalanda Dost Yayınlan arasında kitap olarak yayınlanacaktır. Şimdi elinde bir oyun var, onu yazıyor. Sonra bir üçüncü hikâye kitabını hazırlıyor.

Nezihe Meriçin hikâyesini değişik kılan nedir? Anlatımındaki kendine özgülük dışında. Biçim başkalığı dışında. Bu nokta» Nezihe Meriçin sanatını anlamak, değerlendirmek yönünden önemli. Nezihe Meriç, hikâyede salt bir olayı anlatmıyor. Bir olayın içinde kişilerin o olayla ilişkilerini söylemiyor. Kişioğlunun yaşantısını söylüyor. Görünenin dışındaki kişinin özünü, ruhunu anlatıyor. Olayların nedenleri kişioğlunun yaşantısında gizli çünkü. Böyle olanca, kişiyi bir zaman parçası içinde yaşantısıyla bize veriyor. Bu güç iş. Kişioğlunun çeşitli ruh durumlarım, olaylar, kişiler karşısındaki tepkilerini, etkilenme ve etkime güçlerini bilmek, değerlendirmek işi bu çünkü. Nezihe Meriç bunu yapıyor. İyi yapıyor ama. Böylece de, Cumhuriyetten bu yana, kendine özgü bir hikâye biçimi kuran ve sürdüren tek kadın sanatçı oluyor. Bu, yalnız görünen gerçeği, değerlendirmeğe gitmeden söylemektir, o kadar.

Ben, Nezihe Meriç kadar çocuk seven kişiye çok az rastladım. Bir çocuk gördü mü, içi titriyor. Sizleri bilmem ama evinde ulusal bayramlarımızı özel bir törenle, çocuklarla birlikte kutlayan, bunun için 23 Nisan mı, 19 Mayıs mı, 30 Ağustos mu. Cumhuriyet Bayramı mı hangisiyse ona göre evi bir baştan bir başa özenle süsleyen, gerçekden bir bayram olarak kutlayan başka ev görmedim ben. Nezihe Meriç bunu yapar. Evine, çat kapı, konuk gelmiyor diye üzülür. "Olur mu bu" der. İyi sofra hazırlar, yemek pişirir. Ne var ki, sizin de bir övmeniz gerekir. Övmedinizmi, kendi kendini över. Salim Şengile bakarsanız, o bandan altı yıl önce acemilik dönemindeki yanık ekmek kadayıfı hikâyesini anlatmaya bayılır.

TİYATRO

Ankara

Yeni mevsime hazırlık

Günden güne biraz daha serinlemeğe başlıyan havalarla beraber yeni tiyatro mevsimi de yaklaşıyor. Ankarada sahne hayatının -beş tiyatroda birden-mihrakı olmıya devam eden Devlet Tiyatrosu, bu yıl yeni mevsim çalışmalarına 20 Ağustostan itibaren' başlamıştır. Öyle anlaşılıyor ki, Devlet Tiyatrosunun gayretli Genel Müdürü, başında bulunduğu topluluğun bu ay ortalarında Atmada yapacağı resmi ziyaretin ve orada vereceği temsillerin provalara ara vereceği günleri bu suretle telâfi etmek istemiştir.

Devlet Tiyatrosunun önümüzdeki mevsim faaliyetinde göze carpacak yenilikler şunlar olacaktır: Büyük Tiyatroda Opera, Tiyatro ve Bale bölümlerinin, geçen mevsim tatbikine başlanmış olan repertuvar sistemini geliştirmesi. Yâni üç koldan münavebe ile verilen temsillerde aynı eserlerin tekrarlanmasına son verilerek, her akşam bir başka eserin seyirciye sunulması. Bu sayede seyirci, yeni eserlerin yanısıra, geçen mevsimlerde çıkarılmış, repetuvara girmiş, ama yeteri kadar oynanmamış eserleri de görmek imkânına kavuşmuş olacaktır. Bu sistem bilhassa Opera bölümünün faaliyetine güzel bir canlılık ve çeşitlilik kazandıracaktır. Öte yandan, Devlet Tiyatrosunun Amerikadan Müzikal Direktör olarak angaje ettiği, İtalyan asıllı orkestra şefi Mr. Ottavia de Rosa da Ankaraya gelmiş ve opera çalışmalarının müzik yönetimini ele almıştır. Bütün opera çalışmalarının bir Müzikal Direktör tarafından yönetilmesi sistemine gidilmesi do önümüzdeki mevsimin, opera faaliyetinde kendini duyurmakta gecikmiyecek yeniliklerinden biridir.

Bundan başka Devlet Tiyatrosu, yeni mevsim içinde, Ankaraya bir altıncı sahne kazandırmak arzusundadır. Bu, altıncı tiyatro, Altındağ mahallesinde, bir halk tiyatrosu olarak kurulacak ve. İstanbul Belediyecinin Saraçhanebaşında, Üsküdarda yaptırmış olduğu gibi -Amerikadan getirtilen büyük portatif barakalardan faydalanılacaktır.

Büyük Tiyatroda

Büyük Tiyatroda mevsim, 4 Ekim akşamı, Ahmet Kutsi Tecerin "Köroğlu" destanıyla açılacaktır. Bilindiği gibi, değerli şair ve edibin bu güzel eseri 27 Mayıs İnkılâbının ilk yıldönümü münasebetiyle, yeni bir reji, dekor, kostüm ve rol dağıtımıyla, yeniden sahneye konulmuş ve yaz aylarında Doğu İllerimizde, turne halinde temsil edilmişti.

Dram bölümünün Büyük Tiyatrodaki ilk prömiyeri, 18 Ekim akşamı Shakespeare'in "Hamlet"i ile verilecektir. İngiliz şairinin eserini Cüneyt Gökçerin sahneye koyması, başrolünü de kendisinin oynaması, usun bir süreden beri Ankarada oynanmamış olan "Hamlet'in yeni temsillerine ayrı bir önem kazandırmaktadır, "Hamlet" de Kralı Şahap Akalın, Polonius'u Ahmet Evintan, Laertes'i Halûk Kurdoğlu, Kraliçeyi Nermin Sarova, Opheilia'yı da Gülsen Alnıaçık oynıyacaklardır.

Dram bölümü repertuvarında, "Köroğlu"ve "Hamlet'in yanısıra, şimdilik Refik Erduranın "Büyük Jüstinyen'i, Ionesco'nun "Gergedan"ı ile Sophokles'in "Kral Oidipus"u yer alacaktır.

Opera bölümünün Büyük Tiyatrodaki temsillerine gelince, bunların îlki 5 Ekim akşamı Georges Bizet'nin "İnci Avcıları" operasının prömiyeriyle verilecektir. Bu güzel Fransız operasını Ertuğrul İlgin sahneye koymaktadır. Müzik idaresini Devlet Tiyatrosunun yeni ve genç Müzik Direktörü Ottavia de Rosa üzerine almıştır. Dekor ve kostümlerini Ulrieh Damrau çizmiştir.

"İnci Avcıları"nın başrollerinde Suna Koradla Işık Kurtu -Leylâ - Nevzat Çıdamlı ile İsmet Kurtu ve Cemil Sökmem -Nadir-, Altan Günbay ile Özcan Sevgeni -Zurka-, İhsan Şenol ile Selim Ünokuru -Nûrâbad- dinleyeceğiz.

Opera bölümü de, repertuvarındaki eserlerden "Uçan Hollandalı," "Manon Lescaut", "Tosca" ve "Salome" yi "İnci Avcıları"nn yanısıra, münavebe ile, oynamıya devam edecektir.

Bala bölümüyse temsillerine, 9 Ekimden itibaren, "Coppelia" ile başlıyacak ve henüz bütün Ankaranın göremediği eseri, yeni bir bale çıkarıncaya kadar tekrarlamıya devam edecektir.

Ahmet Kutsi Tecer
Hayırlısı

Küçük Tiyatroda

Küçük Tiyatro, geleneğine bağlı kalarak, mevsime yeni bir telif eserle girecektir: Orhan Asenanın "Kocaoğlan"ı. Bilindiği gibi, en verimli ve başarılı tiyatro yazarlarımızdan biri olan Orhan Asenanın aynı adı taşıyan bir piyesi, birkaç yıl önce, Radyo Piyesi yarışmasında birinciliği kazanmıştı. Yazar aynı konuyu yeni bastan ele alarak kuvvetli bir tiyatro eseri haline getirmiştir.

"Kocaoğlan"ı, son yıllarda bilhassa telif eserler üzerinde gösterdiği başarıyla dikkati çekmiş olan Ziya Demirel sahneye koymaktadır. Dekor ve kostümlerini Hüseyin Mumcu çizmiştir. Başlıca rollerini de Şeref Gürsoy -Kocaoğlan-, Semih Sergen, Türkân Atamer, Ahmet Demirel, Ali Cengiz, Aclan Sayılgan ve Nurhan Damcıoğlu oynıyacaklardır. Eserin kahramanı olan -anormal bir tip-Kocaoğlanda Şeref Gürsoyun gerçekleştireceği kompozisyon merakla beklenmektedir.

Üçüncü Tiyatrod:

Üçüncü Tiyatro, kurulduğundan bu yana, ilk defa olarak mevsime telif bir eserle girmektedir: Musahipzade Celâlin "Mâcun Hokkası". Öyle anlaşılıyor ki sahnemizin bu emektar yazarı, ölümünden sonra, tiyatrolarımızın daha çok ilgisini çeker olmuştur. İstanbul Şehir Tiyatrosunun geçen mevsim sahneye koyduğu "Selma"sından sonra bu mevsim başında "Bir Kavuk Devrildi"sini tekrarlaması, şimdi de Devlet Tiyatrosunun "Mâcun Hokkası"nı ilk defa ele alması bunu gösteriyor.

"Mâcun Hokkası"nı, Konservatuvar yüksek bölümünü yeni bitirmiş olan genç sanatçı Ergin Orbey sahneye koymaktadır. Orbeyin, geçen mevsim sonlarında, Oda Tiyatrosunda sahneye koymuş olduğu Büchner'in "Leonse ile Lena" rejisiyle kazandığı basarı "Mâcun Hokkası" için büyük ümitler uyandırmaktadır. Musahipzadenin uzun yıllardanberi hiç oynanmamış olan bu komedisinin dekor ve kostümlerini Turgut Zaim çizmiştir. Başlıca rollerini de çok genç bir kadro oynıyacaktır: Bozkurt Kuruç, Önder Alkım, Oğuz Karaali, Mustafa Yalçın, Ertan Savaşçı, Turgut Sarıgöl, Gökçen Hıdır, Gülcan Öcalır, Gülseren Ündeger ve Semiha Berksoy.

Üçüncü Tiyatrodaki Operet temsilleri bu mevsim de devam edecektir. Bu temsillere 4 Ekim aksamı "Çardaş Fürstin"in tekrarıyla başlanacak, onu 11 Ekim aksamı "Çingene Baron" tâkibedecektir. Her iki operet de yeni bir eser çıkarılıncaya kadar afişteki yerlerini muhafaza edecekler ve münavebe ile oynanacaklardır.

Biliyor muydunuz?

ATİNA FESTİVALİNİN TEMSİLLERİNİ tâkibetmek üzere Yunan Turizm Teşkilâtı geçen hafta, Devlet Tiyatrosu Genel , Müdürü Cüneyt Gökçerle İstanbul Şehir Tiyatrosu Başrejisörü Muhsin Ertuğrulu ve tiyatro münekkidi Lûtfi Ay'ı Atinaya dâvet etmiştir. Cüneyt Gökçerle Muhsin Ertuğrul, yeni mevsim çalışmaları dolayısıyla, bu dâvete icabet edememişlerdir.,

FESTİVAL TEMSİLLERİNİ TÂKİBETMEK üzere Atinaya gitmiş olan Lütfi Ay, bu fırsattan faydalanarak, Atina *Basın Ataşeliğimizde bir basın toplantısı yapmış ve Devlet Tiyatromuzun Atinada vermeğe hazırlandığı, temsiller münasebetiyle gazetecilere izahat vermiştir.* Atina *gazeteleri Devlet Tiyatromuza ve temsillerine sayfalarında geniş yer ayırmışlar ve birçok resimler neşretmişlerdir.*

DEVLET TİYATROSU, ATİNA temsillerini Yunan *Hariciyesinin dâvetlisi olarak verecektir. Bu temsillerde vazife alan 46 sanatçı, idareci ve teknisyen 13 Eylülde özel bir Türk uçağıyla Atinaya gidecek, orada üç prova yaptıktan sonra, 16 Eylül akşam "Kral Oidipus"u, 17 Eylül akşamı da "Midas'ın Kulakları"nı temsil ettikten sonra, 18 Eylülde gene özel* bir *Türk uçağıyla Ankaraya dönecektir.*

ATİNA TEMSİLLERİ MÜNÂSEBETİYLE rejisör *Takis Muzenidis 3 Eylülde uçakla Ankaraya gelmiş ve "Kral Oidipus" provalarında sanatçılarımızla üç gün çalıştıktan sonra, 7 Eylül sabahı gene uçakla Atinaya dönmüştür.*

DEVLET TİYATROSUNUN ATİNA temsillerinde bulunmak üzere üç Türk gazetecisi, Yunan Hariciyesi tarafından Atinaya *davet edilmişlerdir. Bunlar fıkra yazar* Müşerref Hekimoğlu -Akşam-, Tiyatro münekkidi Burhan Arpad -Vatan- ve Özdemir Nutku -Öncü- dur.*

İSTANBUL ŞEHİR TİYATROSU yeni mevsime S telif, 6 tercüme eserle 1 Ekimde başlıyacaktır. Dram bölümünde, Shakespeare'le mevsime girmek geleneğine bağlı kalınarak, "Atinalı Timon" oynanacaktır. Aynı bölümde, saat 18 temsilleri olarak Sartre'ın "Sinekler"i; Komedi bölümünde saat 18'de- Thornton Wilder'in -evvelce Ankarada oynanmış olan- "Çöpçatanı,, 21 de Musahipzadenin "Bir Kavuk Devrildi"si; İstanbul bölümünde Ahmet Kutsi Tecerin "Satılık Ev" adlı telif piyesi, Üsküdar bölümünde Salah Cimcozla Celâl Esat Arsevenin -gene evvelce Ankarada oynanmış olan- "Üçüncü Selim" adlı tarihi piyesleri; Kadıköy bölümünde de -saat 18 *temsülerinde- August Defresme'in "Bozguncu", saat 21 de Arthur Watkin'in "Hesapta* bu *yoktu" adlı eserleri sahneye konacaktır.*

Oda Tiyatrosunda

Cüneyt Gökçerin, çok yerinde bir tutumla, geçen mevsimdenberl yeni telif denemelere ve yabancı "avant-garde" piyeslere ayırmış olduğu Oda Tiyatrosu, çalışmalarının bütün özelliğini ve çekiciliğini teşkil eden bu tarz piyeslere yeni mevsimde de bağlı kalacaktır. İlk ağızda sahneye konulacak eserler de bunu göstermektedir.

Oda Tiyatrosu yeni mevsimi -gene bir arada oynanacak- iki küçük eserle açmıya hazırlanmaktadır. 3 Ekimde prömiyerleri verilecek eserlerden biri Samuel Beckett'in "Krapp's Last Tape"- "La Dernière Bande" adlı yeni piyesidir. Feridun Altunanın dilimize çevirdiği eseri değerli sanatçı Saim Alpago sahneye koymakta ve oynamaktadır. Beckett'in sahnemize çıkacak yeni piyesi tek kişiliktir.

İkinci piyes Cahit Atayın "Pusuda" adını taşıyan telif eseridir. Bunu da Asuman Korad sahneye koymakta, dekorlarını Hüseyin Mumcu hazırlamakta, başlıca rollerini de Atilla Eldem ile Tekin Akmansoy ve Mustafa Yalçın oynamaktadırlar.

Yeni Tiyatroda

Devlet Tiyatrosunun, şimdilik, son çocuğu olan Yenisehirdeki Yeni Tiyatro mevsime yeni bir tercüme eserle, İspanyol şairi vn dram yazarı Frederico Garcia Lorca'nınn "Bernardo Alba'nın Evi" ile girecektir.

SİNEMA

Festivaller

Venedik XXII.

Alkışlarla yuhaların ayyuka çıktığı salonun ön sıralarından kara kuru, orta boylu bir adam kalktı, gözleri ilerde, başı dimdik ve mağrur, ağır adımlarla ilerleyerek saliseye vardı. "Bu kadarı da olmaz. Bu film değil, rezalet! Sinema adına işlenen bu cinayete jüri nasıl • büyük mukâfatı verir?" seslerine "Yaşasın büyük jüri! Yaşasın Alain Resnais!" bağrışmaları karışıyordu. Ama sonun da salondakiler sükûnet buldular ve Jüri Başkam, kara kuru adamın elini hararetle sıkarak "L'Annêe Derniêre Marienbad -Geçen Yıl Marienbad'-da"daki başarısından dolayı kazandığı, . festivalin büyük armağanı "Altın Aslan"ı kendisine verdi. Kara kuru adam, büyük armağanı aldıktan sonra hiç birşey söylemedi, yalnız Balonu kısa bir an, şöyle tepeden tırnağa süzdü ve yine geldiği gibi sözleri ilerde, başı dimdik ve mağrur, ağır ağır sahneden aşağı indi, yerine geçip oturdu.

Seyircilerin çeşitli tepkileriyle karşılaşan kara kuru adamın adı Alain Resnais idi,Onun ardından öbür armağanlar da sırasıyla dağıtılmaya başlandı. Açıklanan büyük jüri kararlarına göre:' En iyi erkek oyuncu armağanı Akira Kurosawa'nın "Yojimbo" filmindeki başarılı oyunundan ötürü Toshiro Mifune'ye, en iyi kadın oyuncu Claude-Autand Lara'nın "Öldürmeyeceksin"i ile Suzanne Flont'a, Jüri Özel Armağanı M. Alov ile V. Naoumov'un ortaklaşa filmleri "Yeni Doğan Barış" filmine, Uluslararası Sinema Yazarları Birliği Armağanı da Renato Castellani'nin "İ Banditi Orgosolo-Haydut" filmine verildi.

Aslar koşusu

Uluslararası XXII. Venedik Film Festivali,' bu yıl öteki yıllara karşılık daha büyük bir önem taşıyordu. Buna sebep de her ulusun kendi ülkesinin en iyi sinemacısı ile yarışmaya katılmış olmasıydı. Fransa ile A. B. D. nin genç kuşak sinemacılarına karşılık, ilk defadır ki İtalya, yeni ve cesur sinemacı kuşağının dışında kalan eski ustalarla kendisini temsil ettirmekteydi. 1961 Berlin Festivalinde eskilerden Antonioni'nin "La Notte-Gece" ile büyük armağanı alması ve gençlerden Elio Petri'nin ise eli boş dönmesinden bir hayli gözleri korkan İtalya, aynı yılın son festivaline Roberto Rosselini, Vittorio de Sica ve Renato Castellani gibi eski ustalarla katılmayı tercih etmişti. Festivallerde filmlerinden ve rejisörlerinden çok oyuncularıyla ilgiyi üzerine çeken İngiltere -Berlin ve Moskova festivallerinde Peter Finch, biri Ralph Thomas'ın "No Love For Johnnie", diğeri de Ken Hughes'un "Oscar Wilde" filmlerindeki rollerinden dolayı en iyi erkek oyuncu seçilmişti- Basil Dearden'in "Victim-Kurban"ıyla, A. B. D. gençlerden Peter Glenville'in "Summer And Smoke-Yaz ve Duman"ı ve Etien Perier'in "The Bridge To the Sun-Güneş Köprüsü" ile, Japonya Kurusawa'nın "Yojimbo"su. Çekoslovakya Stanislav Barabas'ın "Güvercin Sesi", Rusya Alov ve Naoumov'un "Yeni Doğan Barış'ı ve Polonya da Wa]da'mn "Samson"uyla festivalde şans deniyorlardı. Fransanın kozları ise, en büyüğü Alain Resnais'in "L'Annêe Derniêre Marienbad-Geçen yıl Marienbad'da"sı ve genç Jean-Gabriel Albicocco'dan "La Fille Aux Yeux D'Or-Altın Gözlü Kız"ıydı. .

Festival açıldığı zaman büyük armağan için en güçlü aday olarak Alain Resnais, Roberto Rosselini, Akira Kurusawa ve Vittorio De Sica ile Renato Castellani'nin adları ileri sürüldü. Bu beş sinema ustası arasında herhangi bir seçme yapmak ise bir hayli zordu. Bu rejisörün beşi de kişiliklerini kabul ettirmişler, sinema dünyasında kendilerini usta saydırmışlar ve bu arada yıllardır yapılagelmekte olan çeşitli uluslararası film festivallerinde çeşitli armağanlar kazanmışlardı. O yüzden asıl seçmeyi ve değerlendirmeyi yapacak olan büyük jürinin karar sırasında hayli zor dakikalar yaşıyacağı da bir gerçekti.

Sandra Milo ve Laurent Terzieff "Vanina Vanini" de

Eskiye rağbet olsaydı...

Filmler

Alkış ve yuha

Senaryosunu ve diyaloglarını Robbe-Grillet'nin yazdığı, Alain Resnais'nin "Geçen Yıl Marienbad'-da"nın konusu, muhteşem fakat soğuk bir dekor içindeki bir sarayda geçmektedir. Zengin kumara, dansa, gevezeliğe, düelloya alışkın müşterilerle dolu bu sarayda hikâyenin kahramanı, başıboş ve bağsız olarak dolaşır. Bu esrarlı dolaşma ve arayış sırasında bir yüzden bir yüze geçerek en az kendisi kadar garip bir genç kadın üzerinde durur. Erkek belki de eski bir hikâyenin kendilerini birleştireceğinden emindir. Kadın birden korkmuştur, bu yumuşak ve rahat dünyayı, üzerine titreyen bir başka erkeği terkedip gitmeyi is-

tememektedir. Esrarengiz adam hikâyesini anlatır, gittikçe gerçeğe benzeyen bu hikâye, kadının kendisini şimdiki zamanla karıştırarak kahramanın zihninde trajediler yaratır. Bütün gücüyle direnmeye çalışır ama, son bir kaçıştan sonra esrarengiz adamın beklediği kadın olmaya hazır görünür. Erkekte birlikte şiire, hürriyete-ve belki de ölüme- giderler.

Resnais'nin filminin -oyuncuları: Delphine Seyrig, Giorgio Albertazzi ve Sacha Pitoeff,-konusu ve işlenişi yönünden normal sinema seyircisi için pek kolay yutulur lokma olmadığı ortadadır. Resnais, usta işi bir anlatım, soluk kesen bir oyun ve alışılmamış bir hikâyeyi hazırlıksız seyirciye yedirmeye çalışmıştır ama, sinema başarısıyla büyük jüriyi kazanırken alışılmamışla da seyircisini kaybetmiştir. L'Expresse'in tenkitçisine göre, Resnais'nin filmi "hem hayran kalınacak, hem de insanı salondan kaçırtacak bir nitelikte"dir.

İkinci Fransız filmi J. G. Albicocco'nun "Altın Gözlü Kız"ıdır. Konusu Balzac'ın aynı adlı romanından alınmış ve baş rollerinde Marie Laforet, Paul Guers ve Françoise Prevost oynamışlardır.

Tennessee Williams da...

Uzun yıllardır uluslararası festivallerde bir türlü bir varlık gösteremeyen A.B.D. nin, XXII. Venedik Festivalinde bir İngiliz rejisörle -Peter Glenville- yine bir İngiliz oyuncudan -Laurence Harvey- ve bir tiyatro yazarından -Tennessee Williams-karma "Summer And Smoke-Yaz ve Duman"dan medet umduğu görülmektedir. Willams'm bir oyunundan sinemaya aktarılan "Yaz ve Duman", orta kıratta bir aşk hikâyesini anlatmaktadır. Olay 1900 yıllarında Missouri'nin küçük bir kasabasında geçmektedir. Papazın kızı Alma -Geraldine Page- doktorun oğlu John Buchanan -Laurence Harvey-a tutulur ve iki genç birbirlerini severler. Fakat genç John üniversiteye gitmek ve doktor olmak kararındadır. Öyle de yapar. Uzun yıllar sonunda yeniden memleketine döndüğünde bekârlığın yaşlandırdığı Alma'yı bulur. Kız da delikanlıyı unutmamıştır. Buluşmaya karar verdikleri günün akşamı John, ateşli bir kadınla, Rosa -Rita Moreno-ile karşılaşır ve Rosa, John'a herşeyi unutturur. Ama John, Atina'nın sadakati karşısında ondan da yararlanmayı kurar ve tecavüze kalkışır. Atina'nın reddetmesi üzerine John, Rosa ile evlenmeye kalkıp, nikâhı da Alma'nın babasına kıydırtmak ister. Her iki ailenin büyükleri birbirlerine düşerler, bir dalaşmada Rosa'nın babası John'ın babasını öldürür ve bu cinayet sonu ayrılırlar. Üçlü **aşk** düzeni de bozulur ve herkes kendi hayatını yaşamaya koyulur.

Tennessee Williaras'ın oyunu elbette ki güçlü, insanın iç dünyasında cesurca araştırmalara inmesi yönünden de önemli bir oyundur. Fakat "Prisoner - İdam Mahkûmu" ve "Me And the Colonel - Albay ve Ben"in rejisörü Peter Glenville için -hatta Laurence Harvey ve Geraldine Page için bile- bir William uygulaması, altından kalkılması güç bir iştir ve nitekim "Yaz ve Duman" tam bir başarıya bu yüzden ulaşamamıştır.

İkinci A.B.D. filmi "The Bridge To the Sun - Güneş Köprüsü", Henri - George Clouzot, Robert Siodmak ve Jean Cocteau'nun yardımcılığından gelme Etienne Perier"nin filmidir. Baş rollerinde Carroll Baker ve James Shigeta'nın oynadıkları "Güneş Köprüsü", bir Japon diplomatı ile evlenen Gwenn Harold'ın hayat hikâyesidir ve film, tutumu bakımından Resnais'nin "Hiroshima, Mon Amour - Hiroshima, Aşkım"ını çok andırmaktadır. Filmin tek ilgi çekici yönü Carroll Baker'in oyunudur.

Kurban

Avukat Melville Farr -Dirk Bogarde. **hiç** bir telefona artık cevap vermez. Geçmişin üzerinden bir sünger geçirmiş ve eski dostu Barrett'i -Peter McEnery- unutmuştur. Bütün arzusu Laura'nın -Sylvia Syms- aşkına layık olmaktır. Desteksiz kalan Barrett, çalıştığı işini terkeder ve bir inşaat şirketinin kasasını soyar. Polisin soruşturması ve Barrett'in yakalanması, sonunda işi bir takım kirli ve karanlık us noktalarına götürecektir. Barrett bir sabah hücresinde intihar eder ve Melville, delikanlının, adını bir olaya karıştırmamak için kendini öldürdüğünü öğrenir. Vicdan azabından kurtulmak için de şantajcıları aramaya koyulur. Gerçi bu işin sonunda adının kirlenmesi ve mesleğinin mahvolması da vardır **ama,** Melville yılmaz. Araştırmalar sonunda Barrett'in iki arkadaşı Melville'i her çeşit fikrin temsilcisinin bulunduğu bir bara götürürler. Şantajcılar, homoseksüelleri kendilerine **kurban** seçmişlerdir. **Laura,** Melville'in geçmişine dönüşü karşısında kocası» nı terkeder, fakat Melville mücadelesi sonunda herşeyi göze alarak şantajcıları polise yakalatır.

Üç filmle temsil edilen İtalyanın büyük ümidi Roberto Rosselini, Stendhal'in bir romanından aktardığı "Va nina Vanini" de 1823 yıllarının romantik ve duygulu Romasını anlatmaktadır. Şehir siyasi komplolarla parçalanmış ve dağılmıştır. Çeteci Pietro -Laurent Terzieff- St. Ange şatosu soygunundan kaçarken yaralanır, Prens Vanini'nin -Paolo Stoppa- metresi -Martine Carol- tarafından saklanır. Çetesinin varlığını duyan Prensin kızı Vanina -Sandra Milo- ile çeteci arasında bir aşk başlar. Genç kız sevgilisinden ayrılmamak için çetecileri ihbar eder, Pietro ve arkadaşları yakalanarak yargılanmak üzere Romaya götürülürler. Vanina Kardinali görür ve affedilmesi için Pietro'yu da zorlar. Fakat, Pietro, Kardinalden af dilemez. Vanina asil suçlunun kendisi olduğunu açıklar ve Pietro kızı öldüreceği bir sırada ye tişenler tarafından kurtarılır. Sonunda delikanlı idama mahkum edilir, Vanina da bir manastıra kapanır.

Roberto Rosselini'nin son filmi tatlı bir aşk ve serüven filminden öteye gitmemektedir. Doğrusu istenilirse, "Vanina Vanini" asıl gücünü Rosselini'den çok, roman yazarı Sten dhal'den almaktadır.

De Sica ve Zavattini çiftinin eseri olan "Son Yargı" festivalin en büyük esprisini taşıyan filmidir. De Sica, filmine ne kadar ünlü oyuncu varsa -Anouk Aimée, Don Jaime d'Aragon. Ernest Borgnine, Jimmy Durante, Peppino de Filippo, Fernandel, Vittorio Gasman, Silvana Mangano, Melina Mercouri, Jack Palance, Renato Rascel, Alberto Sordifve Lino Ventura- hepsini doldurmuştur. Günlerden bir gün ulu Tanrı insanoğlularına kızarak hepsini birden yargılamaya karar verir ve büyük bir toplantıya; çağırır. Bu toplantıya gelecekleri bir bir ele alıp işleyen Zavattini ve De Sica, insanoğlunun zavallılığım, düşkünlüğünü büyük bir acımazhkla ortaya koyarlar. Hesap günü kıyametler kopar, herkesin kirliliği, adiliği Tanrı tarafından yüzüne vurulur. Son bir kasırga, bir tufan gelir ve geçer. Ama hesap günü sonunda normal hayata dönüş, insanoğlunun herşeyi çarçabuk unutması ve bıraktığı yerden herşeye devamını anlatan "Son Yargı", festivalin Jürisince değerlendirmeye lâyık görülmez. Da Sica ve Zavattini, II. Tetto - Yuvasızlar"dan sonra ikinci uluslararası yenilgiye uğrarlar.

12 HAZİRAN 1961'DE
HİZMETE GİREN **ERZURUM**
ŞUBEMİZDEN SONRA

28-8-961 den itibaren **Diyarbakırda**

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

BÜTÜN BANKACILIK MUAMELELERİYLE EMRİNİZDEDİR

Havale Göndermek Suretiyle HESAP AÇTIRABİLİRSİNİZ
HAVALE MASRAFLARINI BANKAMIZ ÖDER

(Basın - 14438) — 141